

Centrum vedecko-technických informácií SR, Bratislava

Mgr. Tomáš Runa

**Vzdelávanie a dodržiavanie ľudských práv
v škole**

Bratislava 2024

ISBN 978-80-8240-076-5

Obsah

ÚVOD	5
Vzdelávanie a dodržiavanie ľudských práv v škole	7
Dodržiavanie ľudských práv a práv dieťaťa na Slovensku	7
Dôležitosť učenia sa o ľudských právach	9
Forma výučby ľudských práv v škole	10
Vyučovacie predmety ľudských práv	13
Spôsob získavania vedomostí z oblasti ľudských práv v škole	15
Spokojnosť žiakov s jednotlivými zložkami vzdelávania k ľudským právam	18
Záujem žiakov o účasť na aktivitách k problematike ľudských práv	33
Participácia školy na projektoch a programoch v oblasti ľudských práv ...	34
Porušovanie ľudských práv	37
Skúsenosť s porušením ľudských práv vo svojom okolí	37
Riešenie situácie porušenia ľudských práv	39
Typy porušenia ľudských práv v škole	40
Preferencia osoby pri riešení porušenia ľudských práv	43
Spokojnosť žiakov s riešením porušenia ľudských práv	46
HLAVNÉ ZISTENIA	48
SÚHRN	54
LITERATÚRA	55

ÚVOD

„Bez spravodlivosti a rešpektovania ľudských práv nemôže existovať mier.“

Irene Khan
(právnička a odborníčka v oblasti ľudských práv)

Vzdelávanie je jedným z hlavných pilierov spoločenského rozvoja a má zásadnú úlohu v kultivácii jednotlivcov a formovaní hodnotových základov spoločnosti. V kontexte moderného vzdelávacieho systému zohráva kľúčovú úlohu aj výučba ľudských práv, ktorá nielenže podporuje vedomosti o právach a povinnostiach, ale zároveň formuje postoj mladých ľudí k rešpektovaniu dôstojnosti každého jednotlivca. Škola ako inštitúcia tak nesie dvojakú zodpovednosť – poskytovať vedomosti a zároveň podporovať výchovu k tolerancii, spravodlivosti a rovnosti.

Práva dieťaťa predstavujú základné ľudské práva, ktoré zaručujú ochranu, bezpečnosť a rovnaké zaobchádzanie s deťmi. Tieto práva sú zakotvené v rôznych medzinárodných dokumentoch. Najvýznamnejším z nich je Dohovor o právach dieťaťa, ktorý prijala Organizácia Spojených národov v roku 1989. Dohovor zdôrazňuje, že každé dieťa má právo na život, prežitie a rozvoj, ako aj na ochranu pred zneužívaním, diskrimináciou a násilím. Taktiež zabezpečuje právo na vzdelanie, slobodu prejavu a prístup k zdravotnej starostlivosti. Cieľom týchto práv je vytvoriť podmienky, v ktorých sa deti môžu rozvíjať v bezpečnom a podnetnom prostredí. Implementácia práv dieťaťa je kľúčová pre zabezpečenie kvalitného života a rovnakých príležitostí pre každé dieťa, bez ohľadu na jeho pôvod, pohlavie alebo sociálne postavenie na národnej a medzinárodnej úrovni.

Vzdelávanie v oblasti ľudských práv je celoživotný proces, ktorý podporuje:

- a. *vedomosti a zručnosti*: učenie sa o ľudských právach a získavanie zručností na ich uplatnenie v každodennom živote;
- b. *ľudské práva*;
- c. *postoje*: rozvíjanie alebo upevňovanie postojov, hodnôt a presvedčení, ktoré podporujú správanie.

Výskumná úloha *Vzdelávanie a dodržiavanie ľudských práv v škole* nadväzuje na dlhodobý monitoring a výskumy v tejto téme od roku 2005. Dôraz a zameranie výskumov sa kladie na oblasť výchovy, vzdelávania a dodržiavania ľudských práv v škole, ako to z názvu vyplýva. Výskumy sú sledované kontinuálne, a tak je súčasťou výskumu komparácia s predošlými sledovanými obdobiami a načrtnutie vývojových trendov. Analyzované sú aj rôzne prvky z oblasti ľudských práv. Pri vzdelávaní k ľudským právam sú to napríklad vnímanie dôležitosti učenia sa o ľudských právach, formy výučby a vyučovacie

predmety, zdroj vedomostí o ľudských právach v škole, miera spokojnosti s jednotlivými zložkami vzdelávania ľudských práv a práv dieťaťa, účasť žiakov na ľudskoprávných akciách organizovaných školou a samotná angažovanosť školy v projektoch a programoch skúmanej témy. Pri dodržiavaní ľudských práv je skúmaná skúsenosť s porušením, spôsob riešenia takejto situácie, spokojnosť s riešením, typy porušení ľudských práv v škole a preferencia osôb, resp. inštitúcií pri riešení porušenia práv. Cieľom výskumu je tiež prispieť do štvrtej fázy (2020 – 2024) Svetového programu výchovy k ľudským právam, v ktorom je mládež cieľovou skupinou v rôznych oblastiach výchovy a vzdelávania, vrátane ľudských práv a taktiež do Stratégie globálneho vzdelávania na roky 2023 – 2030.

Výskumná úloha sa uskutočnila v období september 2023 až november 2024. Metóda zberu dát bola vykonaná prostredníctvom dotazníku, ktorý bol distribuovaný do vybraných základných a stredných škôl na území Slovenska žiakom 7. až 9. ročníka základných škôl a 1. až 3. ročníka stredných škôl.

Problematika vzdelávania a dodržiavania ľudských práv a práv dieťaťa v školskom prostredí z pohľadu žiakov základných a stredných škôl bola analyzovaná na základe 13 otázok rozdelených v dotazníku do dvoch tematických okruhov – *vzdelávanie a dodržiavanie ľudských práv v škole a porušovanie ľudských práv a práv dieťaťa*.

Distribúcia dotazníkov a zber dát boli vykonané prostredníctvom Agentúry sociálnych analýz ASA s. r. o. Zozbierané dáta boli neskôr spracované v štatistickom programe IBM SPSS. Výberovými kritériami boli pohlavie, vek, typ navštevovanej školy, ročník štúdia, veľkosť bydliska a kraj SR. Po kontrole dotazníkov bolo celkovo štatisticky spracovaných 2 430 dotazníkov a návratnosť z plánovaného rozsahu výberovej vzorky 2 600 respondentov predstavovala 93,46 %. Do výskumného súboru bolo zaradených 1 265 žiakov základných škôl a 1 164 žiakov stredných škôl. Pre matematicko-štatistické spracovanie boli použité tieto štatistické metódy spracovania dát:

- prvostupňová analýza údajov,
- druhostupňová analýza údajov,
- Pearsonov koeficient, kontingenčný koeficient,
- modus, medián, priemer, odchýlka a iné.

Interpretované boli prevažne výsledky, pri ktorých sa potvrdila štatisticky významná (signifikantná) závislosť. Získané údaje z roku 2023 boli komparované s výsledkami z výskumov v rokoch 2005, 2008, 2011, 2013, 2015, 2017, 2019 a 2021.

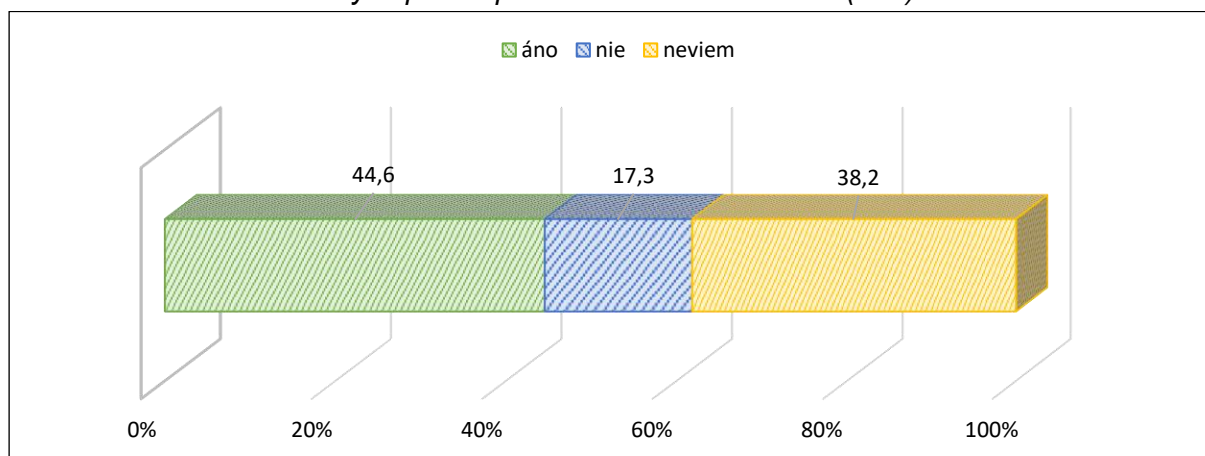
Vzdelávanie a dodržiavanie ľudských práv v škole

Vzdelávanie o ľudských právach v škole je základom pre budovanie spravodlivej a uvedomelej spoločnosti. Školy by mali nielen vyučovať teóriu o právach, ako je právo na vzdelanie, slobodu prejavu či ochranu pred diskrimináciou, ale aj zabezpečiť, aby tieto princípy boli v každodennom fungovaní školy dodržiavané.

Dodržiavanie ľudských práv a práv dieťaťa na Slovensku

Dodržiavanie ľudských práv je jedným zo základných pilierov každej demokratickej krajiny. Názor, že na Slovensku sú ľudské práva a práva dieťaťa dodržiavané zdieľa zo skúmaných žiakov necelých 45 % (44,6 %). Opačného názoru, že práva nie sú dodržiavané, je necelá pätina z nich (17,3 %) a odpoveď *neviem* označilo presne 38,2 % respondentov.

Graf 1 Dodržiavanie ľudských práv a práv dieťaťa na Slovensku (v %)

Viac sa k dodržiavaniu práv na Slovensku prikláňajú chlapci (chlapci 48,6 %, dievčatá 41,2 %). Nedodržiavanie je pri oboch pohlaviach približne v rovnakej miere (chlapci 16,5 %, dievčatá 17,7 %), a tak dievčatá skôr nevedeli zaujať názor (chlapci 34,9 %, dievčatá 41,2 %).

Podľa navštevovaného ročníka veria v dodržiavanie najviac najstarší žiaci z 3. ročníka stredných škôl (ZŠ: 7. ročník 45,5 %, 8. ročník 39,3 %, 9. ročník 45,6 %; SŠ: 1. ročník 44,0 %, 2. ročník 42,3 %, 3. ročník 52,2 %), ktorí zároveň dosiahli aj najvyšší percentuálny podiel pri názore, že ľudské práva dodržiavané nie sú (ZŠ: 7. ročník 11,6 %, 8. ročník 16,1 %, 9. ročník 16,6 %; SŠ: 1. ročník 18,8 %, 2. ročník 18,5 %, 3. ročník 21,6 %). Z toho vyplýva, že žiaci spomínaného ročníka nemali problém vyjadriť jasne názor a v najnižšej miere označovali odpoveď *neviem* (ZŠ: 7. ročník 42,9 %, 8. ročník 44,6 %, 9. ročník 37,9 %; SŠ: 1. ročník 37,2 %, 2. ročník 39,2 %, 3. ročník 26,2 %).

Pri komparácii podľa typu školy sa neprejavili významné rozdiely a žiaci základných aj stredných škôl v približne rovnakej miere volili jednotlivé odpovede (dodržiavané: ZŠ 43,1 %, SŠ 43,2 %; nedodržiavané: ZŠ 15,1 %, SŠ 19,6 %; neviem: ZŠ 41,8 %, SŠ 34,2 %). Výraznejšie to je pri analýze typu

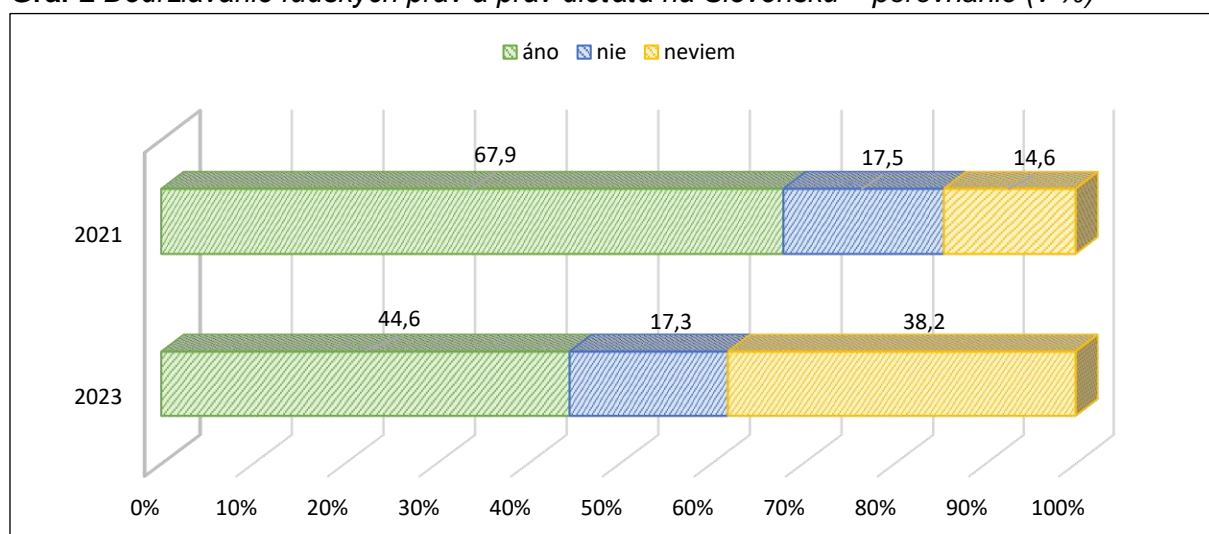
stredných škôl. Ukázalo sa, že jedine u gymnazistov je nadpolovičný podiel tých, ktorí deklarovali dodržiavanie ľudských práv (SOŠ 43,4 %, G 53,6 %). Zároveň v nižšej miere volili odpoveď *neviem* (SOŠ 36,3 %, G 28,8 %).

Dodržiavanie ľudských práv prezentovali predovšetkým respondenti vo väčších mestách do 100 000 obyvateľov (56,5 %, podiel v ostatných skupinách od 42,8 % do 43,6 %) a v Nitrianskom kraji (52,7 %, podiel v ostatných skupinách od 40,5 % do 46,6 %). Na druhej strane, nedodržiavanie práv bolo najzreteľnejšie v najmenších obciach do 2 000 obyvateľov (19,4 %, podiel v ostatných skupinách od 12,2 % do 18,9 %) a v Banskobystrickom (21,1 %) a v Trenčianskom kraji (20,1 %, podiel v ostatných skupinách od 14,7 % do 19,0 %). Odpoveď *neviem* sa vo všetkých typoch bydlísk a krajov pohybovala v rozmedzí od 31,4 % vo väčších mestách do 100 000 obyvateľov, resp. od 31,8 % v Nitrianskom kraji do 40,9 % v mestách do 50 000 obyvateľov, resp. do 43,8 % v Trnavskom kraji.

Zaujímavosťou je, že bola zistená stúpajúca tendencia pri premennej najvyššie dosiahnuté vzdelanie otca v korelácii so skúmanou otázkou a platí, že čím je dosiahnuté vzdelanie otca vyššie, tým vyšší je podiel žiakov, ktorí si myslia, že ľudské práva sú na Slovensku dodržiavané (ZŠ 39,3 %, SŠ bez maturity 41,5 %, SŠ s maturitou 46,5 %, VŠ 49,9 %). To isté úplne neplatí pri najvyššom dosiahnutom vzdelaní matky, kde jedinou výnimkou sú deti stredoškolsky vzdelaných matiek bez maturity (ZŠ 42,0 %, SŠ bez maturity 38,6 %, SŠ s maturitou 46,3 %, VŠ 49,0 %).

Pri porovnaní s posledným výskumom v roku 2021 zaznamenávame viac zmien. Zatiaľ čo podiel respondentov deklarujúcich nedodržiavanie ľudských práv na Slovensku je v oboch rokoch približne rovnaký (2021: 17,5 %, 2023: 17,3 %), výrazne sa zmenil podiel tých, ktorí sa priklonili k dodržiavaniu práv (2021: 67,9 %, 2023: 44,6 %) a podiel tých, ktorí nevedeli odpovedať (2021: 14,6 %, 2023: 38,2 %). Hodnoty zobrazuje *graf 2*.

Graf 2 Dodržiavanie ľudských práv a práv dieťaťa na Slovensku – porovnanie (v %)

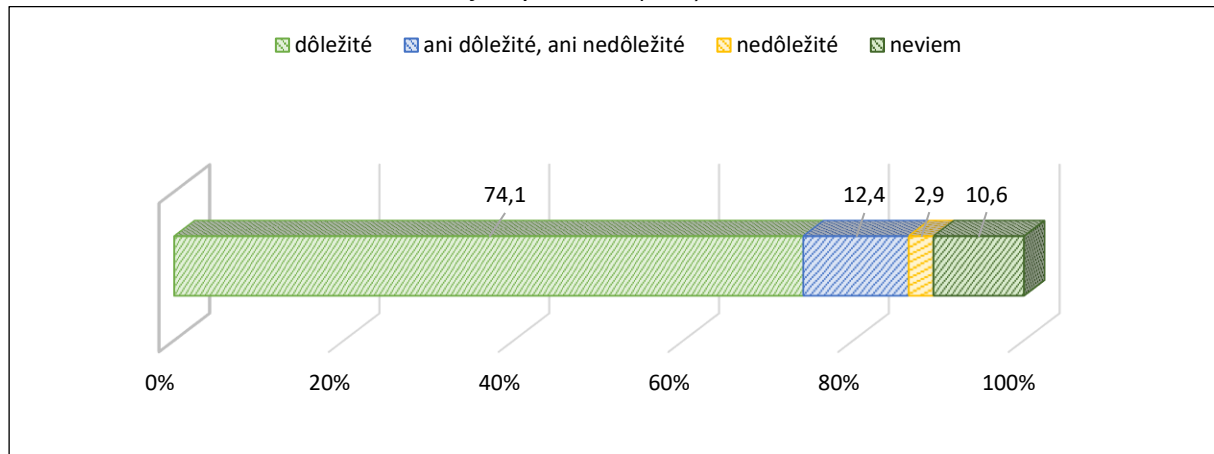

Dôležitosť učenia sa o ľudských právach

Prevažná väčšina respondentov (74,1 %) si myslí, že je dôležité, aby sa mladí ľudia v ich veku v škole učili o ľudských právach, pričom necelých 40 % (39,6 %) to pokladá za veľmi dôležité a 34,5 % za skôr dôležité. Ambivalentnú odpoveď (ani dôležité, ani nedôležité) volila desatina z nich (12,4 %), ďalšia desatina (10,6 %) nevedela odpovedať a len menej ako 3 % (2,9 %) to považuje za nedôležité (z toho 1,8 % skôr nedôležité a 1,1 % úplne nedôležité).

Graf 3 Dôležitosť učenia sa o ľudských právach (v %)

Komparácia podľa pohlavia ukázala, že učenie o ľudských právach je dôležitejšie pre dievčatá (chlapci 67,8 %, dievčatá 79,6 %). Chlapci boli skôr nerozhodní (chlapci 15,6 %, dievčatá 9,7 %), považujú to skôr za nedôležité (chlapci 3,6 %, dievčatá 2,3 %), alebo nevedeli odpovedať (chlapci 13,0 %, dievčatá 8,4 %).

Stredoškóľáci si viac uvedomujú dôležitosť výučby o ľudských právach, predovšetkým gymnazisti (ZŠ 69,2 %, SŠ 79,4 % – z toho G 83,0 %, SOŠ 78,0 %). Na druhej strane, žiaci základných škôl (napriek minimálnym rozdielom) sa prikláňajú k nedôležitosti (ZŠ 3,2 %, SŠ 2,5 % – z toho G 1,9 %, SOŠ 2,7 %), volia ambivalentnú odpoveď (ZŠ 13,9 %, SŠ 10,8 % – z toho G 8,7 %, SOŠ 11,7 %), alebo nevedia odpovedať (ZŠ 13,6 %, SŠ 7,3 % – z toho G 6,5 %, SOŠ 7,6 %).

Štatisticky významné rozdiely sa potvrdili pri porovnaní podľa navštevovaného ročníka. Kým dôležitosť deklaruje až takmer 87 % tretiakov zo stredných škôl, u žiakov 8. ročníka základných škôl sú to len dve tretiny (ZŠ: 7. ročník 67,0 %, 8. ročník 66,2 %, 9. ročník 74,4 %; SŠ: 1. ročník 71,6 %, 2. ročník 82,2 %, 3. ročník 86,5 %). Okrem toho bola u ôsmakov zistená aj najmarkantnejšia nerozhodnosť/ambivalentnosť (ZŠ: 7. ročník 13,9 %, 8. ročník 16,1 %, 9. ročník 11,7 %; SŠ: 1. ročník 15,4 %, 2. ročník 9,7 %, 3. ročník 6,2 %). Na otázku nevedeli odpovedať najmä najmladší žiaci zo 7. ročníka (ZŠ: 7. ročník 15,6 %, 8. ročník 14,4 %, 9. ročník 11,0 %; SŠ: 1. ročník 9,6 %, 2. ročník 6,2 %, 3. ročník 5,4 %) a nedôležitosť dosiahla najvyššie percento u prvákov stredných škôl

a taktiež u siedmakov základných škôl (ZŠ: 7. ročník 3,4 %, 8. ročník 3,3 %, 9. ročník 3,0 %; SŠ: 1. ročník 3,4 %, 2. ročník 1,9 %, 3. ročník 1,9 %).

Korelácia s premennou veľkosť bydliska už neprinesla tak výrazné rozdiely. Možno ale konštatovať, že učiť sa o ľudských právach je dôležité predovšetkým pre žiakov v mestách do 50 000 obyvateľov (77,9 %, najmenej v obciach do 2 000 obyvateľov 70,0 %) a nerozhodní sú najviac žiaci mestách do 100 000 obyvateľov (14,1 %, najmenej v mestách do 50 000 obyvateľov). Nedôležitosť je približne na rovnakej úrovni vo všetkých skupinách, začínajúc na 2,8 % u žiakov v mestách do 10 000 a 50 000 obyvateľov a končiac na 3,1 % u žiakov v mestách do 100 000 obyvateľov. Na otázku nevedeli odpovedať predovšetkým žiaci v najmenších obciach do 2 000 obyvateľov (13,4 %, najmenej v mestách do 100 000 obyvateľov 8,2 %).

Výučbe ľudských práv pripisujú dôležitosť najmä žiaci v Banskobystrickom a Košickom kraji, hoci vo všetkých krajoch to predstavuje v priemere tri štvrtiny až na jednu výnimku – Trnavský kraj (BA 76,0 %, TT 68,6 %, TN 71,7 %, NR 73,0 %, ZA 75,4 %, BB 77,3 %, PO 74,5 %, KE 77,1 %). V Trnavskom kraji mali žiaci najviac zo všetkých problém odpovedať a volili odpoveď „neviem“ (BA 10,0 %, TT 14,7 %, TN 9,7 %, NR 9,7 %, ZA 7,2 %, BB 10,4 %, PO 10,4 %, KE 12,6 %), nerozhodní boli najmä v Trenčianskom kraji (BA 11,1 %, TT 13,2 %, TN 15,9 %, NR 13,9 %, ZA 13,1 %, BB 9,4 %, PO 12,9 %, KE 9,5 %) a nedôležitosť bola najvyššia v Žilinskom kraji (BA 2,9 %, TT 3,5 %, TN 2,8 %, NR 3,3 %, ZA 4,3 %, BB 2,9 %, PO 2,2 %, KE 0,8 %).

Porovnanie s predošlým výskumom ukázalo, že ako klesla miera dôležitosti u respondentov (rok 2022: 81,3 %, rok 2023: 74,1 %), tak aj vzrástla miera nedôležitosti (rok 2022: 2,5 %, rok 2023: 3,2 %), no predovšetkým vzrástlo viac ako dvojnásobne percento tých, ktorí nevedeli odpovedať na otázku (rok 2022: 4,3 %, rok 2023: 10,6 %). Ľahostajný postoj (ani dôležité, ani nedôležité) prezentovalo v oboch výskumoch približne rovnaké percento respondentov (rok 2022: 12,0 %, rok 2024: 12,4 %).

Tabuľka 1 Dôležitosť učenia sa o ľudských právach – porovnanie rokov 2022 a 2024 (v %)

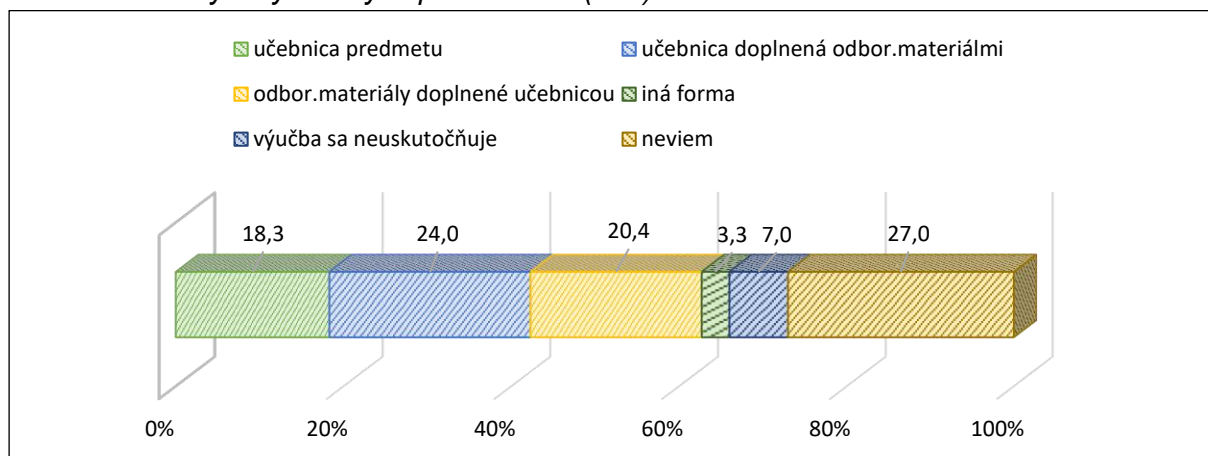
	2022	2023
veľmi dôležité	41,0	39,6
skôr dôležité	40,3	34,5
ani dôležité, ani nedôležité	12,0	12,4
skôr nedôležité	1,7	1,8
úplne nedôležité	0,8	1,1
neviem	4,3	10,6

Forma výučby ľudských práv v škole

Pri konkretizácii formy výučby ľudských práv a práv dieťaťa v škole žiaci uviedli, že učiteľia najčastejšie vyučujú na základe učebnice a výučbu dopĺňajú odbornými materiálmi (24,0 %). Päťina respondentov sa zase stretla s formou výučby na základe odborných materiálov a pomôcok doplnených učebnicou predmetu (20,4 %). Ďalšia necelá pätina (18,3 %) uviedla ako formu výučby len

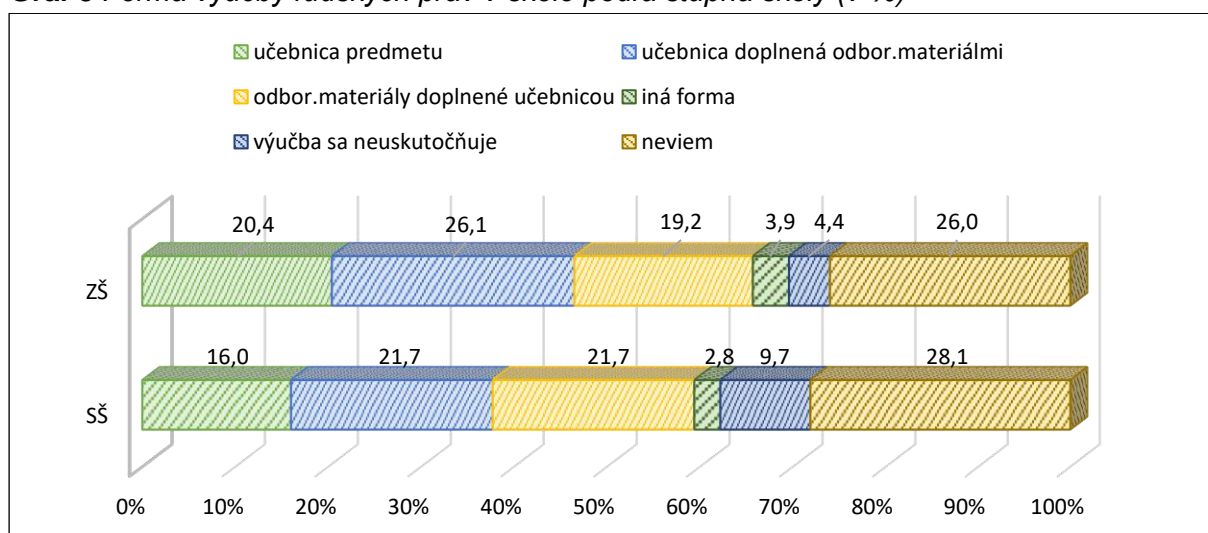
prostredníctvom učebnice. Viac ako štvrtina z nich nevedela konkretizovať formu (27,0 %), presne 7,0 % sa vyjadrilo, že takáto výučba sa v ich škole neuskutočňuje a 3,3 % deklarovali inú formu výučby. Pri inej forme výučby žiaci spomínali besedy, prednášky, diskusie, plagáty, prezentácie alebo zážitkové vyučovanie.

Graf 4 Forma výučby ľudských práv v škole (v %)

Porovnanie podľa pohlavia neprinieslo významné rozdiely a dievčatá s chlapcami približne v rovnakej miere uvádzali jednotlivé formy výučby. Jediné výraznejšie rozdiely boli zistené pri dvoch najfrekvencovanejších odpovediach: neviem (chlapci 29,8 %, dievčatá 24,7 %) a učebnica doplnená odbornými materiálmi (chlapci 21,7 %, dievčatá 26,0 %).

Graf 5 Forma výučby ľudských práv v škole podľa stupňa školy (v %)

Forma výučby, kde dominuje učebnica je príznačnejšia pre základné školy – či už výučba len na základe učebnice (ZŠ 20,4 %, SŠ 16,0 % – z toho G 22,0 %, SOŠ 13,6 %) alebo na základe učebnice doplnenej odbornými materiálmi (ZŠ 26,1 %, SŠ 21,7 % – z toho G 21,1 %, SOŠ 22,0 %). Stredoškóľáci skôr deklarovali, že učitelia vyučujú predovšetkým prostredníctvom odborných materiálov a pomôcok, ktoré sú doplnené učebnicou (ZŠ 19,2 %, SŠ 21,7 % –

z toho G 22,3 %, SOŠ 21,4 %), resp. uviedli, že výučba sa v ich škole neuskutočňuje (ZŠ 4,4 %, SŠ 9,7 % – z toho G 11,5 %, SOŠ 9,1 %), alebo nevedeli odpovedať (ZŠ 26,0 %, SŠ 28,1 % – z toho G 21,7 %, SOŠ 30,6 %).

Podľa korelácie s premennou navštevovaný ročník možno konštatovať, že nemožnosť/neochotu zodpovedať otázku mali najmä stredoškólači prváci (ZŠ: 7. ročník 29,2 %, 8. ročník 29,0 %, 9. ročník 20,2 %; SŠ: 1. ročník 36,6 %, 2. ročník 26,4 %, 3. ročník 18,8 %) a názor, že výučba ľudských práv sa neuskutočňuje prezentovali predovšetkým stredoškólači druháci (ZŠ: 7. ročník 3,4 %, 8. ročník 3,1 %, 9. ročník 6,1 %; SŠ: 1. ročník 9,0 %, 2. ročník 11,2 %, 3. ročník 9,5 %). Žiaci 9. ročníka najviac zo všetkých volili výučbu na základe učebnice doplnenú odbornými materiálmi (ZŠ: 7. ročník 23,8 %, 8. ročník 23,8 %, 9. ročník 30,8 %; SŠ: 1. ročník 19,7 %, 2. ročník 22,7 %, 3. ročník 23,4 %) a výučbu len prostredníctvom učebnice predmetu (ZŠ: 7. ročník 17,6 %, 8. ročník 23,0 %, 9. ročník 20,0 %; SŠ: 1. ročník 16,1 %, 2. ročník 11,2 %, 3. ročník 19,9 %). Forma, kde sú dominantné materiály a pomôcky doplnené učebnicou je najzreteľnejšia u tretiakov zo stredných škôl (ZŠ: 7. ročník 20,7 %, 8. ročník 18,8 %, 9. ročník 18,5 %; SŠ: 1. ročník 17,6 %, 2. ročník 23,9 %, 3. ročník 25,1 %).

Podiel respondentov, ktorí na otázku nevedeli odpovedať podľa veľkosti bydliska predstavuje v priemere štvrtinu z nich v každej skupine (od 24,5 % do 29,3 %). Absencia výučby ľudských práv je najmä v menších obciach a mestách, najviac v mestách do 10 000 obyvateľov (do 2 000: 6,9 %, 2 001-10 000: 8,7 %, 10 001-50 000: 8,1 %, 50 001-100 000: 4,3 %, nad 100 000: 2,5 %). Z jednotlivých typov foriem vyučujú učitelia podľa žiakov na základe učebnice doplnenej odbornými materiálmi predovšetkým v najväčších mestách nad 100 000 obyvateľov (31,2 %, podiel v ostatných skupinách od 21,1 % do 30,7 %), na základe materiálov doplnených učebnicou najmä v mestách do 50 000 obyvateľov (22,6 %, podiel v ostatných skupinách od 16,3 % do 21,6 %) a len na základe učebnice predmetu v mestách do 100 000 obyvateľov (21,8 %, podiel v ostatných skupinách od 13,1 % do 19,2 %).

V Trenčianskom kraji ako v jedinom viac ako desatina žiakov uviedla, že sa u nich výučba ľudských práv neuskutočňuje (BA 2,2 %, TT 7,1 %, TN 12,2 %, NR 6,1 %, ZA 5,3 %, BB 8,4 %, PO 8,5 %, KE 5,9 %) a v Trnavskom kraji až takmer tretina nevedela odpovedať na otázku o forme výučby (BA 30,9 %, TT 31,8 %, TN 27,4 %, NR 19,8 %, ZA 26,6 %, BB 28,2 %, PO 26,1 %, KE 25,3 %). Učebnica doplnená odbornými materiálmi sa využíva najviac v Nitrianskom kraji (BA 31,7 %, TT 15,3 %, TN 24,3 %, NR 32,9 %, ZA 13,5 %, BB 23,6 %, PO 28,6 %, KE 22,5 %), materiály a pomôcky doplnené učebnicou sa používajú prioritne v Žilinskom kraji (BA 18,3 %, TT 24,1 %, TN 21,2 %, NR 19,2 %, ZA 31,6 %, BB 15,2 %, PO 13,5 %, KE 19,8 %) a učebnica predmetu bez iných doplnkov je najdominantnejšia v Košickom kraji (BA 12,6 %, TT 19,1 %, TN 12,2 %, NR 15,5 %, ZA 19,1 %, BB 21,7 %, PO 20,8 %, KE 25,7 %).

Pri dlhodobom monitoringu od roku 2005 možno spozorovať, že od roku 2015 výrazne stúpa podiel tých, ktorí nemajú prehľad a nevedia odpovedať, ako formou sa v ich škole uskutočňuje výučba ľudských práv a práv dieťaťa. Súčasných 27 % je vysoko nad ostatnými podielmi z predošlých rokov. Oproti poslednému zisťovaniu stúplo percento aj tých, ktorí tvrdia, že takáto výučba sa u nich v škole neuskutočňuje a aktuálna hodnota je jednou z tých vyšších za celé sledované obdobie. Pokles môžeme pozorovať pri všetkých troch hlavných formách výučby ľudských práv, najmä hodnota pri učebnici doplnenej odbornými materiálmi a odbornými materiálmi a pomôckami doplnených učebnicou predmetu má najnižší percentuálny podiel za všetky výskumné roky. Podrobné výsledky zobrazuje *tabuľka 2*.

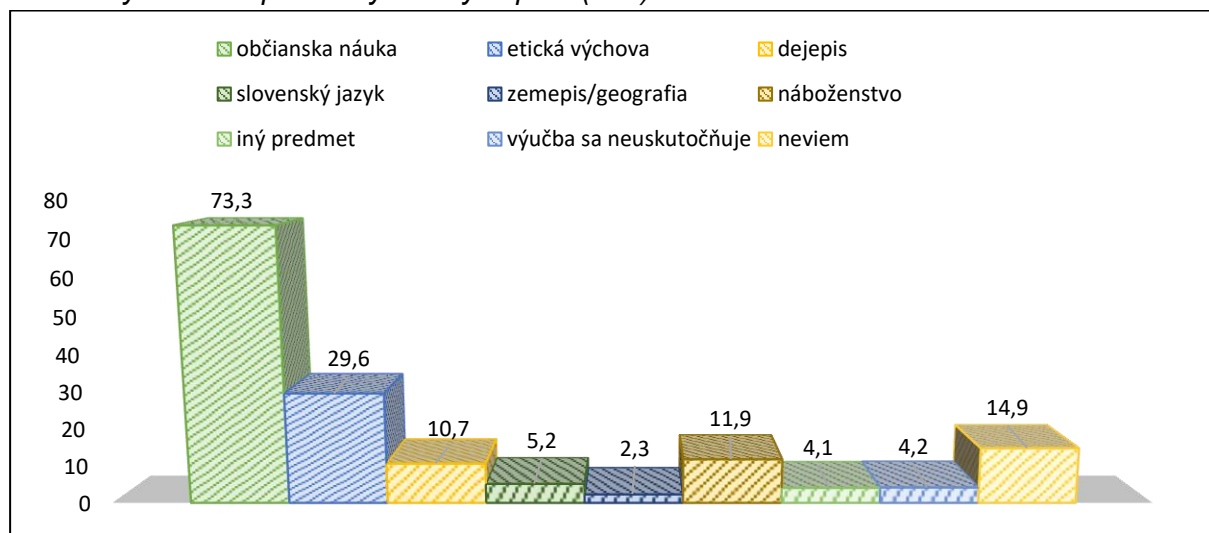
Tabuľka 2 Forma výučby ľudských práv v škole – porovnanie rokov (v %)

	2005	2008	2011	2013	2015	2017	2019	2021	2023
učebnica predmetu	10,8	16,5	16,0	16,4	20,8	24,1	17,6	21,1	18,3
učebnica doplnená odbornými materiálmi	43,5	33,8	34,0	34,2	32,6	32,1	34,3	30,6	24,0
odborné materiály doplnené učebnicou	18,4	26,7	29,3	29,9	26,7	21,9	22,3	27,3	20,4
iná forma	13,7	9,6	5,6	4,6	5,2	4,3	4,8	2,4	3,3
výučba sa neuskutočňuje	8,0	6,0	4,6	4,9	5,3	7,4	9,0	6,6	7,0
neviem	5,6	7,3	10,5	9,9	9,4	10,1	12,0	12,3	27,0

Vyučovacie predmety ľudských práv

Výchova a vzdelávanie k ľudským právam sa dá začleniť do rôznych vyučovacích predmetov, a tak žiaci mali možnosť uviesť, v akých predmetoch sa s predmetnou témou a oblasťou stretli.

Graf 6 Vyučovacie predmety ľudských práv (v %)

Hlavným predmetom, podľa očakávaní, je občianska náuka/náuka o spoločnosti, ktorý uviedli takmer tri štvrtiny žiakov (73,3 %). Necelá tretina označila aj etickú výchovu (29,6 %) a viac ako desatina aj náboženskú výchovu

(11,9 %) a dejepis (10,7 %). Medzi menej frekventované vyučovacie predmety patrí slovenský jazyk a literatúra (5,2 %), iný predmet (4,1 %) a zemepis/geografia (2,3 %). V rámci iného predmetu respondenti spomínali ekonomiku, matematiku, cudzí jazyk či triednickú hodinu. Takmer 15 % (14,9 %) na otázku nevedelo odpovedať a 4,2 % žiakov deklarovalo, že výučba ľudských práv sa u nich neuskutočňuje.

Dievčatá sa stretli vo vyššej miere s témou ľudských tém vo všetkých frekventovaných vyučovacích predmetoch než chlapci – občianska náuka (chlapci 67,5 %, dievčatá 78,5 %), etická výchova (chlapci 27,5 %, dievčatá 31,3 %), náboženstvo (chlapci 8,8 %, dievčatá 14,7 %) a dejepis (chlapci 9,5 %, dievčatá 11,8 %). Platí to aj pri inom predmete (chlapci 1,0 %, dievčatá 5,9 %). Chlapci sa s ľudskými právami stretli skôr na hodinách slovenského jazyk (chlapci 5,7 %, dievčatá 4,7 %), zemepisu (chlapci 2,5 %, dievčatá 2,1 %), resp. na otázku nevedeli odpovedať (chlapci 18,1 %, dievčatá 12,2 %), alebo označili odpoveď, že takáto výučba sa neuskutočňuje (chlapci 5,9 %, dievčatá 2,6 %).

Žiaci základných škôl sa stretli s ľudskými právami skôr na občianskej náuke (ZŠ 77,7 %, SŠ 68,5 % – z toho G 73,3 %, SOŠ 66,6 %), etickej výchove (ZŠ 32,2 %, SŠ 26,8 % – z toho G 28,0 %, SOŠ 26,3 %), slovenskom jazyku (ZŠ 5,6 %, SŠ 4,7 % – z toho G 4,7 %, SOŠ 4,6 %) a zemepise (ZŠ 2,8 %, SŠ 1,7 % – z toho G 3,4 %, SOŠ 1,1 %), stredoškólcami najmä na náboženstve (ZŠ 9,2 %, SŠ 14,9 % – z toho G 13,4 %, SOŠ 15,5 %), dejepise (ZŠ 8,2 %, SŠ 13,4 % – z toho G 16,5 %, SOŠ 12,3 %) a v inom predmete (ZŠ 0,6 %, SŠ 6,9 % – z toho G 1,2 %, SOŠ 9,1 %). Stredoškólcami taktiež vo vyššej miere uvádzali, že výučba sa neuskutočňuje (ZŠ 2,6 %, SŠ 5,9 % – z toho G 6,5 %, SOŠ 5,7 %), alebo nevedeli odpovedať (ZŠ 12,4 %, SŠ 17,6 % – z toho G 11,2 %, SOŠ 20,0 %).

Podľa jednotlivých navštevovaných ročníkov sa ľudské práva spomenuli predovšetkým u deviatakov základných škôl na občianskej náuke (ZŠ: 7. ročník 79,0 %, 8. ročník 72,8 %, 9. ročník 82,5 %; SŠ: 1. ročník 59,0 %, 2. ročník 69,3 %, 3. ročník 79,9 %) a slovenskom jazyku (ZŠ: 7. ročník 4,5 %, 8. ročník 4,0 %, 9. ročník 8,4 %; SŠ: 1. ročník 3,6 %, 2. ročník 5,0 %, 3. ročník 5,4 %), u ôsmakov na etickej výchove (ZŠ: 7. ročník 29,8 %, 8. ročník 33,5 %, 9. ročník 32,9 %; SŠ: 1. ročník 25,6 %, 2. ročník 29,8 %, 3. ročník 25,5 %). U stredoškolských tretiaakov na dejepise (ZŠ: 7. ročník 8,0 %, 8. ročník 8,8 %, 9. ročník 7,7 %; SŠ: 1. ročník 7,9 %, 2. ročník 14,0 %, 3. ročník 19,8 %), u o rok mladších druhákov na náboženstve (ZŠ: 7. ročník 12,2 %, 8. ročník 8,4 %, 9. ročník 7,7 %; SŠ: 1. ročník 9,6 %, 2. ročník 19,6 %, 3. ročník 17,7 %) a inom predmete (ZŠ: 7. ročník 0,0 %, 8. ročník 0,0 %, 9. ročník 1,6 %; SŠ: 1. ročník 0,6 %, 2. ročník 14,0 %, 3. ročník 8,4 %) a u najmladších žiakov 7. ročníka základnej školy na zemepise (ZŠ: 7. ročník 3,7 %, 8. ročník 1,9 %, 9. ročník 3,0 %; SŠ: 1. ročník 0,9 %, 2. ročník 0,9 %, 3. ročník 3,5 %). Prváci v stredných školách poukazovali najviac na absenciu výučby ľudských práv (ZŠ: 7. ročník 2,3 %, 8. ročník 2,3 %, 9. ročník 2,8 %; SŠ: 1. ročník 7,1 %, 2. ročník 5,9 %, 3. ročník 4,6 %) a taktiež mali problém zodpovedať otázku (ZŠ: 7. ročník 12,5 %, 8. ročník 16,1 %, 9. ročník 8,4 %; SŠ: 1. ročník 24,1 %, 2. ročník 15,8 %, 3. ročník 10,6 %).

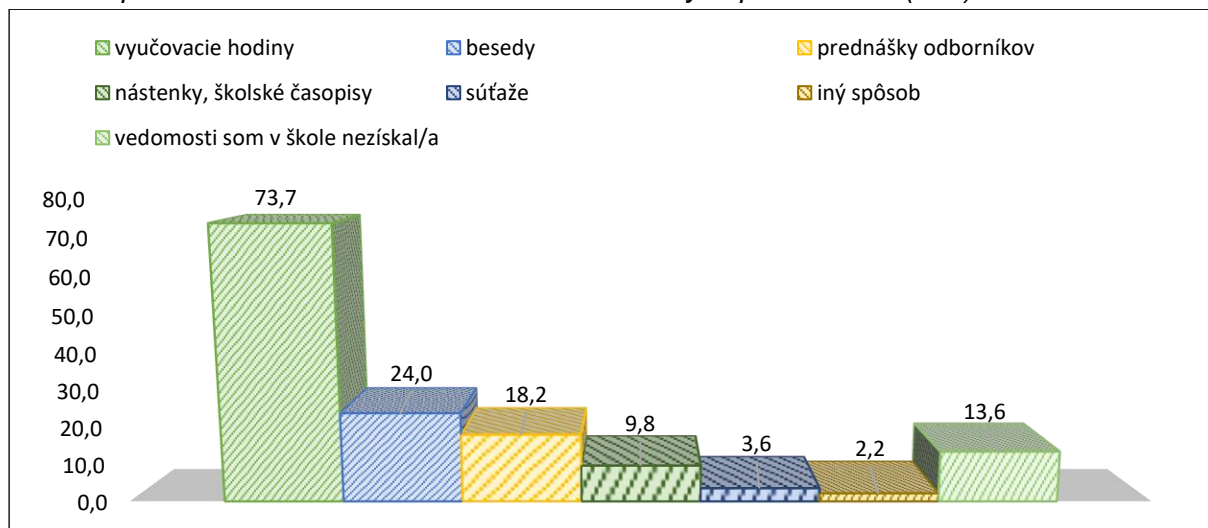
Komparácia podľa veľkosti bydliska ukázala, že ľudské práva sa na jednotlivých vyučovacích predmetoch vyučujú prevažne vo veľkých mestách. Žiaci z miest do 100 000 obyvateľov sa stretli najviac s ľudskými právami na občianskej náuke (75,1 %, najmenej v obciach do 2 000 obyvateľov 71,5 %) a na etickej výchove (45,1 %, najmenej v obciach do 2 000 obyvateľov 19,8 %). Žiaci v najväčších mestách nad 100 000 obyvateľov označovali v najvyššej miere dejepis (18,1 %, najmenej v mestách do 100 000 obyvateľov 8,2 %), slovenský jazyk (7,6 %, najmenej v mestách do 100 000 obyvateľov 3,1 %) a zemepis (5,9 %, najmenej v mestách do 50 000 obyvateľov 0,9 %). Náboženstvo označovali najmä žiaci z obcí do 2 000 a 10 000 obyvateľov (13,1 %, najmenej v mestách do 100 000 obyvateľov 8,6 %). Zároveň žiaci z obcí do 10 000 obyvateľov taktiež označovali najviac zo všetkých iný predmet (6,4 %, najmenej v obciach do 2 000 obyvateľov 0,9 %) a žiaci z tejto skupiny takisto volili možnosť, že sa výučba ľudských práv u nich neuskutočňuje (5,5 %, najmenej v najväčších mestách nad 100 000 obyvateľov 1,7 %). Na otázku nevedeli odpovedať v najvyššej miere respondenti z najmenších obcí do 2 000 obyvateľov (17,1 %, najmenej v mestách do 100 000 obyvateľov 13,6 %).

Výraznejšie rozdiely sa prejavili pri komparácii s krajom Slovenska. Ukázalo sa, že v Žilinskom kraji prichádzajú žiaci do kontaktu s ľudskými právami na hodinách občianskej náuky (80,3 %, najmenej Trnavský kraj 66,0 %), náboženstva (23,6 %, najmenej Trnavský kraj 4,7 %), dejepisu (21,3 %, najmenej Trenčiansky kraj 3,8 %) a iného predmetu (15,4 %, najmenej Košický kraj 0,0 %). V Bratislavskom kraji výučba ľudských práv dominuje na hodinách etickej výchovy (43,5 %, najmenej Prešovský kraj 17,0 %) a zemepisu, resp. geografie (5,0 %, najmenej Trenčiansky kraj 0,0 %). Slovenský jazyk bol doménou respondentov v Prešovskom kraji (8,8 %, najmenej Banskobystrický kraj 1,0 %). Takmer pätina žiakov v Trenčianskom kraji nevedela odpovedať (18,1 %, najmenej Nitriansky kraj 10,9 %) a žiaci z tohto kraja takisto v najvyššej miere označovali odpoveď, že výučba ľudských práv sa neuskutočňuje (8,3 %, najmenej Bratislavský kraj 1,4 %).

Spôsob získavania vedomostí z oblasti ľudských práv v škole

Podľa predpokladov, najčastejším spôsobom získavania vedomostí o ľudských právach a právach dieťaťa v škole je na vyučovacích hodinách (73,7 %), ktoré boli analyzované v predošlej podkapitole. Štvrtina respondentov (24,0 %) získala vedomosti z besied organizovaných školou a necelá pätina z nich (18,2 %) zas z prednášok odborníkov – ľudí, ktorí sa danou problematikou zaoberajú. Každý desiaty žiak (9,8 %) sa k vedomostiam o ľudských právach dostal cez informácie na nástenkách, v školských časopisoch a pod. Menej frekventovaný spôsob predstavujú súťaže (3,6 %) a 2,2 % žiakov deklarovalo iný spôsob, pričom konkretizovali a spomínali napr. benefičné koncerty, rôzne zbierky a misie či internet a sociálne siete školy. Necelých 14 % opýtaných (13,6 %) uviedlo, že vedomosti o ľudských právach v škole nezískali.

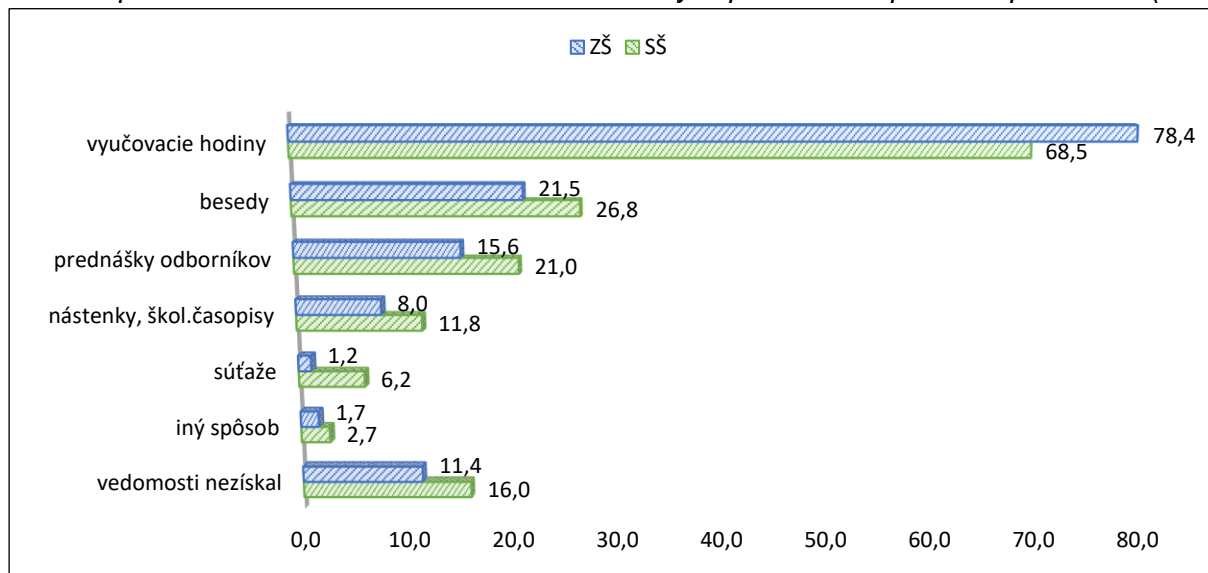
Graf 7 Spôsob získavania vedomostí z oblasti ľudských práv v škole (v %)

Poznámka: Súčet presahuje 100 % pre možnosti uviesť viac odpovedí súčasne.

Zaujímavé je, že jednotlivé spôsoby získavania vedomostí uvádzali vo všetkých prípadoch viac dievčatá ako chlapci – vyučovacie hodiny (chlapci 68,7 %, dievčatá 78,3 %), besedy (chlapci 20,7 %, dievčatá 27,0 %), prednášky (chlapci 16,2 %, dievčatá 19,9 %), informácie na nástenkách (chlapci 6,7 %, dievčatá 12,5 %), súťaže (chlapci 2,2 %, dievčatá 4,9 %), iný spôsob (chlapci 2,1 %, dievčatá 2,2 %). Chlapci jedine vo vyššej miere uviedli, že v škole vedomosti o ľudských právach nezískali (chlapci 16,7 %, dievčatá 10,7 %).

Graf 8 Spôsob získavania vedomostí z oblasti ľudských práv v škole podľa stupňa štúdia (v %)

Poznámka: Súčet presahuje 100 % pre možnosti uviesť viac odpovedí súčasne.

Žiaci základných škôl získavali vedomostí najmä klasickým spôsobom, teda na vyučovacích hodinách (ZŠ 78,4 %, SŠ 68,5 % – z toho G 66,4 %, SOŠ 69,4 %). Stredoškólači ich získavali hlavne prostredníctvom besied (ZŠ 21,5 %, SŠ 26,8 % – z toho G 30,5 %, SOŠ 25,4 %), prednášok (ZŠ 15,6 %, SŠ 21,0 % – z toho G 21,2 %, SOŠ 20,9 %), informácií na nástenkách a v časopisoch (ZŠ

8,0 %, SŠ 11,8 % – z toho G 7,5 %, SOŠ 13,5 %), súťaží (ZŠ 1,2 %, SŠ 6,2 % – z toho G 3,1 %, SOŠ 7,5 %) a iným spôsobom (ZŠ 1,7 %, SŠ 2,7 % – z toho G 0,9 %, SOŠ 3,4 %). Stredoškooláci taktiež vo vyššej miere uvádzali, že vedomostí v škole nezískali (ZŠ 11,4 %, SŠ 16,0 % – z toho G 15,9 %, SOŠ 16,1 %).

Vyučovacie hodiny ako spôsob získavania vedomostí o ľudských právach poznajú predovšetkým žiaci 9. ročníka (ZŠ: 7. ročník 76,0 %, 8. ročník 78,7 %, 9. ročník 80,5 %; SŠ: 1. ročník 65,3 %, 2. ročník 70,0 %, 3. ročník 71,3 %). Najstarší žiaci z 3. ročníka stredných škôl mali najvyššie zastúpenie pri troch spôsoboch – besedy (ZŠ: 7. ročník 17,1 %, 8. ročník 21,3 %, 9. ročník 25,4 %; SŠ: 1. ročník 20,3 %, 2. ročník 29,7 %, 3. ročník 32,2 %), súťaže (ZŠ: 7. ročník 2,0 %, 8. ročník 1,0 %, 9. ročník 0,7 %; SŠ: 1. ročník 1,9 %, 2. ročník 9,1 %, 3. ročník 9,6 %) a iný spôsob (ZŠ: 7. ročník 1,4 %, 8. ročník 1,5 %, 9. ročník 1,9 %; SŠ: 1. ročník 1,3 %, 2. ročník 0,9 %, 3. ročník 6,0 %). Respondenti z 2. ročníka získavali vedomostí najviac zo všetkých ročníkov na prednáškach (ZŠ: 7. ročník 15,1 %, 8. ročník 16,7 %, 9. ročník 14,8 %; SŠ: 1. ročník 17,5 %, 2. ročník 25,6 %, 3. ročník 21,3 %) a prostredníctvom informácií na nástenkách a v časopisoch (ZŠ: 7. ročník 8,3 %, 8. ročník 6,7 %, 9. ročník 9,4 %; SŠ: 1. ročník 7,8 %, 2. ročník 15,6 %, 3. ročník 13,7 %). Absenciu získania vedomostí uvádzali predovšetkým prváci strednej školy (ZŠ: 7. ročník 12,3 %, 8. ročník 12,9 %, 9. ročník 8,5 %; SŠ: 1. ročník 18,3 %, 2. ročník 15,3 %, 3. ročník 13,7 %).

Kým respondenti v obciach do 10 000 obyvateľov získali vedomostí najmä z informácií na nástenkách (12,3 %, najmenej v mestách do 100 000 obyvateľov 3,9 %) a súťažiach (5,7 %, najmenej v mestách do 100 000 obyvateľov 0,0 %), u respondentov v mestách do 50 000 obyvateľov sú to predovšetkým vyučovacie hodiny (77,5 %, najmenej v najmenších obciach do 2 000 obyvateľov 69,0 %). U respondentov vo väčších mestách do 100 000 obyvateľov sú dominantné besedy (27,7 %, najmenej v obciach do 2 000 obyvateľov 18,3 %) a u žiakov v najväčších mestách nad 100 000 obyvateľov sú to prednášky odborníkov (22,0 %, najmenej v mestách do 100 000 obyvateľov 11,7 %). Nezískanie vedomostí v škole ku skúmanej problematike sa pohybuje v rozmedzí od 11,0 % v mestách do 50 000 obyvateľov do 15,7 % v obciach do 2 000 obyvateľov.

Porovnanie podľa krajov Slovenska ukázalo opäť výrazné rozdiely, nie však pri absencii získania vedomostí (BA 12,9 %, TT 13,8 %, TN 16,7 %, NR 11,3 %, ZA 11,9 %, BB 15,5 %, PO 14,2 %, KE 12,7 %). Výraznejšie rozdiely pozorujeme pri vyučovacích hodinách, ktoré prezentovali najviac žiaci v Žilinskom kraji (BA 70,9 %, TT 76,8 %, TN 65,3 %, NR 70,6 %, ZA 80,5 %, BB 70,1 %, PO 75,4 %, KE 79,8 %) a pri besedách, ktoré boli najviac zastúpené v Nitrianskom kraji (BA 20,5 %, TT 24,4 %, TN 14,2 %, NR 31,6 %, ZA 24,8 %, BB 27,3 %, PO 19,9 %, KE 29,0 %). Žiaci v Žilinskom kraji taktiež uvádzali najviac zo všetkých prednášky odborníkov (BA 20,9 %, TT 19,7 %, TN 13,2 %, NR 17,8 %, ZA 23,8 %, BB 14,1 %, PO 16,1 %, KE 20,2 %), informácie na nástenkách (BA 11,2 %, TT 7,4 %, TN 5,9 %, NR 7,1 %, ZA 20,8 %, BB

4,9 %, PO 12,3 %, KE 9,1 %), súťaže (BA 2,9 %, TT 1,2 %, TN 2,8 %, NR 1,8 %, ZA 14,5 %, BB 1,0 %, PO 1,9 %, KE 3,6 %) a iný spôsob (BA 2,5 %, TT 1,8 %, TN 3,1 %, NR 0,6 %, ZA 5,9 %, BB 1,0 %, PO 0,3 %, KE 2,0 %).

Na základe dlhodobého monitoringu môžeme konštatovať, že narástol počet tých, ktorí tvrdia, že v škole vedomostí nezískali a prvýkrát za celé sledované obdobie je to viac ako desatina respondentov (13,6 %). Na jednej strane klesol percentuálny podiel pri vyučovacích hodinách, na druhej strane však žiaci deklarovali vo vyššej miere získanie vedomostí o ľudských právach pri besedách (rok 2021: 18,7 % rok 2023: 24,0 %), prednáškach (rok 2021: 12,8 %, rok 2023: 18,2 %), nástenkách (rok 2021: 9,4 %, rok 2023: 9,8 %), súťažiach (rok 2021: 1,8 %, rok 2023: 3,6 %) a aj pri inom spôsobe (rok 2021: 1,9 %, rok 2023: 2,2 %). Možno dodať, že hodnota pri premennej besedy je dokonca najvyššia za celý monitoring (24,0 %), hoci v roku 2017 to bolo na takmer totožnej úrovni (23,9 %).

Tabuľka 3 Spôsob získavania vedomostí z oblasti ľudských práv v škole – porovnanie rokov (v %)

	2005	2008	2011	2013	2015	2017	2019	2021	2023
vyučovacie hodiny	82,5	81,6	82,0	78,7	80,5	77,6	71,6	81,7	73,7
besedy	17,5	22,7	18,6	22,1	23,1	23,9	22,1	18,7	24,0
prednášky odborníkov	14,6	19,0	18,4	19,0	16,5	20,6	22,6	12,8	18,2
nástenky, školské časopisy	19,9	23,7	17,1	13,6	14,9	13,4	13,0	9,4	9,8
súťaže	1,5	3,4	2,8	1,7	3,1	3,5	3,4	1,8	3,6
iný spôsob	5,6	7,2	4,2	4,1	4,3	3,0	3,4	1,9	2,2
vedomostí som v škole nezískal/a	7,8	7,1	7,5	7,8	9,0	7,7	9,7	9,7	13,6

Poznámka: Súčet presahuje 100 % pre možnosti uviesť viac odpovedí súčasne.

Spokojnosť žiakov s jednotlivými zložkami vzdelávania k ľudským právam

Samotná výučba žiakov v oblasti ľudských práv a rôznorodosť jej foriem ešte nemusí zaručiť efektívne vzdelávanie v oblasti ľudských práv. Na základe vyjadrenia miery spokojnosti s jednotlivými zložkami vzdelávacieho procesu ľudských práv sme sa pokúsili analyzovať ich úroveň a celkový prínos pre žiakov.

Žiaci vyjadrovali mieru spokojnosti s týmito zložkami vzdelávania ľudských práv a práv dieťaťa v škole:

- spôsob výučby ľudských práv na hodine (forma);
- typ materiálov k výučbe ľudských práv (aktuálnosť, zaujatie pozornosti);
- obsah tém z oblasti ľudských práv (aktuálnosť, rôznosť tém);
- úroveň prednášok, besied o ľudských právach (aktuálnosť, spôsob realizácie);
- premietnutie teórie o ľudských právach do praxe;

- názorné riešenie prípadného porušenia ľudských práv;
- kvalita získavaných informácií o ľudských právach (aktuálnosť, využiteľnosť);
- priestor na diskusiu k otázke ľudských práv;
- rôznosť foriem výučby ľudských práv (vyučovacia hodina, besedy, prednášky a pod.).

Miera spokojnosti sa zisťovala na 5-stupňovej škále, pričom *hodnota 1* predstavovala úplnú spokojnosť a *hodnota 5* úplnú nespokojnosť – to znamená, čím nižší priemer, tým vyššia miera spokojnosti. Najspokojnejší sú žiaci so spôsobom výučby ľudských práv na hodine a jej formou, nasleduje obsah tém z oblasti ľudských práv (aktuálnosť, rôznosť tém) a tretí v poradí je priestor na diskusiu k otázke ľudských práv. Naopak, najmenej spokojní boli respondenti s premietnutím teórie o ľudských právach do praxe a názornom riešení prípadného porušenia ľudských práv. Pomerne nespokojní boli opýtaní aj s úrovňou prednášok, besied o ľudských právach.

Tabuľka 4 Poradie jednotlivých zložiek zoradených od najväčšej miery spokojnosti po najmenšiu mieru spokojnosti (1 = úplne spokojný, 5 = úplne nespokojný)

Zložky vzdelávania k ľudským právam	Mean
Spôsob výučby ľudských práv na hodine (forma)	2,63
Obsah tém z oblasti ľudských práv (aktuálnosť, rôznosť tém)	2,76
Priestor na diskusiu k otázke ľudských práv	2,77
Rôznosť foriem výučby ľudských práv (vyučovacia hodina, besedy, prednášky a pod.)	2,78
Kvalita získavaných informácií o ľudských právach (aktuálnosť, využiteľnosť)	2,79
Typ materiálov k výučbe ľudských práv (aktuálnosť, zaujatie pozornosti)	2,80
Úroveň prednášok, besied o ľudských právach (aktuálnosť, spôsob realizácie)	2,82
Názorné riešenie prípadného porušenia ľudských práv	2,92
Premietnutie teórie o ľudských právach do praxe	2,92

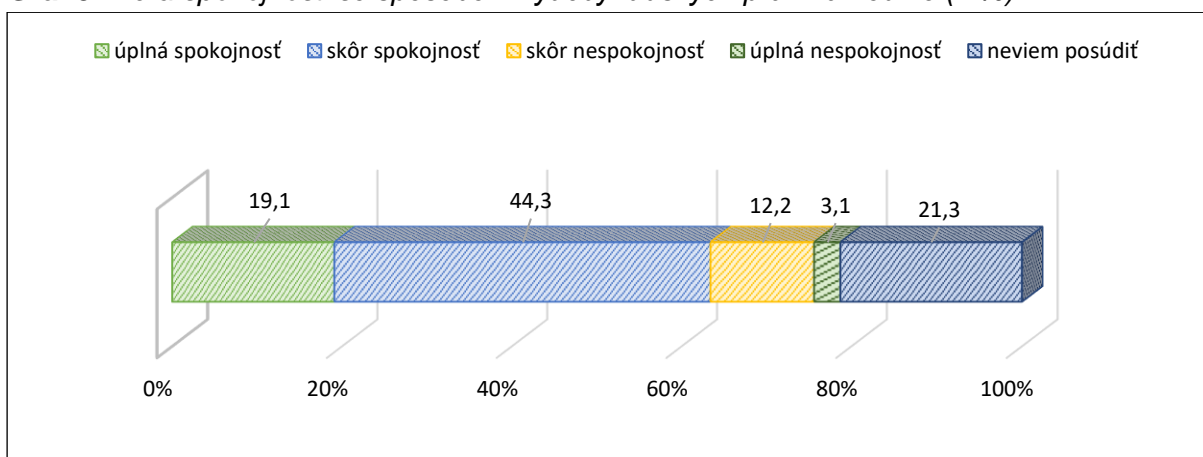
V porovnaní s predchádzajúcim výskumom sa poradie jednotlivých zložiek zásadne nemenilo. V roku 2021 bola zložka, s ktorou prevládala najvyššia miera spokojnosti, priestor na diskusiu k otázke ľudských práv, ktorý je momentálne tretí. Aktuálne najlepšie hodnotená zložka (spôsob výučby) bol pred dvomi rokmi druhý a pomyselné tretie miesto vtedy obsadila kvalita získavaných informácií o ľudských právach (momentálne na 5. mieste z 9). Zmena nastala aj na opačnom konci, keď najmenej spokojní boli vtedy respondenti s úrovňou prednášok a besied o ľudských právach. Akokoľvek, možno skonštatovať, že až na jednu výnimku (úroveň prednášok a besied o ľudských právach) bolo zaznamenané pri všetkých zložkách zhoršenie/zvýšenie priemeru, a teda aj nižšia miera spokojnosti. Porovnanie je znázornené v *tabuľke 5*.

Tabuľka 5 Poradie jednotlivých zložiek zoradených od najväčšej miery spokojnosti po najmenšiu mieru spokojnosti (1 = úplne spokojný, 5 = úplne nespokojný) – porovnanie rokov 2021 a 2023

Zložky vzdelávania k ľudským právam	2021 mean	2023 mean
Spôsob výučby ľudských práv na hodine (forma)	2,45	2,63
Obsah tém z oblasti ľudských práv (aktuálnosť, rôznosť tém)	2,62	2,76
Priestor na diskusiu k otázke ľudských práv	2,43	2,77
Rôznosť foriem výučby ľudských práv (vyučovacia hodina, besedy, prednášky a pod.)	2,62	2,78
Kvalita získavaných informácií o ľudských právach (aktuálnosť, využiteľnosť)	2,53	2,79
Typ materiálov k výučbe ľudských práv (aktuálnosť, zaujatie pozornosti)	2,73	2,80
Úroveň prednášok, besied o ľudských právach (aktuálnosť, spôsob realizácie)	2,86	2,82
Názorné riešenie prípadného porušenia ľudských práv	2,73	2,92
Premietnutie teórie o ľudských právach do praxe	2,80	2,92

Zložka vzdelávania, kde žiaci prezentovali najvyššiu mieru spokojnosti zo všetkých analyzovaných zložiek, je **spôsob výučby ľudských práv na hodine**. Spokojnosť uviedli takmer dve tretiny respondentov (63,4 %), z toho necelá pätina bola dokonca úplne spokojná (19,1 %). Nespokojných bolo 15,3 % opýtaných a zvyšná pätina (21,3 %) zložku nevedela posúdiť.

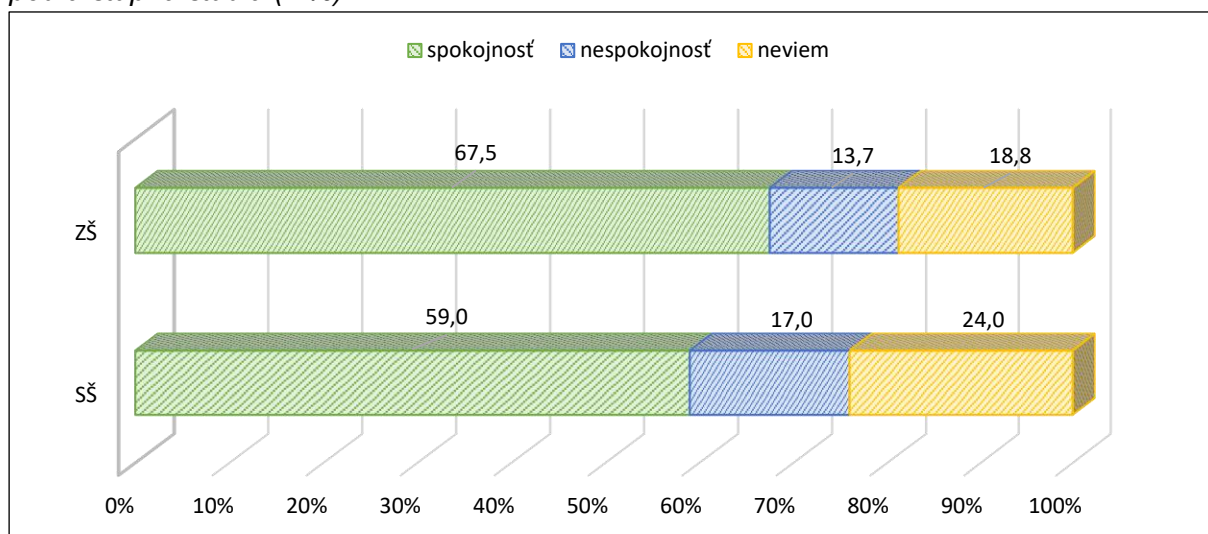
Graf 9 Miera spokojnosti so spôsobom výučby ľudských práv na hodine (v %)

So spôsobom výučby sú jednoznačne spokojnejšie dievčatá než chlapci (chlapci 60,3 %, dievčatá 66,4 %). Na druhej strane, sú to skôr chlapci, ktorí viac vyjadrovali nespokojnosť (chlapci 16,0 %, dievčatá 14,5 %) a nevedeli zložku posúdiť a odpovedať (chlapci 23,7 %, dievčatá 19,1 %).

Podľa typu školy boli výrazne spokojnejší žiaci základných škôl (ZŠ 67,5 %, SŠ 59,0 %) a nespokojnejší stredoškóľáci (ZŠ 13,7 %, SŠ 17,0 %). Ak sa pozrieme detailnejšie na jednotlivé typy stredných škôl, tak spokojnosť bola príznačnejšia pre gymnazistov (G 60,2 %, SOŠ 58,5 %) a nespokojnosť pre žiakov stredných odborných škôl (G 17,7 %, SOŠ 15,2 %). Rozdiely medzi skupinami nie sú výrazné.

Graf 10 Miera spokojnosti so spôsobom výučby ľudských práv na hodine podľa stupňa štúdia (v %)

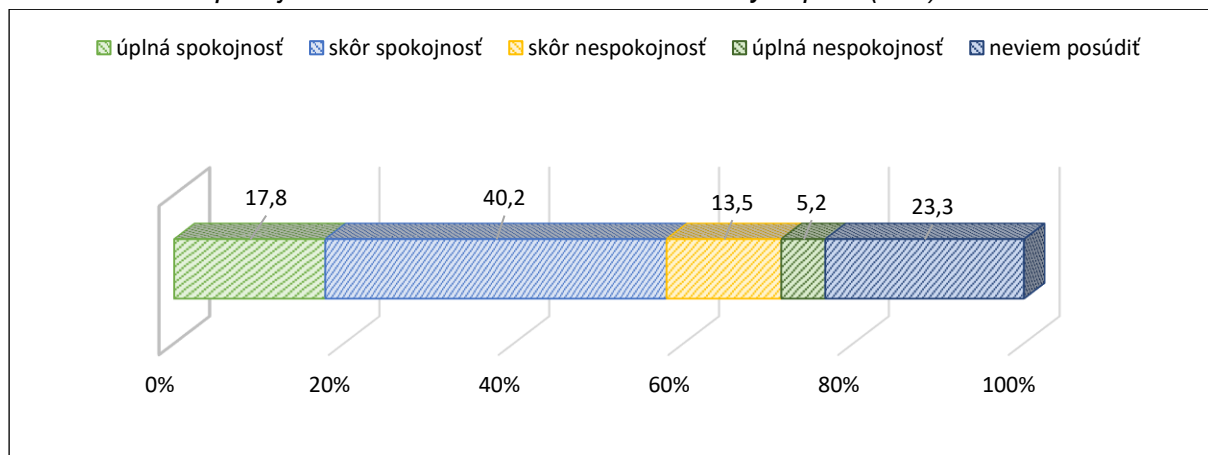
Porovnaním jednotlivých navštevovaných ročníkov sa prejavili štatisticky významné rozdiely. Kým viac ako dve tretiny žiakov 9. ročníka základnej školy bolo spokojných so spôsobom výučby ľudských práv na hodine, u prvákov stredoškôľakov to bola len polovica (ZŠ: 7. ročník 69,4 %, 8. ročník 63,7 %, 9. ročník 70,7 %; SŠ: 1. ročník 53,7 %, 2. ročník 59,6 %, 3. ročník 65,4 %). Podľa predpokladov bola najvyššia nespokojnosť pri jednotlivých ročníkoch strednej školy (ZŠ: 7. ročník 11,8 %, 8. ročník 16,0 %, 9. ročník 12,4 %; SŠ: 1. ročník 16,6 %, 2. ročník 17,7 %, 3. ročník 17,2 %).

Komparácia podľa veľkosti bydliska nepriniesla výrazné rozdiely a možno konštatovať, že v priemere dvaja z troch žiakov v každej obci sú spokojní so skúmanou zložkou. Najvyššia miera spokojnosti prevládala v mestách do 100 000 obyvateľov (68,9 %, najmenej v obciach do 10 000 obyvateľov 61,4 %) a nespokojnosť bola najvyššia v najväčších mestách nad 100 000 obyvateľov (18,2 %, najmenej v mestách do 100 000 obyvateľov 13,8 %).

Pomerne vyrovnané percentuálne podiely boli zistené aj pri porovnaní podľa kraja. Jedinou výnimkou je pri spokojnosti Nitriansky kraj, ktorý výrazne vyčnieva (BA 61,5 %, TT 61,0 %, TN 61,0 %, NR 72,3 %, ZA 64,0 %, BB 57,6 %, PO 63,8 %, KE 65,7 %) a pri nespokojnosti taktiež Nitriansky kraj spolu s Košickým, kde nespokojná bola desatina žiakov (BA 19,8 %, TT 18,2 %, TN 15,3 %, NR 10,0 %, ZA 19,1 %, BB 13,8 %, PO 15,2 %, KE 11,0 %).

Druhou zložkou s najvyššou mierou spokojnosti u žiakov je **obsah tém z oblasti ľudských práv**. Spokojnosť deklarovalo presne 58,0 % žiakov, nespokojnosť deklarovalo 18,7 % žiakov a zložku nevedelo posúdiť 23,3 % z nich.

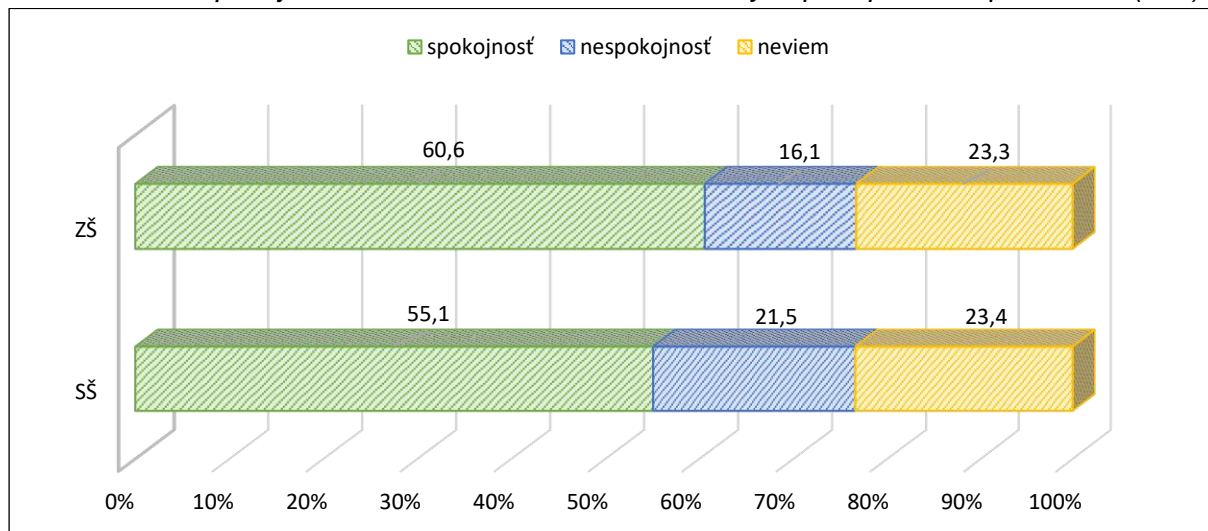
Graf 11 Miera spokojnosti s obsahom tém z oblasti ľudských práv (v %)

Aj pri tejto zložke sú spokojnejšie dievčatá (chlapci 55,1 %, dievčatá 60,6 %), hoci sú o málo viac aj nespokojnejšie (chlapci 18,5 %, dievčatá 18,7 %), pretože chlapci skôr nevedeli túto zložku posúdiť (chlapci 26,3 %, dievčatá 20,7 %).

Pri obsahu tém neexistujú tak výrazne rozdiely v spokojnosti medzi žiakmi základných a stredných škôl ako pri predchádzajúcej zložke, no opäť sú spokojnejší žiaci základných škôl (ZŠ 60,6 %, SŠ 55,1 %) a nespokojnejší stredoškôláci (ZŠ 16,1 %, SŠ 21,5 %). Zmena je pri typoch stredných škôl, kedy vyššiu mieru spokojnosti deklarovali žiaci odborných škôl (G 52,6 %, SOŠ 56,0 %) a tentokrát boli nespokojnejší gymnazisti (G 23,3 %, SOŠ 20,8 %).

Graf 12 Miera spokojnosti s obsahom tém z oblasti ľudských práv podľa stupňa štúdia (v %)

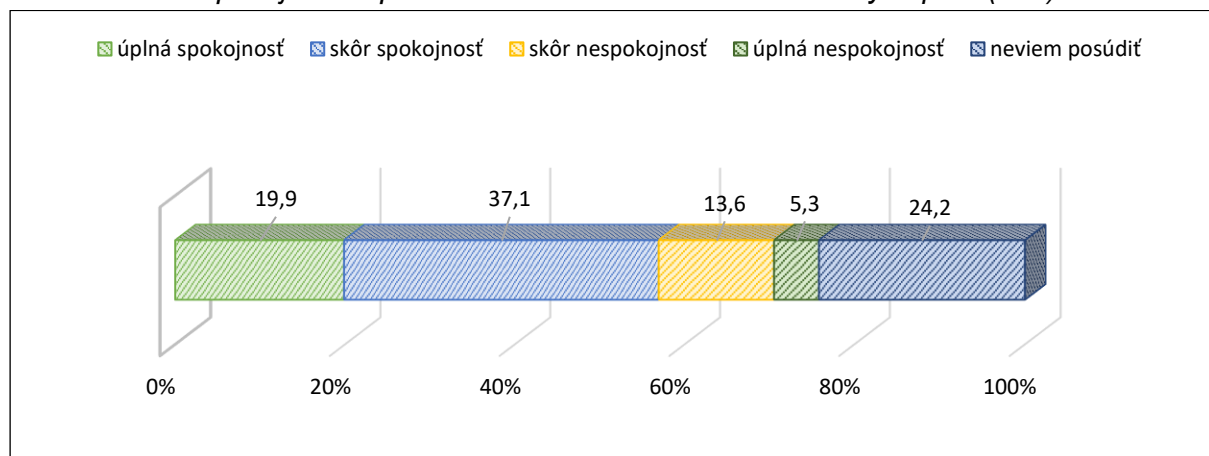
Podľa ročníka bola zistená najvyššia miera spokojnosti u deviatakov (ZŠ: 7. ročník 58,8 %, 8. ročník 58,2 %, 9. ročník 65,3 %; SŠ: 1. ročník 50,1 %, 2. ročník 58,9 %, 3. ročník 58,1 %) a najvyššia miera nespokojnosti u druhákov strednej školy (ZŠ: 7. ročník 15,7 %, 8. ročník 18,0 %, 9. ročník 13,9 %; SŠ: 1. ročník 21,5 %, 2. ročník 21,8 %, 3. ročník 21,5 %).

Minimálne rozdiely sa prejavili pri premennej veľkosť bydliska, najspokojnejší boli respondenti vo veľkých mestách do 100 000 obyvateľov (60,2 %, najmenej v obciach do 10 000 obyvateľov 56,2 %) a najviac nespokojní boli v najväčších mestách nad 100 000 obyvateľov (22,7 %, najmenej v mestách do 50 000 obyvateľov 16,7 %).

Pestrejšie rozdiely sa ukázali znova pri krajoch Slovenska. V Banskobystrickom kraji nebola spokojná s obsahom tém ani polovica žiakov (BA 59,9 %, TT 54,3 %, TN 56,8 %, NR 68,4 %, ZA 62,4 %, BB 47,0 %, PO 56,0 %, KE 58,9 %) a podľa nespokojnosti to v tomto kraji bola takmer až štvrtina (BA 21,0 %, TT 20,6 %, TN 18,6 %, NR 13,5 %, ZA 17,8 %, BB 22,5 %, PO 18,7 %, KE 17,4 %).

Priestor na diskusiu k otázke ľudských práv je v poradí tretia zložka vzdelávania, pri ktorej žiaci prezentovali vo vyššej miere spokojnosť. Konkrétne sa tak vyjadrilo 57,0 % z nich, zatiaľ čo nespokojných bolo 18,9 %. Problém posúdiť mala štvrtina žiakov (24,2 %).

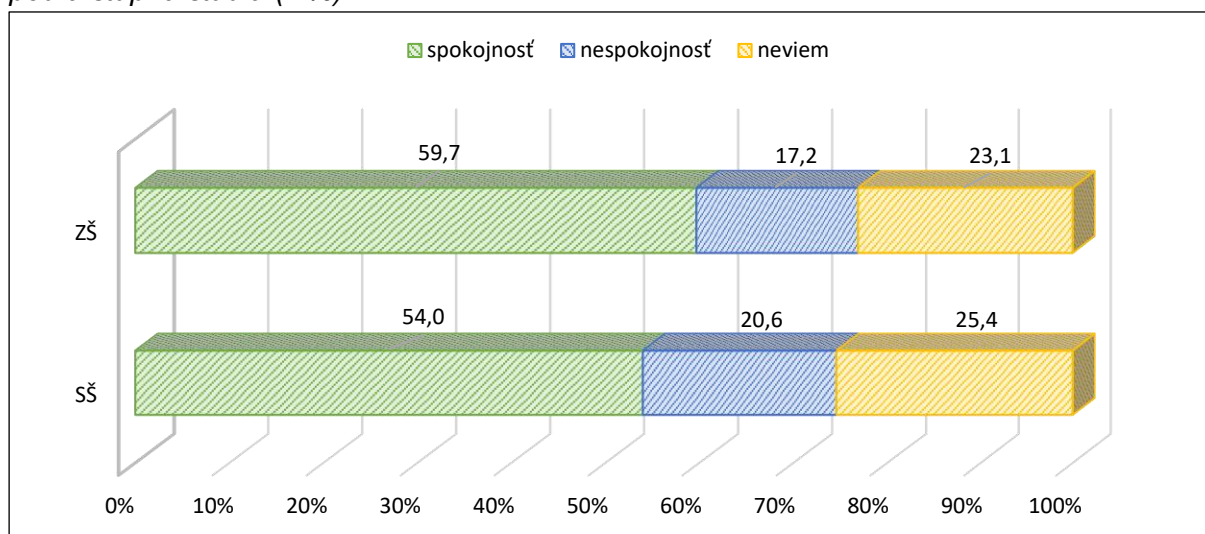
Graf 13 Miera spokojnosti s priestorom na diskusiu k otázke ľudských práv (v %)

Pretože necelých 28 % (27,6 %) chlapcov nevedelo posúdiť (ne)spokojnosť s priestorom na diskusiu (u dievčat 21,2 %), sú to dievčatá, ktoré sa viac vedeli prikloniť k spokojnosti so skúmanou zložkou (chlapci 54,3 %, dievčatá 59,4 %), či nespokojnosti (chlapci 18,1 %, dievčatá 19,4 %).

O vyše 5 percentuálnych bodov volili spokojnosť viac žiaci základných ako stredných škôl (ZŠ 59,7 %, SŠ 54,0 %) a nespokojnosť bola vyššia u stredoškôľakov (ZŠ 17,2 %, SŠ 20,6 %). Hlbšou analýzou stredných škôl sa zistilo, že menej spokojní a rovnako viac nespokojní sú žiaci stredných odborných škôl (spokojní: G 57,1 %, SOŠ 52,8 %; nespokojní: G 18,8 %, SOŠ 21,3 %).

Graf 14 Miera spokojnosti s priestorom na diskusiu k otázke ľudských práv podľa stupňa štúdia (v %)

Až takmer dve tretiny deviatakov sú spokojní s priestorom na diskusiu k otázke ľudských práv, kým u prvákov strednej školy je to len polovica (ZŠ: 7. ročník 55,8 %, 8. ročník 58,5 %, 9. ročník 64,4 %; SŠ: 1. ročník 50,5 %, 2. ročník 55,8 %, 3. ročník 57,3 %). Najviac nespokojní sú najstarší žiaci z 3. ročníka stredných škôl, kde sa ich podiel blíži až k štvrtine (ZŠ: 7. ročník 17,3 %, 8. ročník 18,9 %, 9. ročník 15,1 %; SŠ: 1. ročník 18,8 %, 2. ročník 21,0 %, 3. ročník 22,7 %).

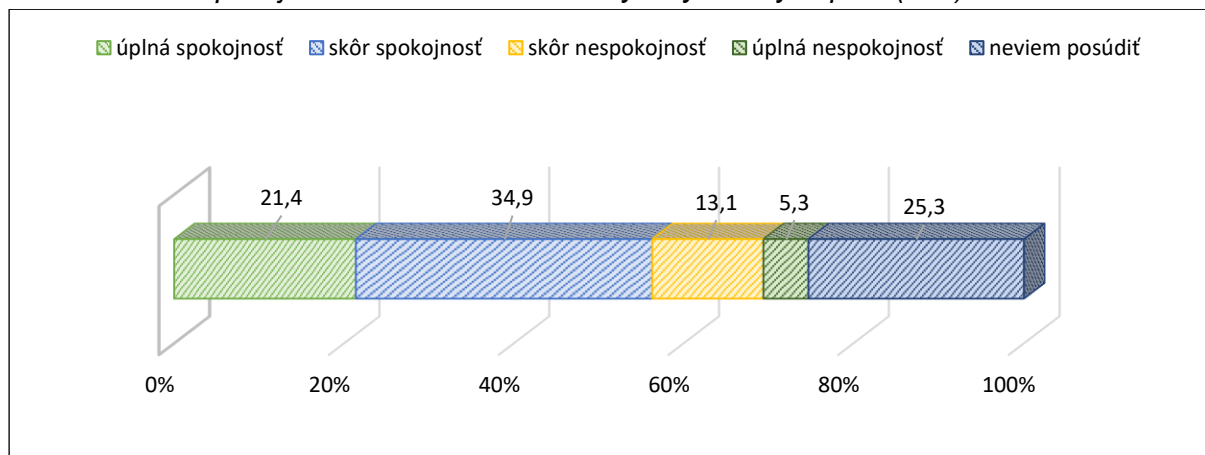
Tentokrát sa zistili výraznejšie rozdiely aj pri premennej veľkosť bydliska. Sú to skôr žiaci z veľkých miest do a nad 100 000 obyvateľov, ktorí preukázali spokojnosť (64,2 %, resp. 60,1 %, najmenej v obciach do 10 000 obyvateľov 55,3 %). Nespokojní sú, na druhej strane, žiaci v menších obciach a mestách, najmä v mestách do 50 000 obyvateľov (19,8 %, najmenej vo väčších mestách do 100 000 obyvateľov 15,4 %).

V troch krajoch prekonal podiel spokojných hranicu 60 % (v Nitrianskom takmer 70 %), v ostatných je spokojný len každý druhý respondent (BA 60,7 %, TT 52,4 %, TN 52,3 %, NR 69,6 %, ZA 64,7 %, BB 50,8 %, PO 50,0 %, KE 54,8 %). Nespokojní sú najmä v Prešovskom, Trenčianskom, Košickom a Banskobystrickom kraji (BA 18,5 %, TT 19,6 %, TN 22,5 %, NR 11,6 %, ZA 14,7 %, BB 20,4 %, PO 23,6 %, KE 21,0 %).

Spokojnosť prevažovala aj pri zložke **rôznosť foriem výučby ľudských práv**, ku ktorej sa priklonilo 56,3 % respondentov. Naopak, iného názoru, a teda nespokojnosť bola zreteľná u 18,4 % žiakov a viac ako štvrtina (25,3 %) nevedela posúdiť, či sú alebo nie sú spokojní.

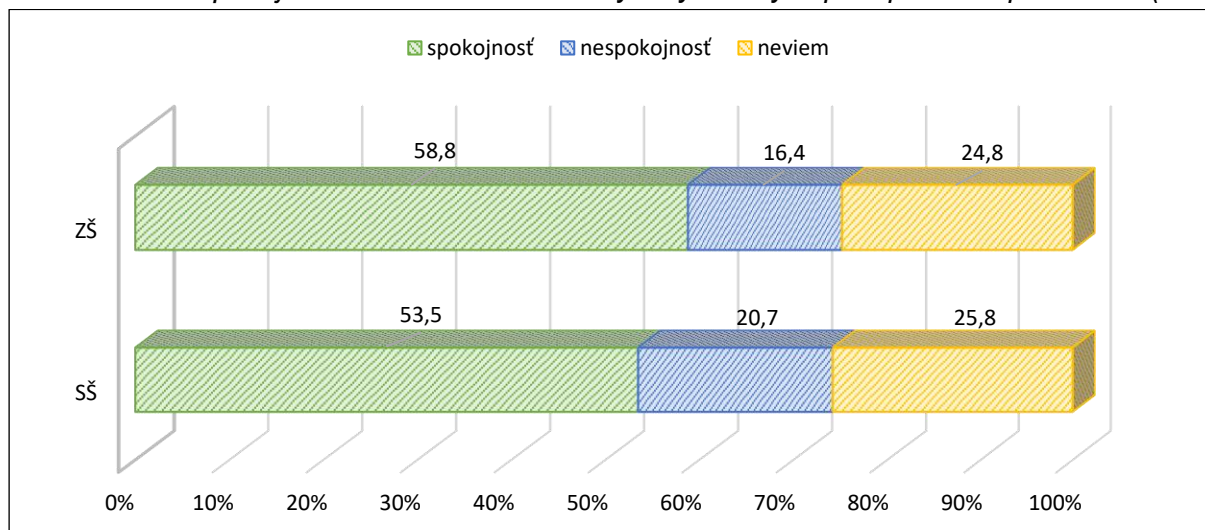
Graf 15 Miera spokojnosti s rôznosťou foriem výučby ľudských práv (v %)

Aj s rôznosťou foriem výučby sú spokojnejšie vo vyššej miere dievčatá (chlapci 52,1 %, dievčatá 60,1 %). Chlapci sú skôr nespokojní (chlapci 19,0 %, dievčatá 17,7 %) alebo nevedia posúdiť skúmanú zložku (chlapci 28,9 %, dievčatá 22,1 %).

Rôznosť foriem si taktiež viac pochvaľujú žiaci základných škôl (ZŠ 58,8 %, SŠ 53,5 %). Stredoškóľáci teda skôr volili nespokojnosť (ZŠ 16,4 %, SŠ 20,7 %), či odpoveď „neviem“ (ZŠ 24,8 %, SŠ 25,8 %). V tomto prípade dosiahli približne rovnaký percentuálny podiel jednotlivých odpovedí žiaci stredných odborných škôl aj gymnázií.

Graf 16 Miera spokojnosti s rôznosťou foriem výučby ľudských práv podľa stupňa štúdia (v %)

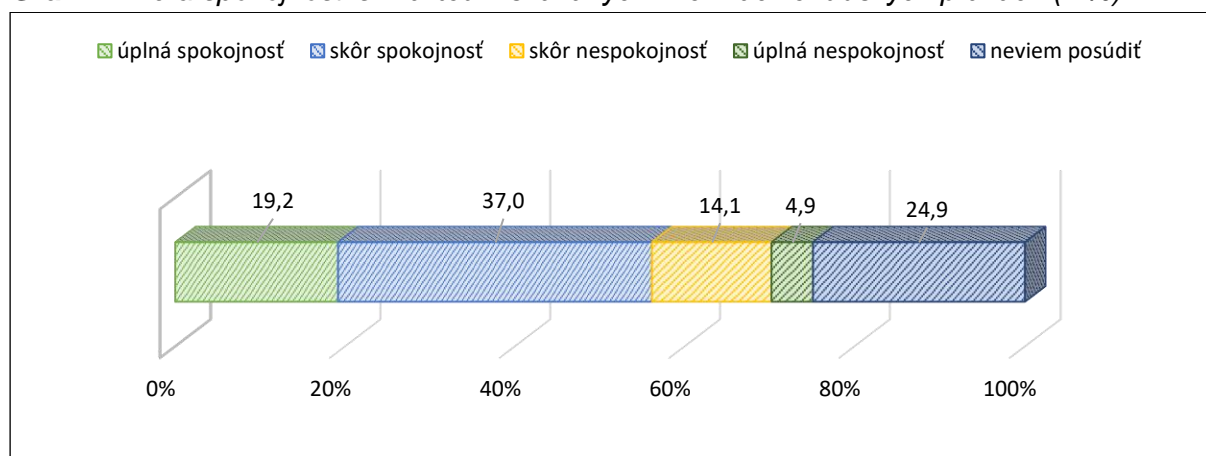
Najvyššiu mieru spokojnosti zo všetkých skúmaných ročníkov deklarovali predovšetkým žiaci 9. ročníka základných škôl (ZŠ: 7. ročník 58,0 %, 8. ročník 55,6 %, 9. ročník 63,7 %; SŠ: 1. ročník 52,4 %, 2. ročník 54,0 %, 3. ročník 54,6 %) a najvyššiu mieru nespokojnosti žiaci 3. ročníka stredných škôl (ZŠ: 7. ročník 14,2 %, 8. ročník 19,7 %, 9. ročník 14,1 %; SŠ: 1. ročník 16,6 %, 2. ročník 21,7 %, 3. ročník 25,1 %).

Respondenti z veľkých miest do 100 000 obyvateľov boli so skúmanou zložkou oproti ostatným skupinám najspokojnejší (61,4 %, najmenej v najväčších mestách nad 100 000 obyvateľov 52,3 %) a najnespokojnejší boli žiaci z najväčších miest nad 100 000 obyvateľov (22,6 %, najmenej v obciach do 10 000 obyvateľov 16,7 %).

S rôznosťou foriem výučby ľudských práv je v jednotlivých krajoch odlišná miera spokojnosti. V Banskobystrickom kraji to, napríklad, nie je ani polovica opýtaných a v Nitrianskom kraji sú to zase až dve tretiny respondentov (BA 56,0 %, TT 53,7 %, TN 54,7 %, NR 66,0 %, ZA 61,7 %, BB 46,3 %, PO 54,6 %, KE 57,1 %). Nespokojnosť bola najvýraznejšia v Banskobystrickom kraji, kde ako v jedinom kraji podiel presiahol 20 % (BA 19,5 %, TT 17,5 %, TN 18,5 %, NR 14,3 %, ZA 17,0 %, BB 22,8 %, PO 19,7 %, KE 19,3 %).

Relatívna spokojnosť sa preukázala aj pri zložke **kvalita získavaných informácií o ľudských právach**. S touto zložkou je spokojných 56,2 % opýtaných, nespokojných je presne 19,0 % a zaujať „stanovisko“ k tejto zložke nevedela necelá štvrtina (24,9 %).

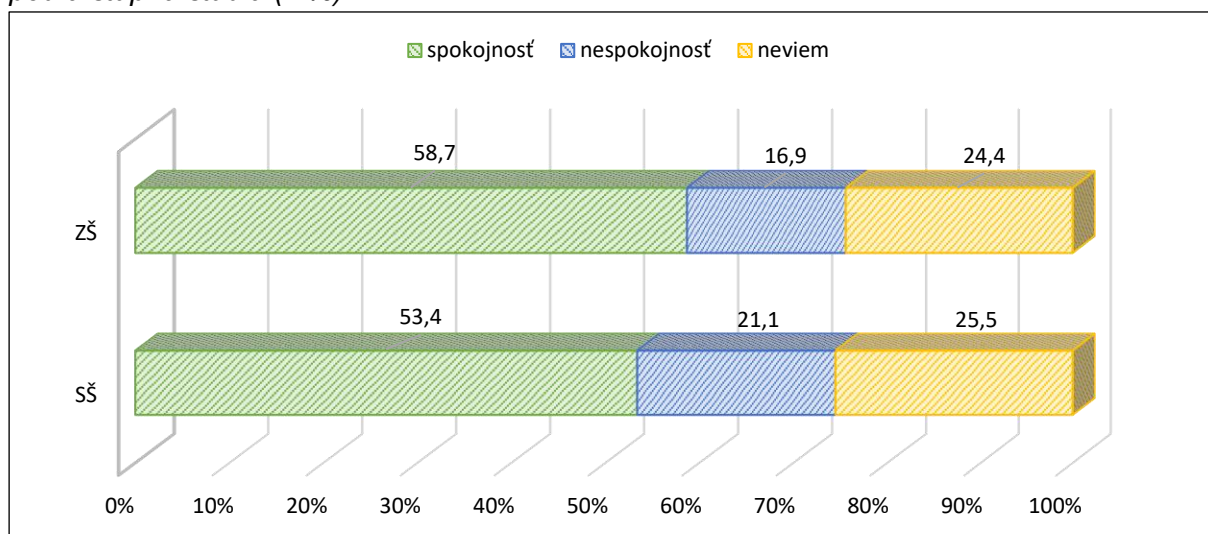
Graf 17 Miera spokojnosti s kvalitou získavaných informácií o ľudských právach (v %)

Podobne ako pri predchádzajúcich zložkách vzdelávania ľudských práv, aj v tomto prípade platí, že dievčatá boli rozhodnejšie a vedeli sa prikloniť buď k spokojnosti (chlapci 53,9 %, dievčatá 58,2 %) alebo nespokojnosti (chlapci 17,6 %, dievčatá 20,0 %) a chlapci boli tí, ktorí nevedeli posúdiť (chlapci 28,5 %, dievčatá 21,8 %).

Komparácia medzi žiakmi základných a stredných škôl potvrdila, že aj s touto zložkou sú spokojnejší mladší žiaci zo základných škôl (ZŠ 58,7 %, SŠ 53,4 %) a v rámci stredných škôl sú to gymnazisti (G 54,7 %, SOŠ 52,9 %). Nespokojnosť je tak doménou stredoškolákov (ZŠ 16,9 %, SŠ 21,1 %), ale taktiež gymnazistov (G 22,2 %, SOŠ 20,7 %), nakoľko respondenti z odborných škôl mali vyšší podiel pri odpovedi „neviem posúdiť“ (G 23,1 %, SOŠ 26,4 %).

Graf 18 Miera spokojnosti s kvalitou získavaných informácií o ľudských právach podľa stupňa štúdia (v %)

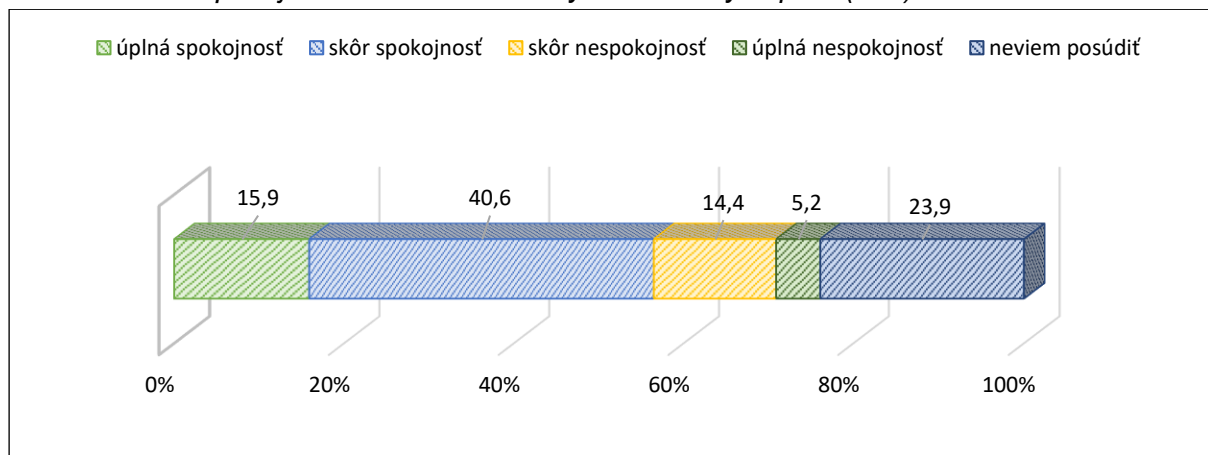
Opäť sú to deviataci zo základných škôl, ktorí vykazujú najviac spokojnosti (ZŠ: 7. ročník 52,9 %, 8. ročník 59,2 %, 9. ročník 63,2 %; SŠ: 1. ročník 50,6 %, 2. ročník 54,8 %, 3. ročník 55,5 %) a stredoškolskí tretiaci, ktorí, naopak, preukázali znova najvyššiu mieru nespokojnosti (ZŠ: 7. ročník 18,8 %, 8. ročník 16,8 %, 9. ročník 15,3 %; SŠ: 1. ročník 19,8 %, 2. ročník 20,9 %, 3. ročník 23,4 %). Zaujímavé je, že spokojnosť má stúpajúcu tendenciu na základných aj stredných školách s pribúdajúcimi ročníkmi.

V rámci veľkosti bydliska sú najspokojnejší so skúmanou zložkou žiaci žijúci v mestách do 100 000 obyvateľov (61,4 %, najmenej v obciach do 2 000 a do 10 000 obyvateľov 55,2%) a najvyššia miera nespokojnosti bola zistená v najmenších obciach do 2 000 obyvateľov (20,2 %, najmenej v mestách do 100 000 obyvateľov).

Až takmer 69 % respondentov v Nitrianskom kraji vyjadrilo spokojnosť s kvalitou získavaných informácií o ľudských právach, zatiaľ čo v Trenčianskom a Banskobystrickom kraji to nie je ani polovica žiakov (BA 56,9 %, TT 55,4 %, TN 46,9 %, NR 68,4 %, ZA 63,0 %, BB 47,0 %, PO 52,7 %, KE 57,7 %). Nespokojnosť bola zreteľná najmä v Banskobystrickom, Trenčianskom a Prešovskom kraji (BA 19,6 %, TT 17,3 %, TN 22,7 %, NR 13,7 %, ZA 16,7 %, BB 23,2 %, PO 21,3 %, KE 18,2 %).

S typom materiálov k výučbe ľudských práv preukázalo spokojnosť 56,5 % žiakov, no takisto necelých 20 % (19,6 %) bolo so skúmanou zložkou aj nespokojných. Takmer 24 % (23,9 %) nevedelo posúdiť prípadnú spokojnosť s danou zložkou.

Graf 19 Miera spokojnosti s materiálom k výučbe ľudských práv (v %)

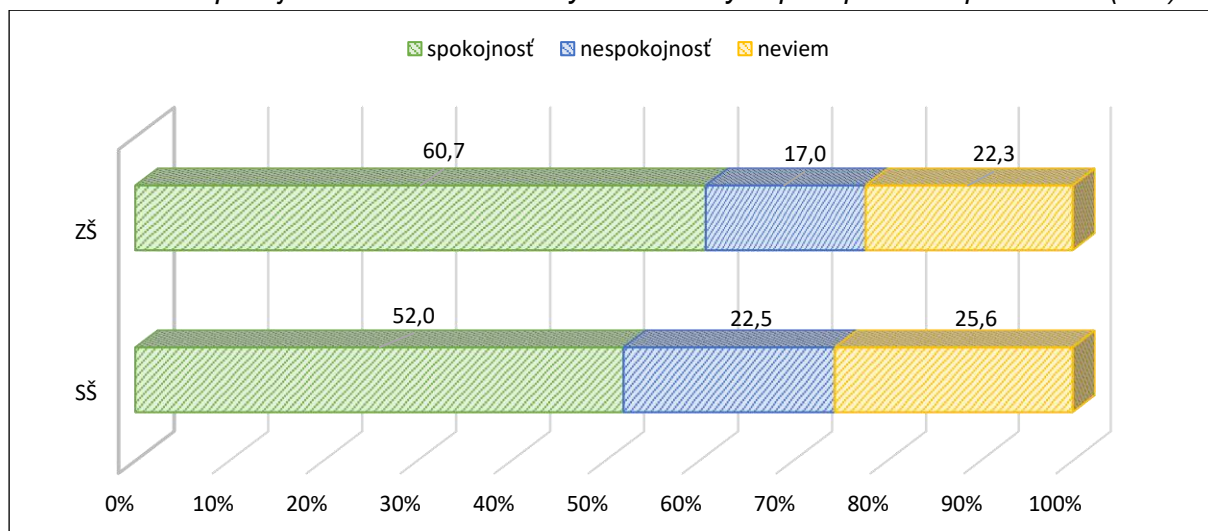

Porovnanie podľa pohlavia ukázalo, že chlapci aj dievčatá v približne podobnej miere prezentovali spokojnosť, rozdiel činil iba dva percentuálne body (chlapci 55,3 %, dievčatá 57,6 %). Podobným rozdielom dievčatá poukazovali viac aj na nespokojnosť (chlapci 18,2 %, dievčatá 20,8 %), a tak chlapci vo vyššej miere nevedeli posúdiť zložku (chlapci 26,5 %, dievčatá 21,6 %).

Spokojných s typom materiálov je takmer 61 % žiakov základných škôl a polovica stredoškolákov (ZŠ 60,7 %, SŠ 52,0 %), z toho rozdiel medzi gymnazistami a žiakmi odborných škôl je minimálny (G 52,5 %, SOŠ 51,7 %).

Nespokojnosť je príznačnejšia pre stredoškolákov (ZŠ 17,0 %, SOŠ 22,5 % – z toho G 23,0 %, SOŠ 22,3 %), rovnako ako aj neschopnosť určiť stanovisko k otázke (ZŠ 22,3 %, SŠ 25,6 % – z toho G 24,5 %, SOŠ 26,0 %).

Graf 20 Miera spokojnosti s materiálom k výučbe ľudských práv podľa stupňa štúdia (v %)

Rozdiel medzi základnou a strednou školou sa prejavil aj v spokojnosti navštevovaných ročníkov, kde je výrazný rozdiel medzi jednotlivými ročníkmi – začínajúc u menej ako polovici prvákov stredných škôl končiac až pri takmer 64 % deviatakov (ZŠ: 7. ročník 60,1 %, 8. ročník 59,2 %, 9. ročník 63,5 %; SŠ: 1. ročník 48,1 %, 2. ročník 53,0 %, 3. ročník 56,1 %). Najkritickejší, resp. najviac

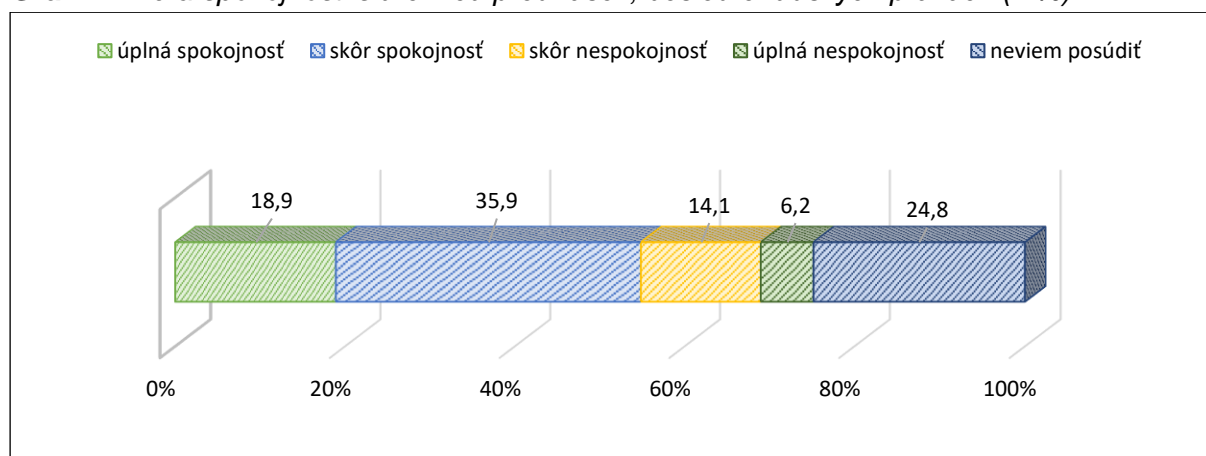
nespokojní boli tretiaci strednej školy, kde to platilo pre štvrtinu z nich (ZŠ: 7. ročník 16,2 %, 8. ročník 18,1 %, 9. ročník 16,0 %; SŠ: 1. ročník 20,1 %, 2. ročník 23,4 %, 3. ročník 24,8 %).

Podľa veľkosti bydliska sú opäť respondenti s najvyššou mierou spokojnosti vo väčších mestách do 100 000 obyvateľov (63,0 %, najmenej v obciach do 2 000 obyvateľov 55,1 %) a respondenti s najvyššou mierou nespokojnosti sú v najväčších mestách nad 100 000 obyvateľov (24,3 %, najmenej v obciach do 10 000 obyvateľov (17,6 %).

Vyššia miera spokojnosti prevláda u respondentov v Nitrianskom, Žilinskom a Košickom kraji (BA 55,2 %, TT 54,2 %, TN 53,7 %, NR 67,3 %, ZA 61,9 %, BB 49,7 %, PO 52,2 %, KE 57,9 %), na druhej strane nespokojnosť možno vidieť predovšetkým v Bratislavskom, Prešovskom a Trenčianskom kraji (BA 23,5 %, TT 19,9 %, TN 20,6 %, NR 14,4 %, ZA 18,7 %, BB 19,7 %, PO 23,1 %, KE 17,5 %).

Úroveň prednášok, besied o ľudských právach patrí k zložkám s nižšou mierou spokojnosti u žiakov, stále to predstavuje však 54,3 %. Nespokojná je pätina z nich (20,3 %) a zložku nevie posúdiť štvrtina z nich (24,8 %).

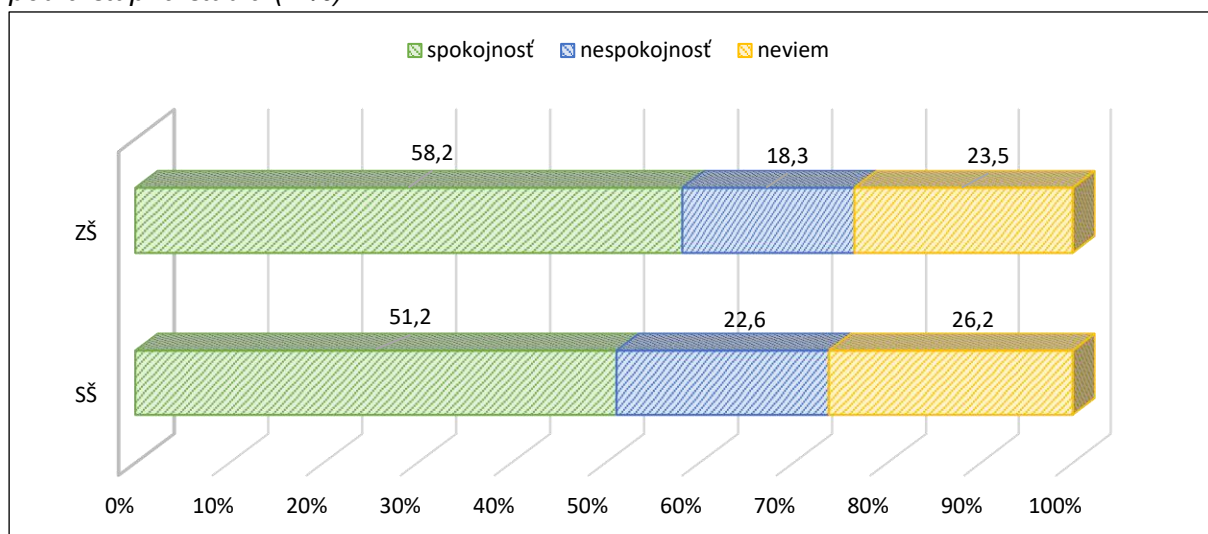
Graf 21 Miera spokojnosti s úrovňou prednášok, besied o ľudských právach (v %)

Úroveň prednášok a besied vedľa lepšie ohodnotiť skúmané dievčatá, či už pozitívne – spokojnosť (chlapci 52,7 %, dievčatá 56,8 %), alebo negatívne – nespokojnosť (chlapci 18,9 %, dievčatá 21,5 %). Chlapci skôr nevedeli posúdiť túto zložku (chlapci 28,3 %, dievčatá 21,7 %).

Opäť sa prejavil rozdiel vo vnímaní spokojnosti medzi žiakmi základných a stredných škôl, a tak sú viac spokojní žiaci zo základných škôl ako stredoškólači (ZŠ 58,2 %, SŠ 51,2 % – z toho G 50,8 %, SOŠ 51,3 %). Nespokojnejší sú stredoškólači (ZŠ 18,3 %, SŠ 22,6 %), predovšetkým gymnazisti (G 26,0 %, SOŠ 21,3 %).

Graf 22 Miera spokojnosti s úrovňou prednášok, besied o ľudských právach podľa stupňa štúdia (v %)

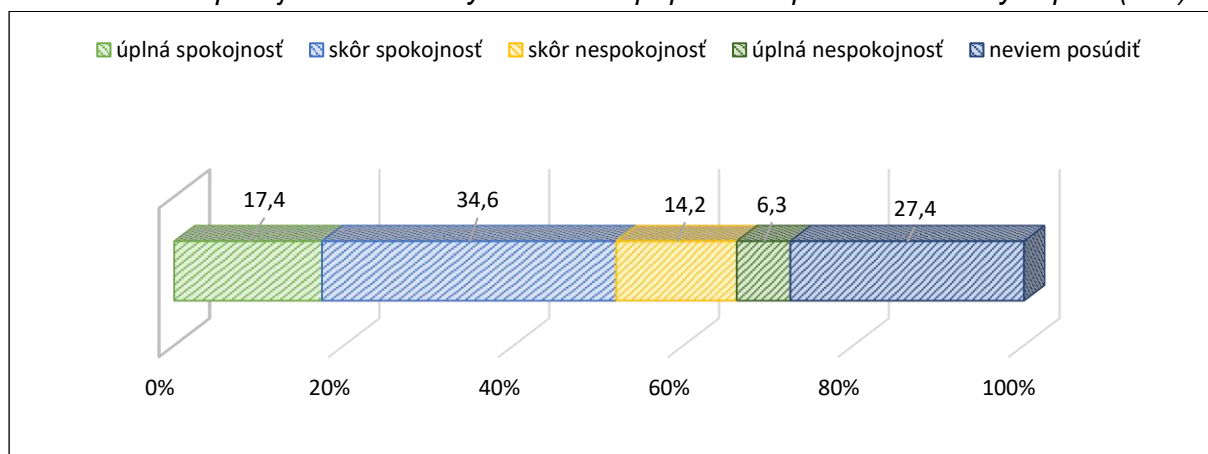

Vo výskume sa pri ostatných zložkách ukázalo, že spokojnosť prejavili najmä žiaci 9. ročníka základnej školy, a tak je to aj pri úrovni prednášok (ZŠ: 7. ročník 59,1 %, 8. ročník 54,6 %, 9. ročník 62,3 %; SŠ: 1. ročník 47,2 %, 2. ročník 52,2 %, 3. ročník 55,6 %). S touto zložkou vzdelávania sú najviac nespokojní druháci strednej školy (ZŠ: 7. ročník 15,6 %, 8. ročník 23,1 %, 9. ročník 14,8 %; SŠ: 1. ročník 21,8 %, 2. ročník 23,4 %, 3. ročník 23,0 %).

Na základe korelácie s premennou veľkosť bydliska sa ukázalo, že spokojní sú najviac žiaci vo väčších mestách do 100 000 obyvateľov (63,8 %, najmenej vo veľkomestách nad 100 000 obyvateľov 47,4 %) a najviac nespokojní sú vo veľkomestách nad 100 000 obyvateľov (26,5 %, najmenej vo väčších mestách do 100 000 obyvateľov 18,1 %).

Podľa kraja Slovenska sú to najmä Nitriansky a Žilinský kraj, kde sa respondenti prikláňali k spokojnosti (BA 49,6 %, TT 51,5 %, TN 52,4 %, NR 64,6 %, ZA 61,9 %, BB 47,8 %, PO 53,5 %, KE 56,7 %). V Bratislavskom, Trenčianskom a Banskobystrickom kraji sú respondenti skôr nespokojní (BA 25,7 %, TT 21,6 %, TN 23,8 %, NR 15,2 %, ZA 16,4 %, BB 22,3 %, PO 19,1 %, KE 19,7 %).

Graf 23 Miera spokojnosti s názorným riešením prípadného porušenia ľudských práv (v %)

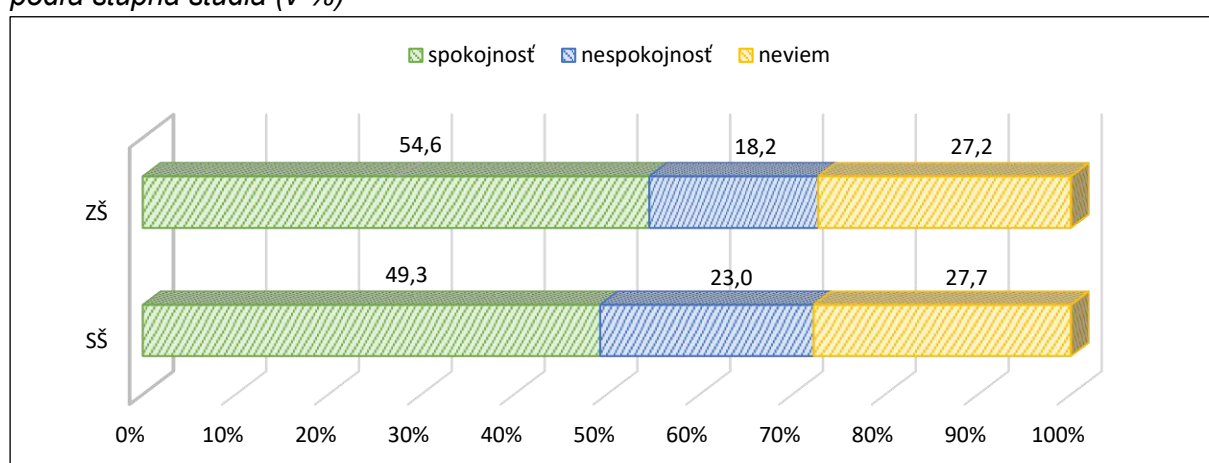

Z hľadiska spokojnosti je **názorné riešenie prípadného porušenia ľudských práv** ako zložka vzdelávania predposledná u respondentov. Spokojnosť prezentovalo presne 52,0 % žiakov, nespokojnosť 20,5 % žiakov a neschopnosť posúdiť 27,4 % z nich.

Približne v rovnakej miere sú s názorným riešením nespokojní chlapci, aj dievčatá (chlapci 20,3 %, dievčatá 20,5 %). Spokojnosť sa týka necelej polovice chlapcov a takmer 55 % dievčat (chlapci 49,3 %, dievčatá 54,6 %).

Spokojnejší sú opäť žiaci základných škôl (ZŠ 54,6 %, SŠ 49,3 % – z toho G 45,6 %, SOŠ 50,7 %) a nespokojnejší stredoškólači, najmä gymnazisti (ZŠ 18,2 %, SŠ 23,0 % – z toho G 28,8 %, SOŠ 20,8 %).

Graf 24 Miera spokojnosti s názorným riešením prípadného porušenia ľudských práv podľa stupňa štúdia (v %)

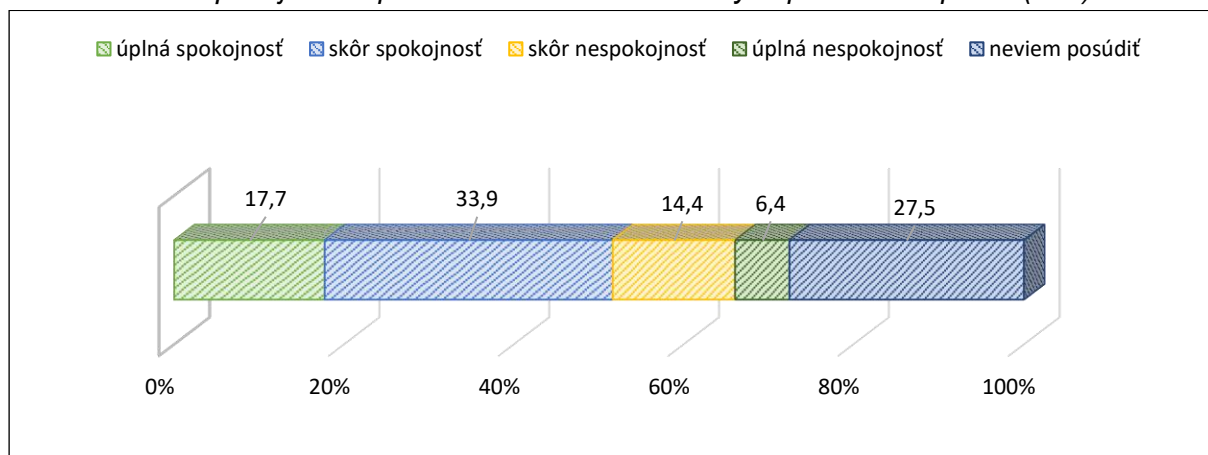
V jednotlivých navštevovaných ročníkoch je spokojný každý druhý respondent. Jedinými výnimkami sú prváci stredoškólači, kde to nie je ani polovica z nich, a žiaci 9. ročníka základnej školy, kde je to takmer až 60 % (ZŠ: 7. ročník 53,1 %, 8. ročník 51,8 %, 9. ročník 59,4 %; SŠ: 1. ročník 46,1 %, 2. ročník 52,1 %, 3. ročník 51,2 %). Nespokojnosť volili najviac najstarší žiaci z 3. ročníka stredných škôl (ZŠ: 7. ročník 16,3 %, 8. ročník 21,9 %, 9. ročník 15,4 %; SŠ: 1. ročník 22,3 %, 2. ročník 22,4 %, 3. ročník 24,4 %).

Výraznejšia spokojnosť skúmanej zložky podľa veľkosti bydliska sa prejavila u respondentov z miest do 100 000 obyvateľov (59,8 %, najmenej v obciach do 2 000 obyvateľov 50,0 %) a najvýraznejšia nespokojnosť zase v najväčších mestách nad 100 000 obyvateľov (23,9 %, najmenej v mestách do 100 000 obyvateľov).

Signifikantné rozdiely boli zistené pri korelácii podľa kraja. Rozdiel medzi Nitrianskym krajom (najvyššia miera spokojnosti) a Banskobystrickým krajom (najnižšia miera spokojnosti) predstavuje až vyše 24 percentuálnych bodov (BA 55,1 %, TT 49,7 %, TN 49,6 %, NR 64,0 %, ZA 58,4 %, BB 39,9 %, PO 44,7 %, KE 55,4 %). Pri nespokojnosti to nebolo až také zreteľné a podiel vo väčšine jednotlivých krajoch predstavoval pätinu až štvrtinu žiakov (BA 21,4 %, TT 22,2 %, TN 21,6 %, NR 17,4 %, ZA 16,4 %, BB 23,9 %, PO 21,1 %, KE 20,1 %).

Absolútne najhoršie hodnotenie získala zložka **premietnutie teórie o ľudských právach do praxe**. Pri tejto zložke žiaci prezentovali najnižšiu mieru spokojnosti (51,6 %), najvyššiu mieru nespokojnosti (20,8 %) a rovnako aj najvyššiu mieru nemožnosti posúdiť (ne)spokojnosť (27,5 %). Treba ale dodať, že percentuálne zastúpenie jednotlivých odpovedí je takmer totožné ako pri predchádzajúcej zložke vzdelávania ľudských práv – názorné riešenie prípadného porušenia ľudských práv.

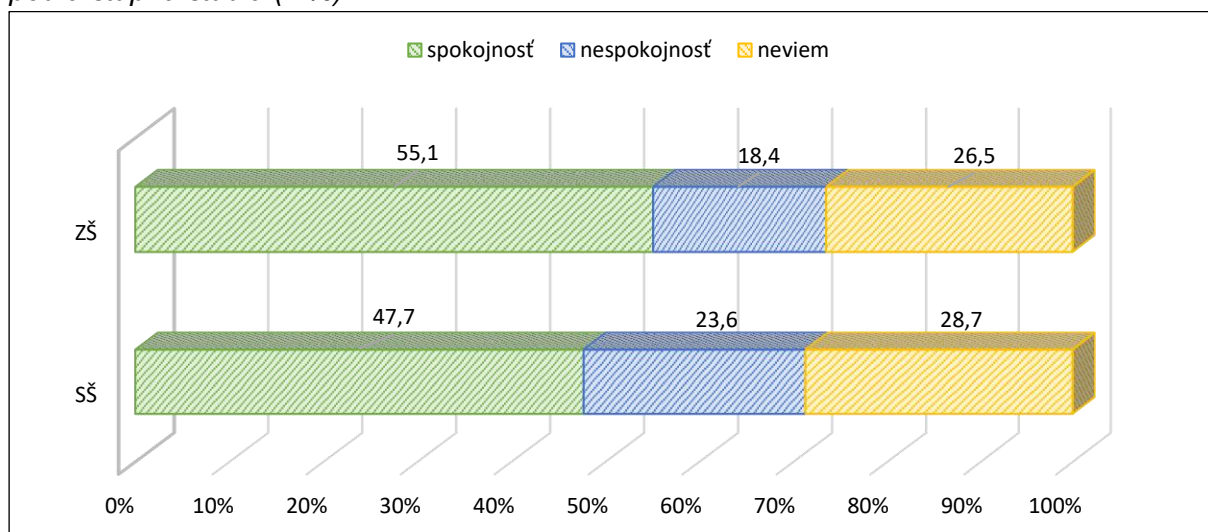
Graf 25 Miera spokojnosti s premietnutím teórie o ľudských právach do praxe (v %)

V prípade zložky premietnutia teórie do praxe nebol zistený výrazný rozdiel medzi chlapcami a dievčatami, avšak boli to dievčatá, ktoré mali vyšší podiel spokojných (chlapci 50,4 %, dievčatá 52,7 %) a aj nespokojných (chlapci 20,0 %, dievčatá 21,5 %).

Nižšia miera spokojnosti sa prejavila u respondentov zo stredných škôl (ZŠ 55,1 %, SŠ 47,7 % – z toho G 46,6 %, SOŠ 48,1 %), rovnako ako aj vyššia miera nespokojnosti (ZŠ 18,4 %, SŠ 23,6 % – z toho G 26,3 %, SOŠ 22,6 %).

Graf 26 Miera spokojnosti s premietnutím teórie o ľudských právach do praxe podľa stupňa štúdia (v %)

Ako bolo vyššie spomenuté, v stredných školách neprevláda taká spokojnosť so skúmanou zložkou ako v základných školách, no zaujímavé je, že pri korelácii s ročníkmi existuje stúpajúca tendencia spokojnosti v ročníkoch stredných škôl (ZŠ: 7. ročník 56,5 %, 8. ročník 52,0 %, 9. ročník 58,0 %; SŠ: 1. ročník 45,0 %, 2. ročník 48,3 %, 3. ročník 51,0 %). To isté platí aj pri nespokojnosti v stredných školách (ZŠ: 7. ročník 15,3 %, 8. ročník 22,2 %, 9. ročník 16,5 %; SŠ: 1. ročník 20,2 %, 2. ročník 24,6 %, 3. ročník 26,8 %).

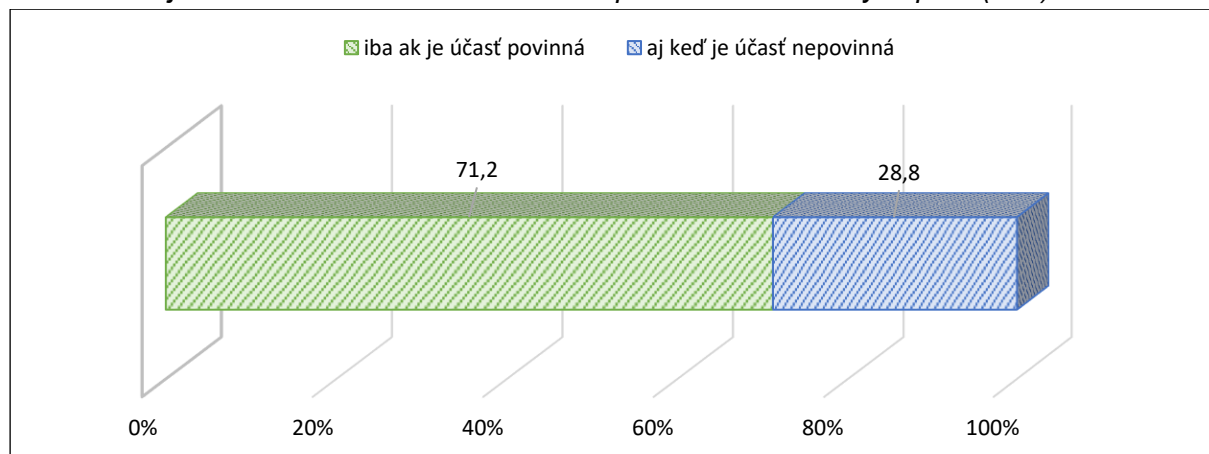
Ako aj pri predošlých zložkách, aj tu sú najspokojnejší respondenti v mestách do 100 000 obyvateľov (58,0 %, najmenej obce do 2 000 obyvateľov 49,8 %) a najnespokojnejší sú v najväčších mestách nad 100 000 obyvateľov (22,4 %, najmenej v obciach do 10 000 a v mestách do 50 000 obyvateľov 20,3 %).

Opäť sa v spokojnosti prejavili výrazné rozdiely medzi jednotlivými krajinami (BA 51,3 %, TT 47,6 %, TN 49,8 %, NR 65,9 %, ZA 58,7 %, BB 41,7 %, PO 43,8 %, KE 53,9 %), zatiaľ čo pri nespokojnosti to tak výrazné nie je (BA 22,3 %, TT 23,2 %, TN 23,0 %, NR 14,3 %, ZA 17,0 %, BB 24,3 %, PO 22,9 %, KE 20,1 %).

Záujem žiakov o účasť na aktivitách k problematike ľudských práv

Väčšina žiakov, takmer tri štvrtiny (71,2 %), sa zúčastní organizovanej školskej akcie k problematike ľudských práv a práv dieťaťa (prednáška, súťaž a pod.) len vtedy, keď je účasť povinná. Zvyšných necelých 30 % (28,8 %) sa na akciách zúčastňuje dobrovoľne, teda vtedy, keď účasť povinná nie je.

Graf 27 Záujem žiakov o účasť na aktivitách k problematike ľudských práv (v %)

Väčší záujem bol zistený u dievčat, ktoré sa vo vyššej miere zúčastňujú na aktivitách k problematike ľudských práv, aj keď to nie je povinné (dievčatá 32,3 %, chlapci 24,8 %).

Komparácia medzi žiakmi základných a stredných škôl priniesla minimálne rozdiely (účasť, ak nie je povinná: ZŠ 28,9 %, SOŠ 28,1 %, G 30,0 %), markantnejšie je to pri porovnaní podľa ročníkov. Platí, že najstarší skúmaní žiaci na základných (9. ročník) aj stredných školách (3. ročník) sa zúčastnia

spomínaných aktivít, aj keď nemusia, lebo účasť je nepovinná (ZŠ: 7. ročník 24,7 %, 8. ročník 27,7 %, 9. ročník 33,6 %; SŠ: 1. ročník 26,8 %, 2. ročník 24,6 %, 3. ročník 34,7 %).

Podľa veľkosti bydliska je najvyšší dobrovoľný záujem žiakov o ľudskoprávne aktivity v mestách do 50 000 obyvateľov (do 2 000: 30,9 %, 2 001-10 000: 28,6 %, 10 001-50 000: 31,0 %, 50 001-100 000: 18,3 %, nad 100 000: 28,5 %) a z podľa kraja bol zistený najvyšší dobrovoľný záujem u žiakov v Žilinskom kraji (BA 29,2 %, TT 25,4 %, TN 28,4 %, NR 28,1 %, ZA 38,7 %, BB 27,1 %, PO 26,7 %, KE 26,9 %).

Dlhoročným monitoringom bolo zistené, že nepovinná účasť žiakov po poslednom náraste tentokrát klesla o vyše 7 percentuálnych bodov (rok 2021: 36,2 %, rok 2023: 28,8 %) a v súčasnosti dokonca predstavuje druhú najnižšiu hodnotu za celé sledované obdobie (najnižší podiel v roku 2013 – 28,2 %). Výsledky za všetky sledované roky zobrazuje *tabuľka 6*.

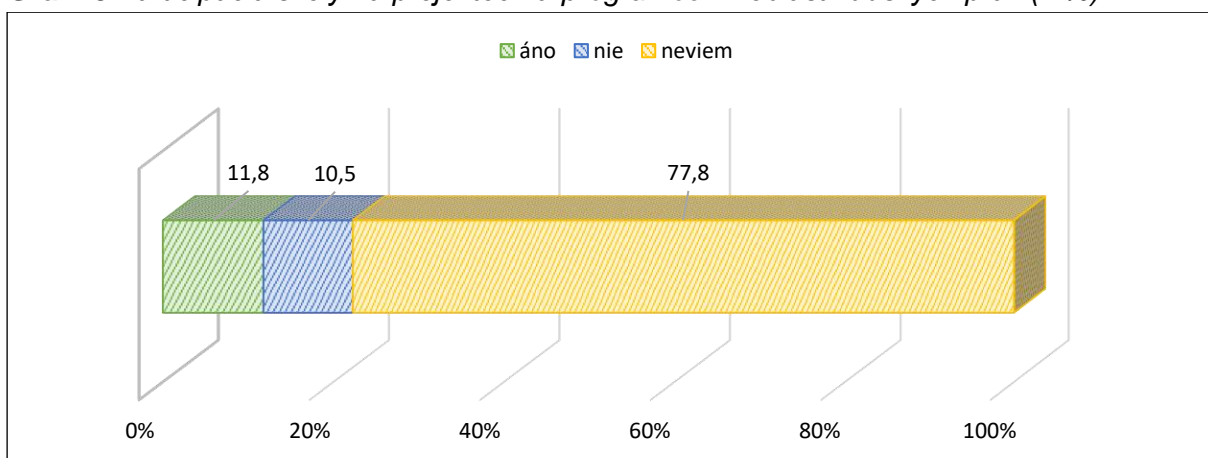
Tabuľka 6 Záujem žiakov o účasť na aktivitách k problematike ľudských práv – porovnanie (v %)

	2005	2008	2011	2013	2015	2017	2019	2021	2023
iba ak je účasť povinná	59,1	64,4	68,8	71,8	69,1	69,1	66,2	63,8	71,2
aj keď je účasť nepovinná	40,9	35,6	31,2	28,2	30,9	30,9	33,8	36,2	28,8

Participácia školy na projektoch a programoch v oblasti ľudských práv

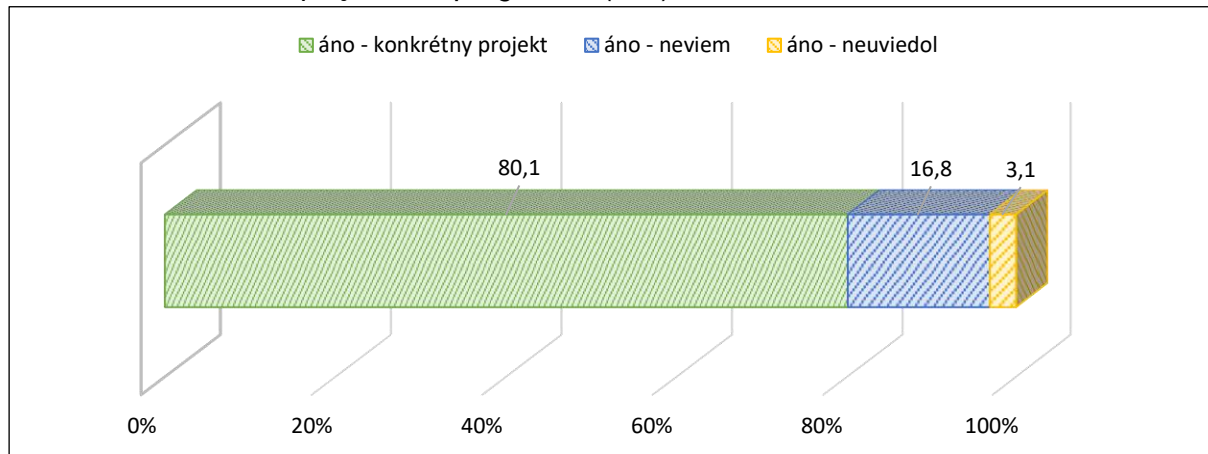
Až takmer 78 % žiakov nevie, či ich škola participuje na projektoch alebo programoch v oblasti ľudských práv. Približne desatina z nich vie, že škola zapojená je (11,8 %) a naopak, taktiež v priemere každý desiaty tvrdí, že škola nie je zapojená (10,5 %)

Graf 28 Participácia školy na projektoch a programoch v oblasti ľudských práv (v %)

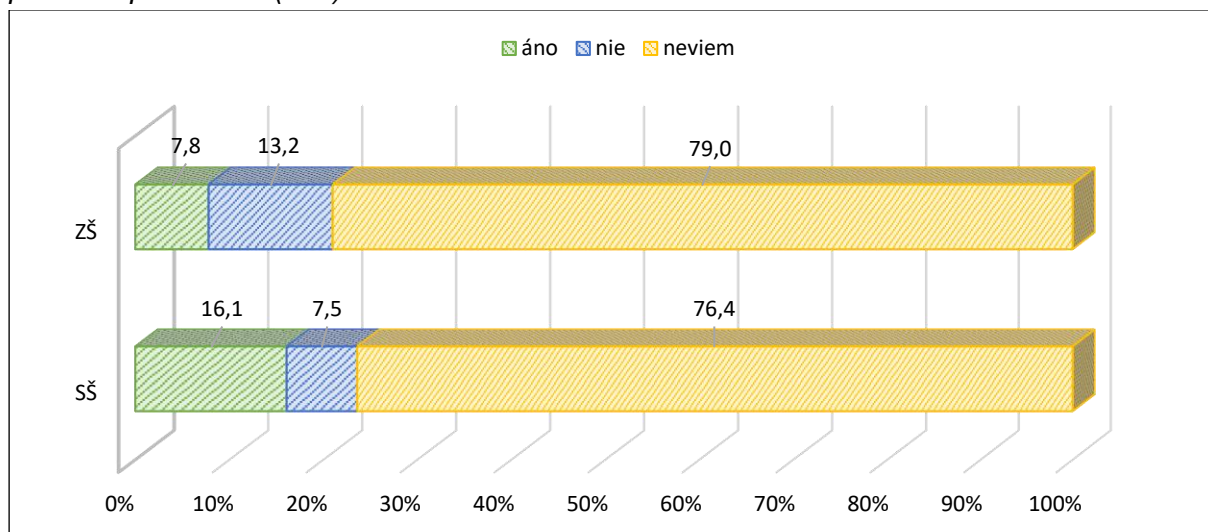
Keď respondenti uviedli, že ich škola je zapojená do projektu či programu, až 8 z 10 vedelo uviesť konkrétny projekt (80,1 %). Necelých 17 % (16,8 %) síce označilo, že škola je zapojená, no priznali sa, že nevedia, ako sa projekt volá, a 3,1 % z nich len označilo odpoveď *áno* bez toho, že by niečo viac napísali.

Graf 29 Konkretizácia projektov a programov (v %)

Viac o zapojení svojej školy vedia stredoškóľáci, pretože v nižšej miere označovali odpoveď *neviem* (ZŠ 79,0 %, SŠ 76,4 % – z toho G 74,0 %, SOŠ 77,4 %). Podľa výsledkov zo získaných dát sú stredné školy dvojnásobne viac zapojené v spomínaných projektoch a programoch (ZŠ 7,8 %, SŠ 16,1 % – z toho G 20,1 %, SOŠ 14,5 %). 13,2 % žiakov základných škôl a 7,5 % žiakov stredných škôl (G 5,9 %, SOŠ 8,1 %) uviedli, že ich školy v takýchto projektoch nie sú zapojené.

Graf 30 Participácia školy na projektoch a programoch v oblasti ľudských práv podľa stupňa štúdia (v %)

Zapojenie školy priznali viac skúmané dievčatá (chlapci 9,7 %, dievčatá 13,7 %) a pasivitu školy priznali viac chlapci (chlapci 12,4 %, dievčatá 8,5 %). Obe pohlavia približne v rovnakej miere nevedeli odpovedať (chlapci 77,9 %, dievčatá 77,8 %).

Podľa navštevovaných ročníkov sú medzi ročníkmi v základných a stredných školách výrazné rozdiely. Participáciu školy potvrdili najviac najstarší žiaci z 3. ročníka stredných škôl (ZŠ: 7. ročník 8,0 %, 8. ročník 8,4 %, 9. ročník 7,0 %; SŠ: 1. ročník 14,1 %, 2. ročník 14,7 %, 3. ročník 19,5 %) a prípadnú účasť najviac negovali žiaci 8. ročníka základnej školy (ZŠ: 7. ročník 9,7 %, 8. ročník 15,7 %, 9. ročník 12,9 %; SŠ: 1. ročník 5,5 %, 2. ročník 8,8 %, 3. ročník 8,9 %). Na otázku nevedeli odpovedať najmä najmladší žiaci zo 7. ročníka základnej školy (ZŠ: 7. ročník 82,4 %, 8. ročník 75,9 %, 9. ročník 80,0 %; SŠ: 1. ročník 80,4 %, 2. ročník 76,6 %, 3. ročník 71,6 %).

Podľa veľkosti bydliska sú najaktívnejšie školy najmä u respondentov v mestách do 50 000 obyvateľov (13,4 %, najmenej v najväčších mestách nad 100 000 obyvateľov 5,5 %) a najmenej aktívne školy u respondentov vo väčších mestách do 100 000 obyvateľov (14,4 %, najmenej v mestách do 50 000 obyvateľov 8,6 %). O (ne)zapojení školy nevedia predovšetkým žiaci v najväčších mestách nad 100 000 obyvateľov (81,4 %, najmenej v mestách do 100 000 obyvateľov 73,2 %).

Komparáciou podľa kraja sa zistilo, že zatiaľ čo v Žilinskom kraji potvrdilo účasť svojej školy na ľudskoprávnych projektoch a programoch 22,0 % žiakov, v Trnavskom kraji to nebolo ani 7 % žiakov (BA 7,2 %, TT 6,2 %, TN 9,7 %, NR 17,1 %, ZA 22,0 %, BB 8,4 %, PO 13,6 %, KE 9,5 %). V Trnavskom kraji žiaci skôr nevedeli, či ich škola je alebo nie je zapojená v takýchto aktivitách (BA 81,6 %, TT 82,1 %, TN 81,7 %, NR 69,5 %, ZA 68,4 %, BB 79,9 %, PO 79,2 %, KE 80,6 %) a najviac zo všetkých pasivitu svojej školy uviedli žiaci v Nitrianskom kraji (BA 11,2 %, TT 11,7 %, TN 8,6 %, NR 13,4 %, ZA 9,5 %, BB 11,7 %, PO 7,3 %, KE 9,9 %).

Aktuálna hodnota účasti školy (11,8 %) je blízko priemeru za celé sledované obdobie (11,4 %) a oproti poslednému zisťovaniu stúpila (rok 2021: 10,1 %). Stúplo aj percento tých, ktorí nevedia o svojej škole a jej aktivite na spomínaných projektoch, pričom ide o najvyšší podiel za všetky výskumné roky (77,8 %, najmenej v roku 2015: 66,9 %). Od roku 2015 pozorujeme pokles u tých, ktorí jednoznačne odmietli, že ich škola je zapojená a súčasná hodnota je zo všetkých najnižšia (10,5 %, najviac v roku 2015 20,6 %). Kompletné výsledky zobrazuje tabuľka 7.

Tabuľka 7 Participácia školy na projektoch a programoch v oblasti ľudských práv – porovnanie (v %)

	2005	2008	2011	2013	2015	2017	2019	2021	2023
áno	10,1	13,6	10,4	11,5	12,5	9,9	12,9	10,1	11,8
nie	19,4	15,5	16,3	15,9	20,6	18,0	17,1	15,2	10,5
neviem	70,5	70,9	73,2	72,2	66,9	72,1	70,1	74,7	77,8

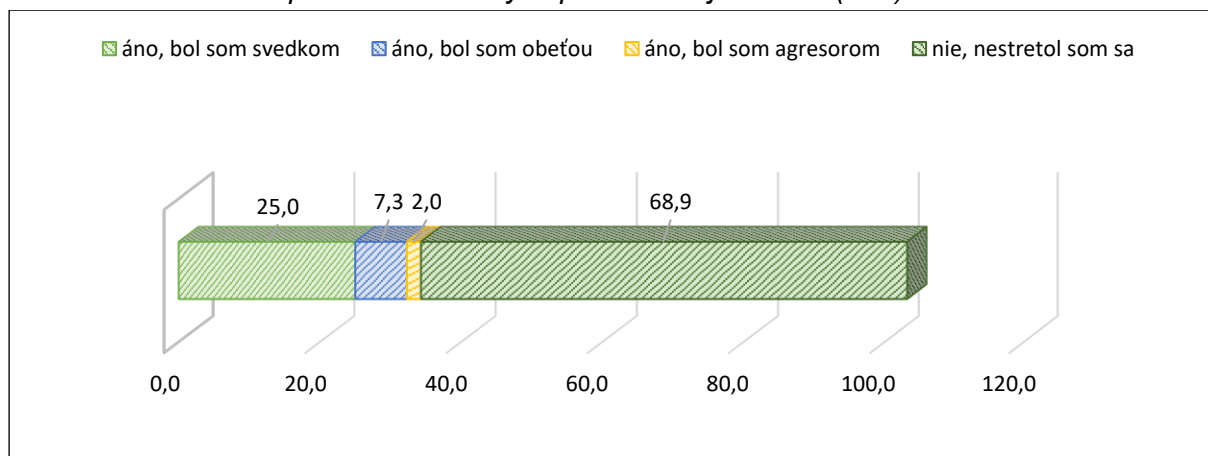
Porušovanie ľudských práv

Porušovanie ľudských práv v školskom prostredí je závažný problém, pretože školy by mali byť miestom vzdelávania, rozvoja a ochrany práv všetkých svojich žiakov. Žiaci v škole často čelia rôznym formám diskriminácie, násilia a obmedzovania svojich práv. V tejto časti sme sa pokúsili zmapovať a analyzovať skúsenosť s porušením ľudských práv, typy porušenia, preferenciu osoby/inštitúcie pri ich riešení, samotné riešenie oznámeného porušenia a s ním spojenú spokojnosť.

Skúsenosť s porušením ľudských práv vo svojom okolí

Necelých 69 % (68,9 %) opýtaných uviedlo, že nemajú skúsenosť s porušením ľudských práv vo svojom okolí. Ostatní spomínajú skúsenosť potvrdili, pritom štvrtina (25,0 %) z výskumnej vzorky bola svedkom takejto situácie. 7,3 % žiakov sa priznali, že boli obeťami a 2,0 % boli tými, ktorí porušovali ľudské práva, teda agresormi. Výsledky zobrazuje *graf 31*.

Graf 31 Skúsenosť s porušením ľudských práv vo svojom okolí (v %)

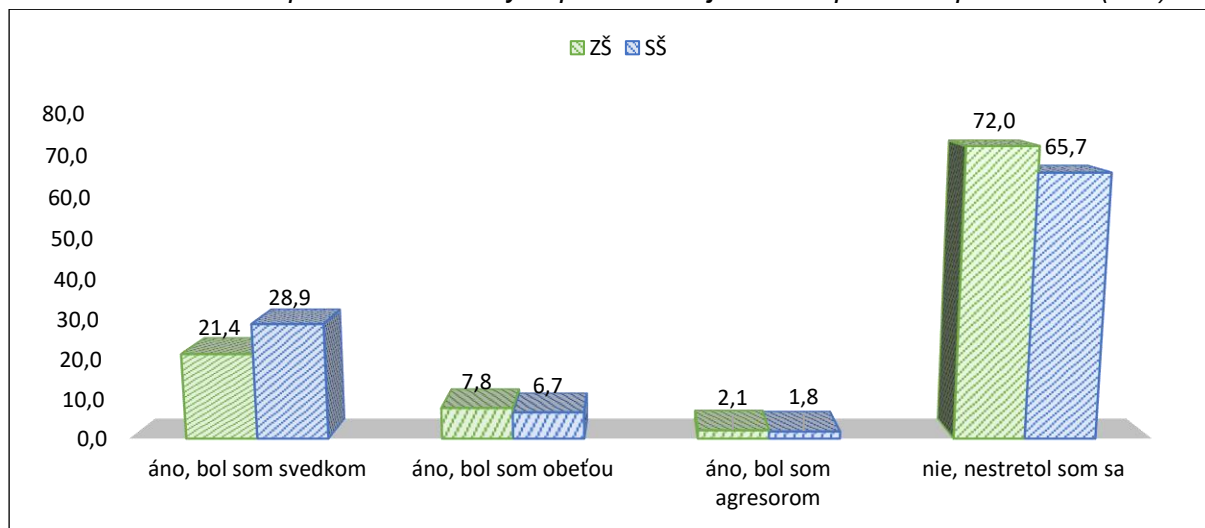

Poznámka: Súčet presahuje 100 % pre možnosti uviesť viac odpovedí súčasne.

Skúsenosť s porušením o čosi viac negovali chlapci (chlapci 70,0 %, dievčatá 68,1 %). Dievčatá prezentovali viac skúsenosť ako svedok (chlapci 22,8 %, dievčatá 26,9 %) a ako obeť (chlapci 7,2 %, dievčatá 7,3 %). Na druhej strane, boli to chlapci, ktorí sa vo vyššej miere priznali k tomu, že boli agresormi (chlapci 3,2 %, dievčatá 0,9 %).

Podľa typu školy sa najmenej porušujú ľudské práva v základných školách (ZŠ 72,0 %, SŠ 65,7 % – z toho SOŠ 67,4 % a G 61,3 %). Gymnazisti najviac zo všetkých prezentovali skúsenosť s porušením práv (ZŠ 21,4 %, SŠ 28,9 % – z toho SOŠ 27,1 %, G 33,4 %), avšak paradoxne boli to žiaci základných škôl, ktorí sa v najvyššej miere priklonili k odpovedi obeť (ZŠ 7,8 %, SŠ 6,7 % – z toho SOŠ 6,6 %, G 7,1 %) aj agresor (ZŠ 2,1 %, SŠ 1,8 % – z toho SOŠ 2,0 %, G 1,2 %). Porovnanie medzi žiakmi základných a stredných škôl zobrazuje *graf 32*.

Graf 32 Skúsenosť s porušením ľudských práv vo svojom okolí podľa stupňa štúdia (v %)

Poznámka: Súčet presahuje 100 % pre možnosti uviesť viac odpovedí súčasne.

Podľa navštevovaného ročníka boli svedkami porušení ľudských práv vo svojom okolí predovšetkým žiaci 1. ročníka strednej školy (ZŠ: 7. ročník 21,5 %, 8. ročník 19,4 %, 9. ročník 23,1 %; SŠ: 1. ročník 30,7 %, 2. ročník 27,3 %, 3. ročník 27,8 %), vyjadrila sa tak až takmer tretina z nich. Obeťami boli najmä žiaci 8. ročníka (ZŠ: 7. ročník 6,2 %, 8. ročník 8,8 %, 9. ročník 8,0 %; SŠ: 1. ročník 7,7 %, 2. ročník 4,7 %, 3. ročník 7,3 %) a agresormi žiaci 9. ročníka (ZŠ: 7. ročník 2,5 %, 8. ročník 1,3 %, 9. ročník 2,8 %; SŠ: 1. ročník 1,7 %, 2. ročník 2,2 %, 3. ročník 1,4 %). Absenciu skúseností s porušením deklarovali najviac najmladší žiaci zo 7. ročníka základných škôl (ZŠ: 7. ročník 73,7 %, 8. ročník 72,0 %, 9. ročník 70,8 %; SŠ: 1. ročník 62,7 %, 2. ročník 69,9 %, 3. ročník 66,2 %).

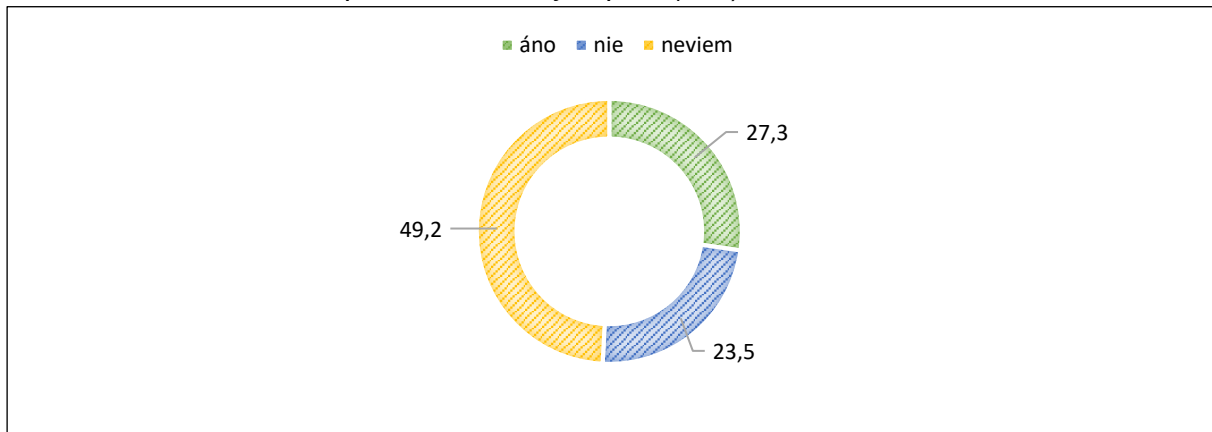
Porovnania podľa veľkosti bydliska neprejavili výrazné rozdiely, možno ale konštatovať, že skúsenosť ako svedok mali najviac žiaci v mestách do 50 000 obyvateľov (27,4 %, najmenej v mestách do 100 000 obyvateľov 21,5 %), ako obeť žiaci v najmenších obciach do 2 000 obyvateľov (8,9 %, najmenej v mestách do 100 000 obyvateľov 5,1 %) a ako agresor žiaci v mestách do 100 000 obyvateľov (2,7 %, najmenej v mestách do 10 000 obyvateľov 1,4 %). Vo svojom okolí sa nestretli s porušením práv predovšetkým žiaci v mestách do 100 000 obyvateľov (73,8 %, najmenej v obciach do 2 000 obyvateľov 66,7 %).

V Košickom kraji až vyše tri štvrtiny respondentov popreli porušenie práv (BA 64,0 %, TT 72,7 %, TN 69,6 %, NR 66,0 %, ZA 73,8 %, BB 65,6 %, PO 64,4 %, KE 76,8 %). Pri potvrdení skúsenosti s porušením práv boli svedkami takejto situácie najmä žiaci v Prešovskom kraji (BA 29,5 %, TT 20,8 %, TN 24,6 %, NR 21,2 %, ZA 21,6 %, BB 29,5 %, PO 30,6 %, KE 22,4 %), pozíciu obeť potvrdili najviac žiaci v Nitrianskom kraji (BA 10,1 %, TT 6,5 %, TN 8,7 %, NR 11,7 %, ZA 5,2 %, BB 7,1 %, PO 7,3 %, KE 0,8 %), rovnako ako aj pozíciu agresora (BA 2,2 %, TT 2,1 %, TN 1,0 %, NR 3,4 %, ZA 1,3 %, BB 1,6 %, PO 3,2 %, KE 0,4 %). Za povšimnutie určite stojí Košický kraj, kde obeťou a ani agresorom bolo menej ako 1 % zo skupiny.

Riešenie situácie porušenia ľudských práv

Viac ako 57 % žiakov (57,2 %) uviedlo, že sa s porušením ľudských práv nestretli. Z tých, čo sa stretli len štvrtina potvrdila (27,3 %), že táto situácia sa riešila a necelá štvrtina (23,5 %) sa priklonila k tomu, že situácia riešená nebola. Polovica respondentov (49,2 %) so skúsenosťou nevedela zaujať stanovisko a volila odpoveď *neviem*.

Graf 33 *Riešenie situácie porušenia ľudských práv (v %)*

Rozdiel medzi pohlaviami je minimálny, avšak riešenie situácie potvrdili viac dievčatá (chlapci 25,8 %, dievčatá 28,9 %), chlapci skôr nevedeli odpovedať (chlapci 50,8 %, dievčatá 47,9 %). Na neriešenie situácie poukazovali chlapci, aj dievčatá v takmer totožnej miere (chlapci 23,4 %, dievčatá 23,1 %).

Aj vzhľadom na komparáciu podľa typu školy nie sú rozdiely markantné. Na riešenie poukazovali skôr žiaci základných škôl (ZŠ 28,2 %, SŠ 26,5 % – z toho G 27,0 %, SOŠ 26,3 %), rovnako ako aj na neriešenie (ZŠ 24,5 %, SŠ 22,5 % – z toho G 23,6 %, SOŠ 22,0 %), pretože stredoškólcovia mali vyššiu mieru pri odpovedi *neviem* (ZŠ 47,3 %, SŠ 51,0 % – z toho G 49,3 %, SOŠ 51,6 %).

Podľa navštevovaného ročníka v najväčšej miere označovali riešenie najmladší respondenti zo 7. ročníka základnej školy (ZŠ: 7. ročník 31,2 %, 8. ročník 26,6 %, 9. ročník 27,9 %; SŠ: 1. ročník 23,8 %, 2. ročník 26,5 %, 3. ročník 30,1 %) a neriešenie malo najvyššie zastúpenie u deviatakov (ZŠ: 7. ročník 23,4 %, 8. ročník 23,4 %, 9. ročník 26,1 %; SŠ: 1. ročník 21,3 %, 2. ročník 23,5 %, 3. ročník 23,5 %). Až takmer 55 % stredoškólskych prvákov, ktorí sa stretli s porušením práv nevedeli, či situácia bola alebo nebola riešená (ZŠ: 7. ročník 45,4 %, 8. ročník 50,0 %, 9. ročník 46,1 %; SŠ: 1. ročník 54,8 %, 2. ročník 50,0 %, 3. ročník 46,4 %).

Presne tretina žiakov v najväčších mestách nad 100 000 obyvateľov tvrdí, že situácia porušenia práv riešená bola (33,0 %, najmenej v mestách do 10 000 obyvateľov 25,7 %). Na druhej strane, neriešenie prezentovali najviac respondenti v najmenších obciach do 2 000 obyvateľov (25,2 %, najmenej vo veľkomestách nad 100 000 obyvateľov 18,1 %) a odpovedať nevedeli skôr respondenti vo väčších mestách do 100 000 obyvateľov (52,2 %, najmenej v obciach do 2 000 obyvateľov 46,1 %).

Viac ako tretina žiakov v Žilinskom či Košickom kraji uviedla, že k riešeniu došlo, v Trnavskom kraji túto možnosť označila menej ako pätina (BA 32,8 %, TT 18,3 %, TN 26,8 %, NR 22,5 %, ZA 35,0 %, BB 22,2 %, PO 30,8 %, KE 34,4 %). Situácia nebola riešená podľa respondentov predovšetkým v Nitrianskom kraji (BA 23,7 %, TT 21,4 %, TN 28,2 %, NR 30,4 %, ZA 22,0 %, BB 26,4 %, PO 16,7 %, KE 16,1 %) a výrazne najväčší problém odpovedať mali žiaci v Trnavskom kraji (BA 43,5 %, TT 60,3 %, TN 45,1 %, NR 47,1 %, ZA 43,0 %, BB 51,4 %, PO 52,6 %, KE 49,5 %).

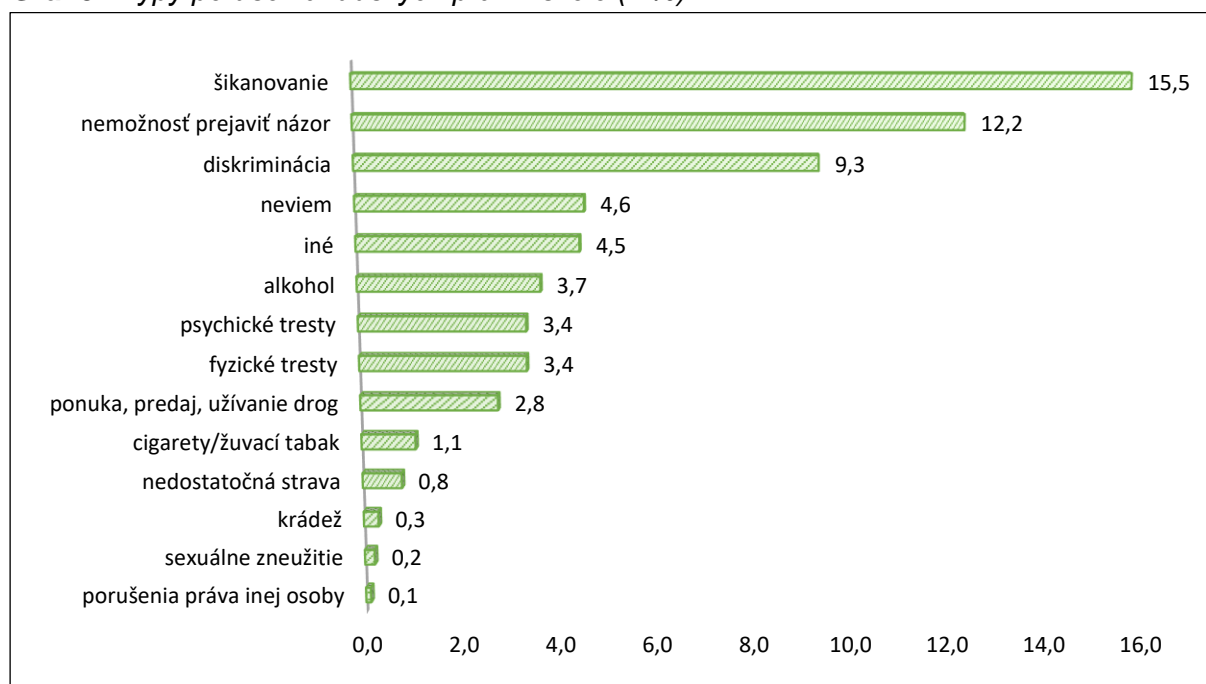
Typy porušenia ľudských práv v škole

Na otázku o konkretizácii typov porušenia ľudských práv v škole sme z celkového súboru opýtaných respondentov (N = 2 430) dostali 2 112 odpovedí, pričom takmer polovica uviedla, že sa s porušením práv v škole nestretla (48,2 %).

Žiaci so skúsenosťami s porušením ľudských práv v škole sa stretávali najviac so šikanovaním (15,5 %). Druhým najčastejším porušením práv je nemožnosť prejavíť svoj názor (12,2 %). Takmer každý desiaty respondent sa stretol taktiež s diskrimináciou (9,3 %). Necelých 5 % opýtaných (4,6 %) síce uviedlo, že sa s porušením práv stretli, no nevedeli byť konkrétni.

Medzi menej frekventované porušenia, ktoré mali pod 4 %, patria ponuka/užívanie alkoholu (3,7 %), psychické tresty (3,7 %), fyzické tresty (3,7 %), ponuka, predaj alebo užívanie drog (2,8 %), užívanie cigariet alebo žuvacieho tabaku (1,1 %), nedostatočná strava (0,8 %), krádež (0,3 %), sexuálne zneužitie (0,2 %) a porušenie práva inej osoby (0,1 %). Iné formy uviedlo takmer 5 % žiakov (4,5 %).

Graf 34 Typy porušenia ľudských práv v škole (v %)

S najfrekvencovanejším typom porušenia ľudských práv – **šikanovaním** sa stretávajú častejšie dievčatá – takmer pätina, zatiaľ čo u chlapcov to je každý desiaty (chlapci 11,9 %, dievčatá 18,5 %). Čo je rozhodne pozitívne, je to výrazný pokles oproti poslednému zisťovaniu pri oboch pohlaviach (rok 2021: chlapci 21,1 %, dievčatá 31,1 %).

Skúsenosť so šikanovaním majú skôr stredoškóľáci ako žiaci základných škôl (ZŠ 14,7 %, SŠ 16,3 %), najmä gymnazisti (G 18,4 %, SOŠ 15,5 %).

Podľa navštevovaných ročníkov neboli zistené výrazné rozdiely, najviac však šikanovanie uvádzali najstarší respondenti z 3. ročníka stredných škôl (ZŠ: 7. ročník 14,3 %, 8. ročník 14,3 %, 9. ročník 15,1 %; SŠ: 1. ročník 15,4 %, 2. ročník 16,4 %, 3. ročník 17,1 %). Celkovo môžeme hovoriť o stúpajúcej tendencii s vyššími ročníkmi.

Podľa veľkosti bydliska toto porušenie platí najmä pre respondentov v mestách do 50 000 obyvateľov (do 2 000 obyvateľov 14,2 %, 2 001-10 000 14,6 %, 10 001-50 000 18,1 %, 50 001-100 000 12,0 %, nad 100 000 17,9 %) a podľa krajov pre žiakov v Prešovskom kraji, kde je to viac ako štvrtina (BA 17,8 %, TT 14,4 %, TN 13,3 %, NR 12,4 %, ZA 10,9 %, BB 15,3 %, PO 26,3 %, KE 12,6 %).

Nemožnosť prejavit' svoj názor je druhý najčastejší typ porušenia práv a patrí sem porušenie práv žiaka učiteľmi a vedením školy (pojednávanie o žiakoch bez ich prítomnosti, nemožnosť obhajoby pri obvinení a známkovaní, nerešpektovanie a spochybňovanie ich názoru, potrestanie za prejav názoru). Boli to viac opäť dievčatá, ktoré deklarovali tento typ porušenia práv (chlapci 9,6 %, dievčatá 14,2 %). Aj v tomto prípade bol vyšší podiel u stredoškóľakov, hoci rozdiel nie je markantný (ZŠ 11,3 %, SŠ 13,0 %) a tiež u gymnazistov (G 14,7 %, SOŠ 12,4 %). Žiaci z 1. ročníka stredných škôl mali najviac zo všetkých problém vyjadriť svoj názor, resp. im to nebolo umožnené (ZŠ: 7. ročník 10,5 %, 8. ročník 10,6 %, 9. ročník 12,3 %; SŠ: 1. ročník 16,0 %, 2. ročník 6,6 %, 3. ročník 15,3 %).

Podľa ďalších premenných to boli predovšetkým žiaci v najväčších mestách nad 100 000 obyvateľov (do 2 000 obyvateľov 12,1 %, 2 001-10 000 13,1 %, 10 001-50 000 12,1 %, 50 001-100 000 7,9 %, nad 100 000 15,0 %) a žiaci v Banskobystrickom kraji (BA 16,1 %, TT 13,4 %, TN 14,2 %, NR 9,9 %, ZA 8,4 %, BB 16,7 %, PO 9,6 %, KE 8,6 %).

Diskrimináciu prezentovala takmer desatina respondentov. Podľa pohlavia sa s diskrimináciou stretli skôr dievčatá ako chlapci (chlapci 8,2 %, dievčatá 10,2 %) a podľa stupňa školy viac stredoškóľáci (ZŠ 8,9 %, SŠ 9,7 % – z toho G 13,9 %, SOŠ 8,1 %). Podobne ako pri prejavení názoru, aj pri diskriminácii bol najvyšší percentuálny podiel zistený u prvákov strednej školy (ZŠ: 7. ročník 9,7 %, 8. ročník 7,1 %, 9. ročník 9,8 %; SŠ: 1. ročník 11,5 %, 2. ročník 7,8 %, 3. ročník 8,7 %), respondentov v najväčších mestách nad 100 000 obyvateľov (do 2 000 obyvateľov 7,6 %, 2 001-10 000 8,6 %, 10 001-50 000 10,4 %, 50 001-100 000 9,4 %, nad 100 000 11,6 %) a respondenti v Banskobystrickom kraji (BA 12,3 %, TT 6,0 %, TN 10,1 %, NR 7,0 %, ZA 6,3 %, BB 15,3 %, PO 11,3 %, KE 4,6 %).

Ponuka a/alebo užívanie alkoholu je oproti predošlým porušeniam menej frekventovaná, ale stále predstavuje takmer 4 % opýtaných. Hoci rozdiel je minimálny, týka sa to viac dievčat (chlapci 3,3 %, dievčatá 4,0 %). Tentokrát prezentovali viac skúsenosti žiaci základných škôl (ZŠ 4,0 %, SŠ 3,4 %) a podľa typov stredných škôl o málo viac žiaci stredných odborných škôl, aj keď podiel je takmer totožný (G 3,3 %, SOŠ 3,4 %).

Podľa ročníka sa stretli s ponukou alebo užívaním alkoholu najmä prváci strednej školy (ZŠ: 7. ročník 3,0 %, 8. ročník 4,0 %, 9. ročník 4,6 %; SŠ: 1. ročník 4,8 %, 2. ročník 2,7 %, 3. ročník 2,2 %).

Skúsenosť s alkoholom prezentovali najviac respondenti v mestách do 50 000 obyvateľov (do 2 000 obyvateľov 3,6 %, 2 001-10 000 3,8 %, 10 001-50 000 4,0 %, 50 001-100 000 3,7 %, nad 100 000 2,9 %) a respondenti v Prešovskom kraji (BA 3,8 %, TT 2,5 %, TN 2,3 %, NR 4,1 %, ZA 3,3 %, BB 2,7 %, PO 7,5 %, KE 2,3 %).

Psychické tresty deklarovali viac dievčatá (chlapci 2,5 %, dievčatá 4,1 %), žiaci základných škôl (ZŠ 3,7 %, SŠ 2,9 % – z toho G 2,9 %, SOŠ 3,0 %), tretiaci zo stredných škôl (5,5 %), respondenti v najmenších obciach do 2 000 obyvateľov (3,8 %) a v Trenčianskom kraji (4,6 %).

Fyzické tresty sa týkali oboch pohlaví rovnako (zhodne chlapci aj dievčatá po 3,4 %), viac žiakov základných škôl (ZŠ 3,8 %, SŠ 2,8 % – z toho G 2,9 %, SOŠ 2,8 %) navštevujúcich 9. ročník (4,9 %), opäť respondentov v najmenších obciach do 2 000 obyvateľov (3,8 %) a v Trenčianskom kraji (6,0 %).

Ponuku, predaj a užívanie drog volili viac chlapci – hoci rozdiel je minimálny (chlapci 2,9 %, dievčatá 2,8 %), v rovnakej miere žiaci základných aj stredných škôl (ZŠ 2,8 %, SŠ 2,8 % – z toho G 2,9 %, SOŠ 2,8 %), najmä žiaci 8. ročníka základných škôl (3,7 %), respondenti vo veľkých mestách do 100 000 obyvateľov (6,3 %) a respondenti v Žilinskom kraji (3,8 %).

Z dlhodobého monitoringu možno uviesť, že aktuálny podiel tých, ktorí sa s porušením práv v škole nestretli patrí k tým vyšším a predstavuje takmer polovicu, podobne ako v predošlých výskumoch. Jedinými výnimkami boli roky 2005 (39,1 %), 2011 (42,4 %) a 2017 (37,7 %), kedy bol tento podiel výrazne nižší. Vzrástol však počet respondentov, ktorí na jednej strane uviedli, že sa s porušením práv stretli, no nevedeli (alebo nechceli) konkretizovať. Je ich necelých 5 % a je to druhý najvyšší podiel za všetky roky.

Pozitívne rozhodne je, že viaceré porušenia práv zaznamenali pokles a dokonca aj najnižšiu hodnotu za celé sledované obdobie. Týka sa to napríklad šikanovania, ponuky/užívania drog, psychických trestov a fyzických trestov. Avšak objavili sa tri nové typy, ktoré doteraz neboli tak zastúpené a boli zahrnuté v odpovedi *iné*: cigarety/žuvací tabak (1,1 %), nedostatočná strava (0,8 %) a krádež (0,3 %). Taktiež podobne ako v roku 2019 aj teraz 0,2 % respondentov uviedlo sexuálne obťažovanie. Kompletné údaje zobrazuje *tabuľka 8*.

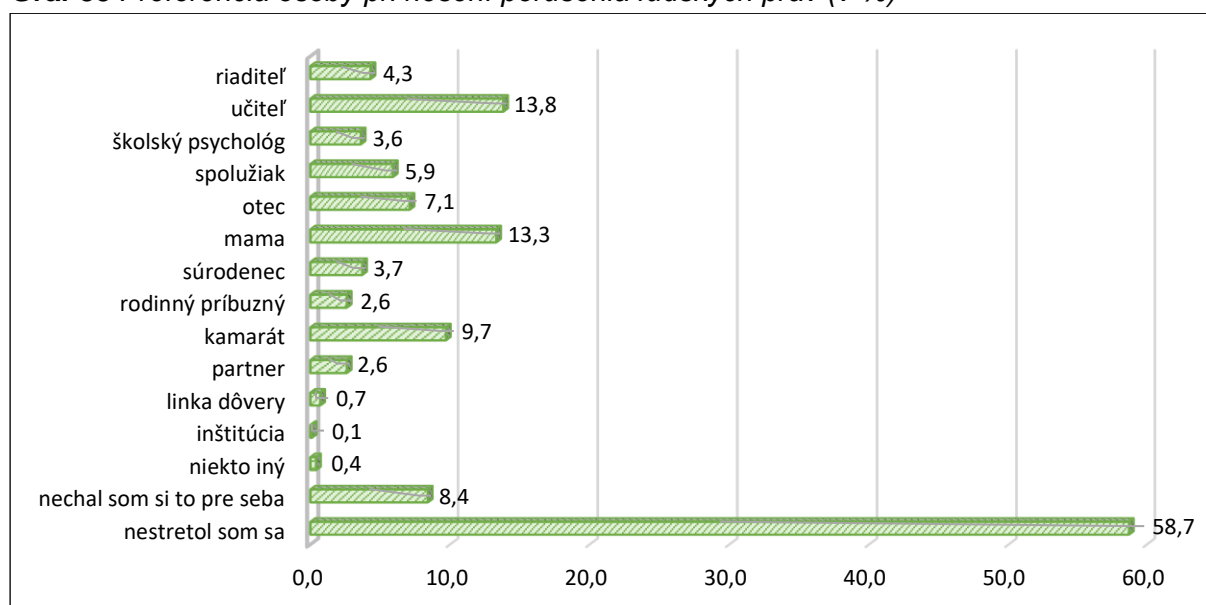
Tabuľka 8 Typy porušenia ľudských práv v škole – porovnanie (v %)

	2005	2008	2011	2013	2017	2019	2021	2023
šikanovanie	27,1	22,5	23,1	20,6	31,5	26,2	26,4	15,5
nemožnosť prejavit' názor	16,4	10,5	12,8	11,7	18,3	16,0	15,4	12,2
diskriminácia	11,4	8,6	8,4	8,0	13,6	9,1	12,1	9,3
ponuka/užívanie drog	9,7	6,1	8,1	4,5	8,4	7,9	3,2	2,8
psychické tresty	9,2	5,5	4,3	8,7	7,2	6,6	6,0	3,4
ponuka/užívanie alkoholu	-	-	-	-	-	-	4,8	3,7
fyzické tresty	7,9	5,9	4,3	9,5	6,2	5,8	4,6	3,4
porušenie práv inej osoby	-	2,5	0,9	0,5	0,7	0,1	0,3	0,1
nespravodlivé ohodnotenie	2,9	2,6	1,2	0,7	0,8	1,3	0,1	-
sexuálne obťažovanie	-	-	-	-	-	0,2	-	0,2
cigarety/žuvací tabak	-	-	-	-	-	-	-	1,1
krádež	-	-	-	-	-	-	-	0,3
nedostatočná strava	-	-	-	-	-	-	-	0,8
iné	5,4	3,3	1,7	1,7	3,5	0,7	5,5	4,5
neviem	2,9	3,8	9,4	2,2	2,2	1,0	4,0	4,6
nestretol som sa	39,1	50,9	42,4	55,7	37,7	50,4	47,2	48,2

Preferencia osoby pri riešení porušenia ľudských práv

Necelých 59 % respondentov (58,7 %) uviedlo, že sa s porušením práv v škole nestretlo. Ostatní, ktorí sa stretli a konkretizovali odpovede v najvyššej miere preferovali pri riešení porušenia práv učiteľa (13,8 %) a v podobnej miere aj mamu (13,3 %). Takmer každý desiaty sa obrátil aj na kamaráta (9,7 %). Zvyšné osoby/inštitúcie označila menej než desatina respondentov, napr. otec (7,1 %), spolužiak (5,9 %), riaditeľ školy (4,3 %), súrodenec (3,7 %), školský psychológ (3,6 %), rodinný príbuzný a partner (zhodne 2,6 %). 8,4 % žiakov nepožiadali nikoho o pomoc a nechali si to pre seba.

Graf 35 Preferencia osoby pri riešení porušenia ľudských práv (v %)

Poznámka: Súčet presahuje 100 % pre možnosti uviesť viac odpovedí súčasne.

Chlapci vo vyššej miere avizovali, že sa s porušením práv nestretli (chlapci 59,6 %, dievčatá 57,9 %) a oproti dievčatám viac preferujú pomoc od otca (chlapci 7,9 %, dievčatá 6,4 %), riaditeľa školy (chlapci 4,5 %, dievčatá 4,1 %), rodinného príbuzného (chlapci 2,7 %, dievčatá 2,4 %), linky dôvery (chlapci 0,7 %, dievčatá 0,6 %) a inštitúcie (chlapci 0,3 %, dievčatá 0,0 %). Dievčatá viac žiadajú o pomoc všetky ostatné osoby a inštitúcie: učiteľ (chlapci 13,2 %, dievčatá 14,3 %), mama (chlapci 11,5 %, dievčatá 14,9 %), kamarát (chlapci 11,5 %, dievčatá 7,7 %), spolužiak (chlapci 5,2 %, dievčatá 6,5 %), školský psychológ (chlapci 2,6 %, dievčatá 4,5 %), súrodenec (chlapci 3,4 %, dievčatá 3,9 %), partner (chlapci 1,9 %, dievčatá 3,2 %) a niekto iný (chlapci 0,4 %, dievčatá 0,5 %). Dievčatá si to taktiež skôr nechávajú pre seba, hoci rozdiel je minimálny (chlapci 8,2 %, dievčatá 8,4 %).

S porušením práv v škole sa nestretli skôr mladší žiaci zo základnej školy (ZŠ 60,8 %, SŠ 56,4 % – z toho G 55,9 %, SOŠ 56,6 %) a taktiež si to viac nechávali pre seba (ZŠ 8,6 %, SŠ 8,1 % – z toho G 6,5 %, SOŠ 8,7 %). Pri konkretizácii stredoškolíci preferovali (takmer všetky) jednotlivé osoby a inštitúcie – učiteľ (ZŠ 13,0 %, SŠ 14,7 % – z toho G 18,6 %, SOŠ 13,2 %), mama (ZŠ 11,3 %, SŠ 15,3 % – z toho G 15,8 %, SOŠ 15,1 %), kamarát (ZŠ 8,6 %, SŠ 10,9 % z toho G 13,0 %, SOŠ 10,0 %), otec (ZŠ 6,7 %, SŠ 7,4 % – z toho G 7,8 %, SOŠ 7,3 %), spolužiak (ZŠ 5,0 %, SŠ 6,9 % – z toho G 9,0 %, SOŠ 6,1 %), riaditeľ (ZŠ 3,3 %, SŠ 5,3 % – z toho G 4,0 %, SOŠ 5,8 %), súrodenec (ZŠ 2,5 %, SŠ 5,0 % – z toho G 5,6 %, SOŠ 4,8 %), školský psychológ (ZŠ 3,3 %, SŠ 4,0 % – z toho G 4,7 %, SOŠ 3,8 %), rodinný príbuzný (ZŠ 2,5 %, SOŠ 2,7 % – z toho G 1,6 %, SOŠ 3,1 %), partner (ZŠ 1,4 %, SŠ 3,8 % – z toho G 3,4 %, SOŠ 3,9 %) a linka dôvery (ZŠ 0,6 %, SŠ 0,7 % – z toho G 0,3 %, SOŠ 0,8 %). Jedinými výnimkami boli odpovede *niekto iný* (ZŠ 0,6 %, SŠ 0,3 % – z toho G 0,0 %, SOŠ 0,4 %) a *nekonkretizovaná inštitúcia* (ZŠ 0,2 %, SŠ 0,1 % – z toho G 0,0 %, SOŠ 0,1 %).

Najviac absenciu porušenia práv v škole prezentovali druháci strednej školy (ZŠ: 7. ročník 58,8 %, 8. ročník 60,9 %, 9. ročník 62,8 %; SŠ: 1. ročník 52,1 %, 2. ročník 63,0 %, 3. ročník 56,2 %), u ktorých takmer každý desiaty avizoval, že si to nechali pre seba a nikoho nežiadali o pomoc (ZŠ: 7. ročník 8,5 %, 8. ročník 8,6 %, 9. ročník 8,0 %; SŠ: 1. ročník 8,2 %, 2. ročník 9,6 %, 3. ročník 7,0 %). Preferovanie konkrétnych osôb je doménou stredoškolákov. Konkrétne respondenti z 3. ročníka stredných škôl sa najviac zo všetkých obracali o pomoc na otca (8,9 %, najmenej 9. ročník ZŠ 5,6 %), spolužiaka (8,6 %, najmenej 2. ročník SŠ 4,3 %), partnera (5,4 %, najmenej 8. ročník ZŠ 1,3 %), školského psychológa (4,6 %, najmenej 7. ročník ZŠ 2,8 %), rodinného príbuzného (3,5 %, najmenej 2. ročník SŠ 1,6 %) a linku dôvery (1,1 %, najmenej 8. ročník ZŠ 0,2 %). U prvákov strednej školy to boli preferencie učiteľa (16,5 %, najmenej 2. ročník SŠ 10,9 %), mamy (16,1 %, najmenej 8. ročník ZŠ 10,5 %), kamaráta (11,6 %, najmenej 8. ročník ZŠ 7,3 %), riaditeľa školy (7,3 %, najmenej 7. ročník ZŠ 2,3 %) a u druhákov pomoc od súrodenca (6,2 %, najmenej 9. ročník ZŠ 1,4 %). Najmenej frekventované odpovede najviac volili žiaci 7. ročníka základných škôl: niekto iný (0,9 %, najmenej 3. ročník SŠ 0,0 %) a inštitúcia (0,3 %, najmenej 9. ročník ZŠ, 8. ročník SŠ a 9. ročník SŠ 0,0 %).

Respondenti v najmenších obciach do 2 000 obyvateľov označovali učiteľa (17,3 %, najmenej mestá do 100 000 obyvateľov 11,0 %), kamaráta (11,5 %, najmenej mestá do 100 000 obyvateľov 7,5 %), riaditeľa školy (5,4 %, najmenej veľkomestá nad 100 000 obyvateľov 2,5 %) a rodinného príbuzného (3,4 %, najmenej mestá do 100 000 obyvateľov 0,4 %). Títo žiaci avšak v najvyššej miere porušenie práv zatajujú a nechávajú si to pre seba (10,6 %, najmenej veľkomestá nad 100 000 obyvateľov). Respondenti v najväčších mestách nad 100 000 obyvateľov najviac preferujú mamu (15,3 %, najmenej mestá do 100 000 obyvateľov 10,6 %), spolužiaka (6,8 %, najmenej mestá do 100 000 obyvateľov 4,7 %) a školského psychológa (5,1 %, najmenej obce do 10 000 obyvateľov a mestá do 50 000 obyvateľov 3,0 %). Otca preferujú najmä v mestách do 100 000 obyvateľov (8,2 %, najmenej obce do 10 000 obyvateľov 6,0 %), kde žiaci avizovali najvyššie percento absencie porušenia práv v škole (do 2 000 51,8 %, 2 001-10 000 59,0 %, 10 001-50 000 62,1 %, 50 001-100 000 64,3 %, nad 100 000 61,9 %). Žiaci z miest do 50 000 obyvateľov preferujú požiadať o pomoc partnera (4,2 %, najmenej mestá do 100 000 obyvateľov 0,8 %), súrodenca (4,0 %, najmenej mestá do 100 000 obyvateľov 3,1 %) a linku dôvery (1,2 %, najmenej obce do 2 000 obyvateľov 0,3 %).

Štatisticky významné rozdiely sa prejavili pri komparácii s krajinami. V Trnavskom kraji sa takmer 69 % respondentov nestretlo s porušením práv v škole, v Prešovskom kraji to bola necelá polovica z nich (BA 58,1 %, TT 68,6 %, TN 51,9 %, NR 57,0 %, ZA 67,1 %, BB 56,4 %, PO 49,8 %, KE 59,8 %). Zatajovanie a neriešenie problému porušenia s nikým je najdominantnejšie v Trenčianskom kraji (BA 7,2 %, TT 7,6 %, TN 10,4 %, NR 6,7 %, ZA 8,2 %, BB 9,4 %, PO 9,8 %, KE 7,9 %). Preferovanie osôb zo školského prostredia je badateľné v Bratislavskom a Prešovskom kraji. V Bratislavskom kraji je to preferencia spolužiaka (7,9 %, najmenej TT a KE kraj 3,5 %) a školský psychológ (5,8 %, najmenej TT kraj 2,1 %), v Prešovskom kraji je to zas učiteľ (21,1 %, najmenej ZA kraj 6,3 %), riaditeľ (6,3 %, najmenej ZA kraj 1,6 %) a mimo školského prostredia taktiež kamarát (13,2 %, najmenej KE kraj 5,9 %), partner (3,5 %, najmenej TT kraj 1,5 %) a linka dôvery (1,6 %, najmenej TT kraj 0,0 %). V Trenčianskom kraji sa respondenti obracajú najmä na mamu (20,4 %, najmenej TT kraj 8,8 %), otca (12,1 %, najmenej KE kraj 4,7 %), rodinného príbuzného (4,5 %, najmenej ZA kraj 1,3 %) a v Košickom kraji na súrodenca (5,1 %, najmenej TT kraj 2,1 %).

Podľa dlhodobého monitoringu je pozitívne, že opäť vzrástol podiel tých, ktorí popreli porušenie ľudských práv vo svojich školách. Aktuálna hodnota dosiahla takmer 59 %, čo je výrazne viac oproti predošlým rokom a vôbec prvýkrát, čo túto odpoveď prezentuje viac ako polovica respondentov. Pozitívne je aj to, že podiel tých, ktorí nikoho neprosili o pomoc a nechali si to pre seba je druhý najnižší za sledované obdobie, hoci oproti poslednému zisťovaniu stúpol presne o 1 %. Z frekventovaných odpovedí zaznamenávame pokles u všetkých, najvýraznejšie pri učiteľoch (rok 2021: 22,0 %, rok 2023: 13,8 %), mame (rok 2021: 20,7 %, rok 2023: 13,3 %) a pri spolužiakoch (rok 2021: 10,5 %, rok 2023: 5,9 %). Môže to súvisieť s vyšším percentuálnym podielom spomínaných respondentov, ktorí tvrdia, že k porušeniu práv v ich škole nedošlo.

Tabuľka 9 Preferencia osoby pri riešení porušenia ľudských práv – porovnanie (v %)

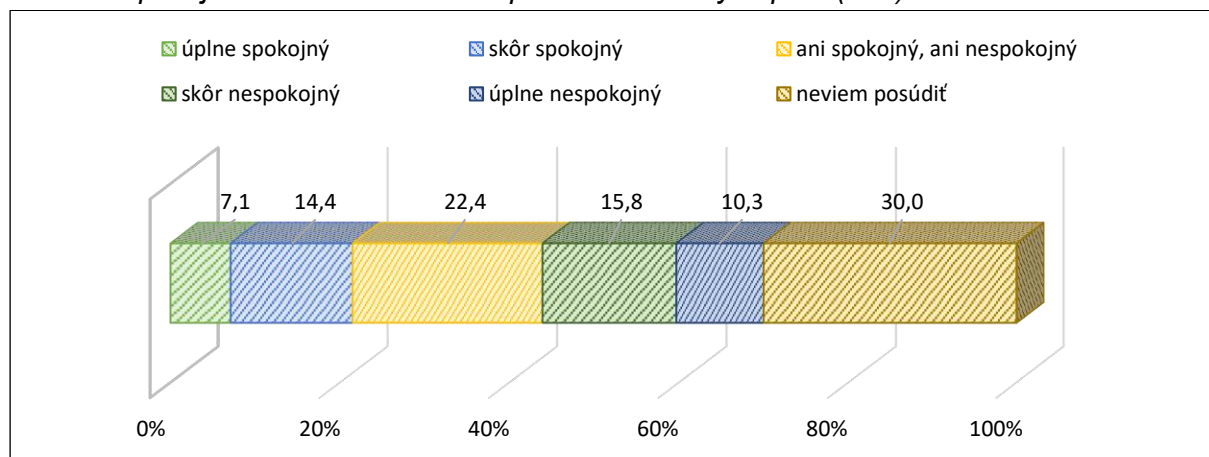
	2005	2008	2011	2013	2015	2017	2019	2021	2023
riaditeľ školy	7,1	7,7	9,2	9,0	8,8	9,3	6,9	6,9	4,3
učiteľ	30,1	28,7	32,3	31,3	23,9	26,3	24,3	22,0	13,8
školský psychológ	-	-	-	-	-	-	-	-	3,6
spolužiak	13,6	10,9	10,1	13,1	13,0	15,6	14,1	10,5	5,9
otec/náhradný rodič	11,2	9,4	8,7	9,2	16,8	13,8	10,9	11,3	7,1
mama/náhradný rodič	17,7	14,8	16,4	16,2	27,8	25,7	21,0	20,7	13,3
súrodenc	5,0	2,7	3,5	2,5	5,1	5,1	4,4	4,0	3,7
rodinný príbuzný	1,5	1,4	2,0	1,3	3,2	3,6	2,2	2,4	2,6
kamarát	17,0	11,5	12,9	11,5	16,8	18,4	16,2	13,2	9,7
partner	3,3	2,1	2,5	2,3	3,8	3,7	2,9	2,5	2,6
linka dôvery	1,9	1,6	1,8	2,8	2,6	2,3	1,2	1,2	0,7
inštitúcia	0,3	0,6	0,6	0,4	0,4	0,5	0,1	0,2	0,1
niekto iný	1,2	2,0	1,5	1,6	1,0	1,0	0,5	0,6	0,4
nechal som si pre seba	15,2	12,7	12,0	13,6	13,0	9,1	9,9	7,4	8,4
nestretol som sa s porušením	33,8	42,3	38,6	40,4	36,5	36,1	45,1	49,3	58,7

Poznámka: Súčet presahuje 100 % pre možnosti uviesť viac odpovedí súčasne.

Spokojnosť žiakov s riešením porušenia ľudských práv

Pri určení spokojnosti s riešením porušenia ľudských práv necelých 58 % (57,8 %) žiakov uviedlo, že sa s ním v škole nestretli. Z tých, ktorí majú skúsenosť (N = 1021) je s riešením spokojná viac ako pätina respondentov (21,5 %) a viac ako pätina (22,4 %) z nich volila taktiež ambivalentný postoj (ani spokojný, ani nespokojný). Štvrtina opýtaných (26,1 %) bola nespokojná a stále je viac tých, ktorí nevedeli spokojnosť posúdiť (30,0 %). Kompletné údaje zobrazuje graf 36.

Graf 36 Spokojnosť žiakov s riešením porušenia ľudských práv (v %)

Spokojnejší sú skôr chlapci (chlapci 22,8 %, dievčatá 20,7 %), ale takisto u chlapcov viac ako tretina nevedela posúdiť spokojnosť (chlapci 35,2 %, dievčatá 25,3 %). Ambivalentný postoj volila štvrtina dievčat (chlapci 20,5 %, dievčatá 24,2 %) a nespokojných dievčat bolo takmer 30 % (chlapci 21,5 %, dievčatá 29,9 %).

Spokojnosť prevláda viac u žiakov základných škôl (ZŠ 22,3 %, SŠ 20,8 % – z toho G 29,1 %, SOŠ 17,4 %), zároveň mladší žiaci mali vyšší podiel tých, ktorí nevedeli otázku posúdiť (ZŠ 32,8 %, SŠ 27,0 % – z toho G 23,4 %, SOŠ 28,4 %). Ambivalentný postoj prezentovali respondenti oboch skupín v približne rovnakej miere, najmenej však gymnazisti (ZŠ 22,5 %, SŠ 22,4 % – z toho G 16,3 %, SOŠ 24,9 %) a nespokojnosť bola vyššia u stredoškolákov (ZŠ 22,5 %, SŠ 29,8 % – z toho G 31,2 %, SOŠ 29,3 %).

Zatiaľ čo je spokojná štvrtina z deviatakov základnej školy a prvákov strednej školy, u druhákov strednej školy je to len desatina z nich (ZŠ: 7. ročník 21,4 %, 8. ročník 21,3 %, 9. ročník 24,4 %; SŠ: 1. ročník 25,0 %, 2. ročník 13,6 %, 3. ročník 20,0 %). Nespokojní sú predovšetkým najstarší respondenti z 3. ročníka, u ktorých to je viac ako tretina (ZŠ: 7. ročník 22,8 %, 8. ročník 20,3 %, 9. ročník 24,4 %; SŠ: 1. ročník 25,9 %, 2. ročník 29,7 %, 3. ročník 36,1 %). Odpoveď *neviem* uvádzali najmä žiaci 8. ročníka (ZŠ: 7. ročník 29,7 %, 8. ročník 38,2 %, 9. ročník 29,4 %; SŠ: 1. ročník 28,3 %, 2. ročník 29,7 %, 3. ročník 22,6 %) a ambivalentný postoj bol najevidentnejší u druhákov (ZŠ: 7. ročník 26,2 %, 8. ročník 20,3 %, 9. ročník 21,7 %; SŠ: 1. ročník 20,8 %, 2. ročník 27,1 %, 3. ročník 21,3 %).

Podľa veľkosti bydliska spokojnosť s riešením porušenia práv v škole deklarovali žiaci v najmenších obciach do 2 000 obyvateľov (28,2 %, najmenej v najväčších mestách nad 100 000 obyvateľov 17,5 %) a nespokojnosť vo väčších mestách do 100 000 obyvateľov (36,0 %, najmenej v obciach do 2 000 obyvateľov 21,5 %). Ambivalentný postoj bol v každej kategórii na podobnej hodnote, najviac však v mestách do 50 000 obyvateľov (24,8 %, najmenej vo veľkomestách nad 100 000 obyvateľov 19,6 %), rovnako ako aj odpoveď *neviem* (33,5 %, najmenej vo väčších mestách do 100 000 obyvateľov 22,5 %).

Podľa krajov sú s riešením najspokojnejší respondenti v Nitrianskom kraji (BA 16,0 %, TT 17,7 %, TN 16,8 %, NR 35,5 %, ZA 13,9 %, BB 22,4 %, PO 24,5 %, KE 22,3 %) a najnespokojnejší respondenti v Trnavskom kraji (BA 30,4 %, TT 33,6 %, TN 28,5 %, NR 21,3 %, ZA 29,6 %, BB 28,7 %, PO 17,0 %, KE 21,3 %). Opäť možno poznamenať, že pri tejto komparácii sa preukázali výraznejšie rozdiely. Ambivalentní sú žiaci najmä v Žilinskom kraji (BA 24,0 %, TT 15,9 %, TN 21,9 %, NR 22,7 %, ZA 27,8 %, BB 20,3 %, PO 25,8 %, KE 20,2 %) a spokojnosť nevedeli posúdiť predovšetkým v Trenčianskom kraji (BA 29,6 %, TT 32,7 %, TN 32,8 %, NR 20,6 %, ZA 28,7 %, BB 28,7 %, PO 32,7 %, KE 36,2 %).

Komparáciou výsledkov za celé výskumné obdobie sa zistilo, že výrazne vzrástol podiel respondentov, ktorí nevedia posúdiť, či sú alebo nie sú spokojní s riešením. Aktuálne je to 30 % z nich, čo je celkovo tretí najvyšší podiel za všetky roky. Na druhej strane, od roku 2017 konštantne klesá percento žiakov s ambivalentným postojom a v tomto prípade predstavuje tretí najnižší podiel za celé sledované obdobie. Na základe spokojnosti platí, že najvyššia miera spokojnosti bola zistená v roku 2015 – vyše 43 % (43,1 %), kým v súčasnosti je to len pätina respondentov (21,5 %), čo je po roku 2013 (20,8 %)

druhý najnižší podiel spokojnosti. Najvyššia nespokojnosť bola doposiaľ zaznamenaná v roku 2019 (30,8 %) a aj v posledných dvoch výskumoch to bolo pomerne vysoké percento reprezentujúce viac ako štvrtinu opýtaných žiakov (rok 2021: 26,9 %, rok 2023: 26,1 %). Všetky údaje zobrazuje *tabuľka 10*.

Tabuľka 10 Spokojnosť žiakov s riešením porušenia ľudských práv – porovnanie (v %)

	2005	2008	2011	2013	2015	2017	2019	2021	2023
<i>úplne spokojný</i>	6,8	7,7	8,4	6,4	14,4	6,8	6,6	7,6	7,1
<i>skôr spokojný</i>	21,3	19,5	18,4	14,4	28,7	17,6	17,1	18,2	14,4
<i>ani spokojný, ani nespokojný</i>	27,8	25,9	22,7	20,1	20,9	29,0	28,0	25,1	22,4
<i>skôr nespokojný</i>	11,5	13,3	11,4	11,8	4,6	19,5	19,9	15,3	15,8
<i>úplne nespokojný</i>	3,9	6,0	5,5	9,4	2,8	9,4	10,9	11,6	10,3
<i>neviem posúdiť</i>	28,8	27,6	33,5	38,3	28,5	17,7	17,6	22,2	30,0

HLAVNÉ ZISTENIA

Dodržiavanie ľudských práv a práv dieťaťa na Slovensku

- Menej ako polovica žiakov (44,6 %) si myslí, že ľudské práva a práva dieťaťa sa na Slovensku dodržiavajú. Je veľa takých, ktorí nevedeli odpovedať (38,2 %) a necelá pätina z nich (17,3 %) je názoru, že ľudské práva sa na Slovensku nedodržiavajú.
- K dodržiavaniu ľudských práv na Slovensku sa hlásili viac opýtaní chlapci, žiaci z 3. ročníka stredných škôl – najmä gymnazisti, respondenti vo väčších mestách do 100 000 obyvateľov a žiaci v Nitrianskom kraji.
- Je zaujímavé, že bola zistená stúpajúca tendencia pri premennej najvyššie dosiahnuté vzdelanie otca v korelácii so skúmanou otázkou a platí, že čím je dosiahnuté vzdelanie otca vyššie, tým vyšší je podiel žiakov, ktorí si myslia, že ľudské práva sa na Slovensku dodržiavajú.
- Pri porovnaní s posledným výskumom výrazne klesol podiel tých, ktorí sa priklonili k dodržiavaniu práv (rok 2021: 67,9 %, rok 2023: 44,6 %) a zároveň stúpol podiel tých, ktorí nevedeli odpovedať (rok 2021: 14,6 %, rok 2023: 38,2 %).

Dôležitosť učenia sa o ľudských právach

- Traja zo štyroch respondentov pokladajú za dôležité, aby sa mladí ľudia učili v škole o ľudských právach. Desatina z celého súboru nevedela odpovedať a len menej ako 3 % žiakov prezentovalo, že to je nedôležité.
- Viac dôležitosti preberaniu predmetnej témy v škole deklarovali dievčatá, stredoškóľáci, žijúci v mestách do 50 000 a žiaci v Banskobystrickom a Košickom kraji.

- Porovnanie s predošlým výskumom ukázalo, že ako klesla miera dôležitosti u respondentov (rok 2022: 81,3 %, rok 2023: 74,1 %), tak aj vzrástla miera nedôležitosti (rok 2022: 2,5 %, rok 2023: 3,2 %), ale viac ako dvojnásobne vzrástlo percento tých, ktorí nevedeli odpovedať.

Forma výučby ľudských práv v škole

- Učitelia najčastejšie vyučujú ľudské práva prostredníctvom učebnice doplnenej odbornými materiálmi. Nasleduje forma, kde sa primárne vyučuje na základe odborných materiálov, ktoré sú o učebnicu doplnené a tretia najčastejšia forma je len na základe učebnice predmetu bez doplnenia iných materiálov.
- Viac ako štvrtina respondentov nevedela akou formou sa výučba uskutočňuje.
- Dievčatá s chlapcami približne v rovnakej miere uvádzali jednotlivé formy výučby. Forma výučby, kde dominuje učebnica je príznačnejšia pre základné školy – či už výučba len na základe učebnice alebo na základe učebnice doplnenej odbornými materiálmi.
- Nemožnosť/neochotu zodpovedať otázku mali najmä prváci v stredných školách. Absencia výučby ľudských práv je najmä v menších obciach a mestách, najviac v mestách do 10 000 obyvateľov.
- V Trenčianskom kraji ako v jedinom viac ako desatina žiakov uviedla, že sa výučba ľudských práv u nich neuskutočňuje a v Trnavskom kraji až takmer tretina nevedela odpovedať na otázku o forme výučby.
- Od roku 2015 výrazne stúpa podiel tých, ktorí nemajú prehľad a nevedia odpovedať, akou formou sa v ich škole uskutočňuje výučba ľudských práv a práv dieťaťa.
- Oproti poslednému zisťovaniu stúplo percento aj tých, ktorí tvrdia, že takáto výučba sa u nich v škole neuskutočňuje a aktuálna hodnota je jednou z tých vyšších za celé sledované obdobie.

Vyučovacie predmety ľudských práv

- Podľa očakávaní sa téma ľudských práv objavuje predovšetkým na hodinách občianskej výchovy/náuky. Pomerne často sa s ňou žiaci stretli aj na hodinách etickej výchovy, dejepisu, náboženstva či dokonca slovenského jazyka.
- Na otázku nevedelo odpovedať necelých 15 % žiakov.
- Dievčatá sa stretli vo vyššej miere s témou ľudských tém na všetkých frekventovaných vyučovacích predmetoch než chlapci.
- Kým žiaci základných škôl sa stretli s ľudskými právami skôr na občianskej náuke, etickej výchove, slovenskom jazyku a zemepise, u stredoškôľakov to bolo najmä na náboženstve, dejepise a v inom predmete.

- V rámci jednotlivých navštevovaných ročníkov sa ľudské práva spomenuli predovšetkým u deviatakov základných škôl na občianskej náuke a slovenskom jazyku, u ôsmakov na etickej výchove, u stredoškolákov tretiakov na dejepise, u o rok mladších druhákov na náboženstve a v inom predmete.
- Komparácia podľa veľkosti bydliska ukázala, že ľudské práva sa na jednotlivých vyučovacích predmetoch vyučujú prevažne vo veľkých mestách. V Žilinskom kraji prichádzajú žiaci do kontaktu s ľudskými právami na hodinách občianskej náuky, náboženstva, dejepisu a iného predmetu. V Bratislavskom kraji zase výučba ľudských práv dominuje na hodinách etickej výchovy a zemepisu.

Spôsob získavanie vedomostí z oblasti ľudských práv v škole

- Nie je prekvapením, že žiaci najčastejšie získavajú vedomostí z oblasti ľudských práv v škole na vyučovacích hodinách. Významnú rolu ale zohrávajú aj besedy, prednášky odborníkov, či informácie na nástenkách a v školských časopisoch.
- Takmer 14 % respondentov uviedlo, že vedomosti o ľudských právach v škole nezískali. 2,2 % žiakov deklarovalo iný spôsob, pričom konkretizovali a spomínali napr. benefičné koncerty, rôzne zbierky a misie, či internet a sociálne siete školy.
- Zaujímavé je, že jednotlivé spôsoby získavania vedomostí uvádzali vo všetkých prípadoch viac dievčatá ako chlapci.
- Žiaci zo základných škôl získavali vedomosti najmä klasickým spôsobom, teda na vyučovacích hodinách, na druhej strane, stredoškoláci ich získavali predovšetkým prostredníctvom besied, prednášok, či násteniek.
- Vyučovacie hodiny ako spôsob získavania vedomostí o ľudských právach poznajú predovšetkým žiaci 9. ročníka. Najstarší žiaci z 3. ročníka stredných škôl mali najvyššie zastúpenie pri troch spôsoboch – besedy, súťaže a iný spôsob.
- Nezískanie vedomostí v škole ku skúmanej problematike sa pohybuje v rozmedzí od 11,0 % v mestách do 50 000 obyvateľov do 15,7 % v obciach do 2 000 obyvateľov.
- Výraznejšie rozdiely pozorujeme pri vyučovacích hodinách, ktoré prezentovali najviac žiaci v Žilinskom kraji a pri besedách najviac zastúpených v Nitrianskom kraji. Žiaci v Žilinskom kraji taktiež uvádzali najviac zo všetkých prednášky odborníkov.
- Komparáciou s predošlými výskumami sa zistilo, že narástol počet tých, ktorí tvrdia, že v škole vedomosti nezískali a prvýkrát za celé sledované obdobie je to viac ako desatina respondentov (13,6 %). Na jednej strane klesol percentuálny podiel pri vyučovacích hodinách, na druhej strane však žiaci deklarovali vo vyššej miere získanie vedomostí o ľudských právach pri besedách a prednáškach.

Spokojnosť žiakov s jednotlivými zložkami vzdelávania k ľudským právam

- Najspokojnejší sú žiaci so spôsobom výučby ľudských práv na hodine a jej formou, nasleduje obsah tém z oblasti ľudských práv (aktuálnosť, rôznosť tém) a tretí v poradí je priestor na diskusiu k otázke ľudských práv.
- Naopak, najmenej spokojní boli respondenti s premietnutím teórie o ľudských právach do praxe a názornom riešení prípadného porušenia ľudských práv. Pomerne nespokojní boli opýtaní aj s úrovňou prednášok, besied o ľudských právach.
- V porovnaní s predchádzajúcim výskumom sa poradie jednotlivých zložiek zásadne nemenilo. So zložkou, kde bola miera spokojnosti najvyššia (spôsob výučby ľudských práv na hodine), sú spokojné takmer dve tretiny respondentov. Na druhej strane, pri zložke s najnižšou mierou spokojnosti (premietnutie teórie o ľudských právach do praxe) prezentovala spokojnosť len polovica žiakov.
- Pri väčšine zložiek vzdelávania preukazovali viac spokojnosti dievčatá, žiaci základných škôl navštevujúci predovšetkým 9. ročník, respondenti vo väčších mestách do 100 000 obyvateľov a v Nitrianskom kraji.

Záujem žiakov o účasť na aktivitách k problematike ľudských práv

- Väčšina žiakov (vyše 71 %) sa zúčastní ľudskoprávných aktivít v škole len vtedy, keď je účasť povinná.
- Dobrovoľne, bez toho, že by to bolo povinné, sa zúčastňujú spomínaných aktivít viac dievčatá, žiaci základných škôl, ale prekvapujúco v rámci ročníkov najstarší žiaci z 3. ročníka stredných škôl.
- Taktiež sú to skôr respondenti v mestách do 50 000 obyvateľov a v Žilinskom kraji.
- Dlhoročným monitoringom bolo zistené, že nepovinná účasť žiakov po poslednom náraste tentokrát klesla o vyše 7 percentuálnych bodov a v súčasnosti dokonca je druhou najnižšou hodnotou za celé sledované obdobie.

Participácia školy na projektoch a programoch v oblasti ľudských práv

- Len pätina žiakov má vedomosť, či ich škola je aktívne zapojená v ľudskoprávných projektoch a programoch, pričom necelých 12 % z celého súboru respondentov potvrdilo účasť ich školy a 10,5 % uviedlo, že škola aktívna nie je.
- Pri konkretizovaní projektov 8 z 10 vedelo aj napísať konkrétny projekt. Účasť školy potvrdili viac dievčatá a stredoškólcovia (najmä žiaci 3. ročníka).

- Najaktívnejšie školy sú podľa žiakov v mestách do 50 000 obyvateľov a v Žilinskom kraji. Veľmi nízke percento účasti prezentovali žiaci v Trnavskom a Bratislavskom kraji.
- Aktuálna hodnota účasti školy (11,8 %) sa drží blízko priemeru za celé sledované obdobie (11,4 %) a oproti poslednému zisťovaniu stúplo. Stúplo aj percento tých, ktorí nevedia o svojej škole a jej aktivitách na spomínaných projektoch, pričom ide o najvyšší podiel za všetky výskumné roky.

Skúsenosť s porušením ľudských práv vo svojom okolí

- Presne štvrtina respondentov má skúsenosť s porušením práv vo svojom okolí ako svedok, 7,3 % sa stalo taktiež obeťou a 2 % uviedli, že boli agresormi.
- Dievčatá viac prezentovali skúsenosť ako svedok, tak aj ako obeť.
- Gymnazisti najviac zo všetkých prezentovali skúsenosť s porušením práv, avšak paradoxne boli to žiaci základných škôl, ktorí sa v najvyššej miere priklonili k odpovedi, že boli obeťou.
- Podľa navštevovaného ročníka boli svedkami porušenia ľudských práv vo svojom okolí hlavne žiaci 1. ročníka strednej školy.
- Na základe veľkosti bydliska sa neprejavili výrazné rozdiely, možno ale konštatovať, že skúsenosť ako svedok mali najviac žiaci v mestách do 50 000 obyvateľov. Pri potvrdení skúseností s porušením práv boli svedkami takejto situácie najmä žiaci v Prešovskom kraji, pozíciu obeť potvrdili najviac žiaci v Nitrianskom kraji.

Riešenie situácie porušenia ľudských práv

- Tí respondenti, ktorí sa stretli s porušením práv len štvrtina potvrdila, že táto situácia sa riešila a necelá štvrtina sa priklonila k opaku a síce, že situácia sa neriešila.
- Medzi pohlaviami je minimálny rozdiel, avšak riešenie situácie potvrdili viac dievčatá.
- Na riešenie a tiež na neriešenie poukazovali skôr žiaci základných škôl, pretože stredoškólači mali vyššiu mieru pri odpovedi *neviem*.
- Podľa navštevovaného ročníka v najväčšej miere označovali riešenie najmladší respondenti zo 7. ročníka základnej školy.
- Presne tretina žiakov v najväčších mestách nad 100 000 obyvateľov tvrdí, že situácia porušenia práv riešená bola a túto informáciu deklarovala aj viac ako tretina žiakov v Žilinskom, či Košickom kraji. Na druhej strane, v Trnavskom kraji to bola menej ako pätina.

Typy porušenia ľudských práv v škole

- Najčastejším porušením práv v škole je šikanovanie. Frekventovanými odpoveďami boli aj nemožnosť prejavíť svoj názor, či diskriminácia.
- So šikanovaním sa stretávajú častejšie dievčatá, stredoškóiaci – najmä gymnazisti, respondenti z 3. ročníka, v mestách do 50 000 obyvateľov a v Prešovskom kraji.
- Podobne je to aj pri nemožnosti prejavíť svoj názor – týka sa to viac dievčat a stredoškóiacov. V tomto prípade žiakov z 1. ročníka, najväčších miest nad 100 000 obyvateľov a žiakov v Banskobystrickom kraji.
- Vzárostol počet respondentov, ktorí na jednej strane uviedli, že sa s porušením práv stretli, no nevedeli (alebo nechceli) konkretizovať.
- Pozitívne rozhodne je, že viaceré porušenia práv zaznamenali pokles a dokonca aj najnižšiu hodnotu za celé sledované obdobie.

Preferencia osoby pri riešení porušenia ľudských práv

- Najviac sa respondenti obracajú a žiadajú pomoc pri riešení porušenia práv od učiteľa, mamy a kamaráta. 8,4 % z nich si necháva problém pre seba a nikomu to nehovorí.
- Chlapci viac preferujú pomoc od otca, riaditeľa školy, rodinného príbuzného, linky dôvery a od inštitúcie (bez konkretizácie). Dievčatá tak viac žiadajú o pomoc pri riešení porušenia všetky ostatné osoby a inštitúcie ako učiteľ, mama, kamarát, spolužiak a pod.
- Stredoškóiaci preferovali (takmer všetky) jednotlivé osoby a inštitúcie.
- Respondenti v najmenších obciach do 2 000 obyvateľov označovali predovšetkým učiteľa, kamaráta, riaditeľa školy a rodinného príbuzného.
- Zatajovanie a neriešenie problému porušenia s nikým je najdominantnejšie v Trenčianskom kraji. Preferovanie osôb zo školského prostredia je viditeľné v Bratislavskom a Prešovskom kraji.
- Je pozitívne, že opäť vzrástol podiel tých, ktorí popreli porušenie ľudských práv vo svojich školách. Pozitívne je aj to, že podiel tých, ktorí nikoho neprosili o pomoc a nechali si to pre seba je druhý najnižší za celé sledované obdobie.
- Z frekventovaných odpovedí zaznamenávame pokles u všetkých, najvýraznejšie pri učiteľoch, mame a spolužiakoch.

Spokojnosť žiakov s riešením porušenia ľudských práv

- S riešením porušenia práv je spokojná len viac ako pätina respondentov, ale viac ako pätina z nich volila taktiež ambivalentný postoj (ani spokojný, ani nespokojný).
- Stále je veľa tých, ktorí nevedeli spokojnosť posúdiť – bola ich takmer tretina.

- Spokojnejší sú skôr chlapci, žiaci základných škôl.
- Spokojnosť viac prezentovali taktiež žiaci 9. ročníka základných škôl a 1. ročníka stredných škôl, podľa veľkosti bydliska respondenti v najmenších obciach do 2 000 obyvateľov a respondenti v Nitrianskom kraji.
- Z dlhodobého monitoringu pozorujeme výrazný nárast tých, ktorí nevedia posúdiť spokojnosť, prípadnú nespokojnosť. Zároveň podiel spokojných je aktuálne druhý najnižší za celé sledované obdobie od roku 2005.

SÚHRN

Analýza výsledkov výskumu ukázala, že ani nie polovica žiakov základných a stredných škôl si myslí, že sa na Slovensku dodržiavajú ľudské práva a práva dieťaťa. Je to markantný rozdiel oproti poslednému zisťovaniu v roku 2021, kedy tento názor zdieľali viac ako dve tretiny respondentov. Taktiež bolo veľa takých, ktorí nevedeli zaujať názor. Bolo ich vyše 38 %. Akokoľvek, vzdelávanie a učenie sa o ľudských právach v škole pokladajú za dôležité takmer tri štvrtiny z nich. Opačného názoru je len menej ako 3 % žiakov a desatina z výskumnej vzorky nevedela odpovedať. V porovnaní s posledným výskumom však miera dôležitosti mierne klesla.

Podľa žiakov učitelia najčastejšie vyučujú formou učebnice doplnenej o odborné materiály. Druhá najfrekvencovanejšia forma je na základe odborných materiálov a pomôcok, ktoré sú doplnené učebnicou a nasleduje forma výučby len prostredníctvom učebnice predmetu. 7 % opýtaných sa vyjadrilo, že výučba ľudských práv sa na ich škole neuskutočňuje. Hlavným vyučovacím predmetom, kde sa žiaci stretávajú s témou ľudských práv je podľa očakávaní občianska náuka, resp. výchova. Pomerne často sa žiaci stretávali so skúmanou témou aj na hodinách etickej výchovy, náboženstva a dejepisu. Práve vyučovacie hodiny sú primárnym spôsobom získavania vedomostí z oblasti ľudských práv v škole pre žiakov. Pomerne frekvencované boli aj spôsoby ako besedy, prednášky odborníkov, informácie na nástenkách a v školských časopisoch.

Pri vyjadrovaní spokojnosti s jednotlivými zložkami vzdelávania preukázali respondenti najvyššiu mieru spokojnosti so spôsobom výučby ľudských práv na hodine, s obsahom tém z oblasti ľudských práv a s priestorom na diskusiu k otázke ľudských práv. Na druhej strane, najmenej spokojní boli s premietnutím teórie o ľudských právach do praxe, názorným riešením prípadného porušenia ľudských práv a úrovňou prednášok a besied o ľudských právach. Možno skonštatovať, že pri všetkých zložkách, až na jednu, sa zhoršila miera spokojnosti v porovnaní s výskumom v roku 2021.

Záujem u žiakov o aktivity k problematike ľudských práv nie je vysoká a zúčastňujú sa ich vo väčšine prípadov len vtedy, keď je účasť povinná. Respondenti nemajú veľmi prehľad o tom, či ich školy sú zapojené

v ľudskoprávnych projektoch a programoch. O aktivite svojej školy nevie až takmer 78 % z nich. Je to najvyšší percentuálny podiel tejto odpovede za celé sledované obdobie od roku 2005.

Štvrtina žiakov má skúsenosť s porušením ľudských práv vo svojom okolí ako svedok a necelá desatina sa aj priznala, že boli obeťou. V prípade porušenia práv sa podľa opýtaných riešila takáto situácia len v 27,3 % prípadov. Takmer polovica z nich nevedela, či sa situácia riešila alebo neriešila. Najfrekvovanejšími typmi porušenia ľudských práv v škole je šikanovanie, nemožnosť prejavíť svoj názor a diskriminácia. Medzi menej frekvovovanými sa objavili aj psychické či fyzické tresty, ponuka/užívanie drog, nedostatočná strava alebo sexuálne zneužitie. Pri riešení situácie porušenia práv žiaci preferujú pomoc najmä od učiteľa, mamy a kamaráta. 8,4 % respondentov nikoho nepožiadali o pomoc a nechali si to pre seba. Miera spokojnosti s riešením porušenia práv je pomerne nízka, pretože spokojných je menej ako 58 %. Je zarážajúce, že je viac nespokojných ako spokojných žiakov.

LITERATÚRA

Draft plan of action for the fourth phase (2020-2024) of the World Programme for Human Rights Education, OHCHR, Geneva, 2019.

Human Rights Education in Primary and Secondary School Systems: A Self-assessment Guide for Governments, United Nations, New York a Geneva, 2012.

POLLMANN, A., LOHMANN, G.: Ľudské práva: interdisciplinárna príručka. Kalligram, Bratislava, 2017, ISBN 978-80-8101-960-9

RUNA, T.: Vzdelávanie a dodržiavanie ľudských práv v škole (záverečná správa z výskumu). CVTI SR, Bratislava, 2024, 48 s.

SVÁK, J.: Ochrana ľudských práv. Poradca podnikateľa, Bratislava, 2006, ISBN 80-8893-151-7

VELKÝ SOCIOLOGICKÝ SLOVNÍK. Karolinum, Praha, 1999, ISBN 80-7184-310-5

Názov: ***Vzdelávanie a dodržiavanie ľudských práv v škole***
Autor: *Mgr. Tomáš Runa*
Jazyková úprava: *Mgr. Gabriela Aichová*
Vydavateľ a tlač: *Centrum vedecko-technických informácií SR,
Staré grunty 52, 842 44 Bratislava 4*
Rok vydania: 2024
Náklad: 100 ks

ISBN 978-80-8240-076-5